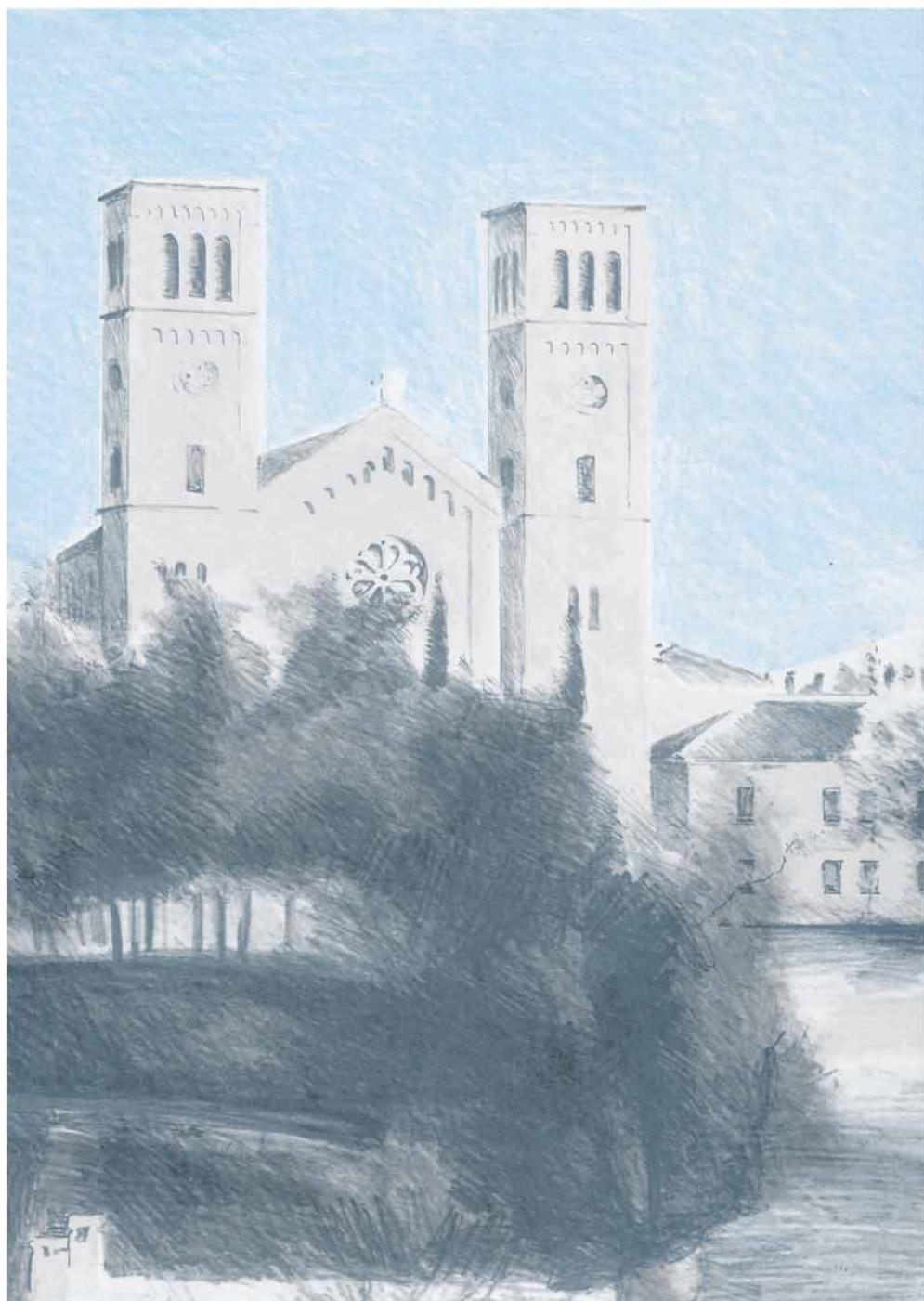

politički **ZATVORENIK**

GODINA XIII. - VELJAČA 2003. CIJENA 15 KN

BROJ **131**

**"Srem'te se,
srem'te,
četnici!"**

**Komu smetaju
hrvatske
pobjede?**

**Međunarodna
udruga обратила
се NATO-u**

**Zašto ulica
Vlade Ranogajca
u Zagrebu**

**Dokumenti,
sjećanja i
svjedočenja**

VUK I SADAM

politički
ZATVORENIK
**GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA**

PREDsjEDNIK DRUŠTVA
Jure Knežović

UREĐNIČKI ODBOR GLASILA
Višnja Sever, Andrija Vučemil,
Ljubomir Brdar, Zorka Zane,
Jure Knežović

OVAJ BROJ UREDITO
Tomislav Jonjić

UREĐNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Masarykova 22/IV.
tel: 01/48 72 433, fax: 01/48 72 466

PRIJELOM I TISAK
TIVA Tiskara Varaždin, Trg bana Jelačića 21

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 15 kn
Godišnja pretplata za Hrvatsku 180 kn
za inozemstvo: Europa 310 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 510 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti

Žiro račun: 2503007-1100009317
kod Volksbank d.d. Zagreb
Devizni račun: 416446-7101 S.W.I.F.T.
Code VBCRHR22 kod Volksbank d.d. Zagreb

Rukopisi se ne vraćaju,
list uredjuje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.

Uredništvo ne odgovara za navode
i gledišta iznesena u pojedinim prilozima

Za sve informacije i kontakte u svezi
suradnje i pretplate tel.: 01/48 72 433
radnim danom od 11-13 sati.

ISSN 1331-4688

Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn

WWW: <http://www.hdpz.tel.hr/>

I u vrijeme dok nafte nije bilo, ratovalo se na Eufratu. Razloga za "pobost" se u vola bodača nije nikad manjkalo. U tom svijetu obično se pobnjem zadovolje, ali pobjeda je kad se pobijedeni povuče, a ne kad se očekuje njegovo povlačenje. Zato sada junior ispravlja krivu tatinu procjenu. Nevolja je samo u tome što mu saveznici baš ne vjeruju. A i kako bi, kad i amateru danas nije teško retuširati elektronski snimak. A što tek stručnjaci mogu! Ipak, gledatelje u Ujedinjenim narodima nisu uvjerili! Mi smo svjedoci čudesa preobrazbe koju Feral tjedno čarobnjači, ali se sjećamo i onoga famoznog filma o aferi Špegelj. Bar smo mi baždirani na prepoznavanje podmetanja, pa ipak se naša vlada umeće da je članica saveza i podana saveznica sile, ne istine.

Slobodu, za koju bi se jedino trebalo boriti, ne spominje se. Mi Hrvati smo zbog iskustva robovanja možda odveć osjetljivi na ugnjetavanje. Dobro je sjetiti se kako su se hrvatskim teritorijem plaćala talijanska vjerolomstva. Sada se trebamo sjetiti patnji Kurda, koji su opet predmet podmirivanja. Kad je udarcima s juga razjareni Saddam 1988. na kurdske grad Halabđu izveo napad kemijskim oružjem i pobio više od 5000 Kurda, nikoga to nije previše uzrujavalo. Danas kurdske susjede zabrinjava ishod ratnog pohoda na Sadamov Irak i svoje držanje uvjetuju zadržavanjem Kurda u sadašnjem stanju. Ni Ujedinjeni narodi, koji bi se trebali voditi poveljom o ljudskim pravima, ne namjeravaju osigurati pravo velikomu, nesložnom i izmučenom narodu. Basnu iz «stare» istošene Europe o vuku i janjetu čitali su i američki diplomati. S rezolucijom ili bez nje naći će se načina da sila zakon promijeni, da jedan smije što drugima nije dopušteno. Nafta ne leži samo u arapskom dijelu Iraka, nego i u kurdskom, i tamo je dobro biti komarac USisavac.

Svijet je podijeljen, ne za i protiv Sadama, nego za i protiv rata, jer Amerika nema vizije što se treba dogoditi u vremenu iza rata. Nas boli da naši branitelji danas leže u zatvorima zbog obrane od agresije, boreći se za slobodu u svojoj zemlji, a američki su unaprijed oslobođeni i onda kada i bez oslnca na rezoluciju Vijeća suignosti UN-a pođu u napad na daleku zemlju i zločestog Sadama, ali ipak u agresiju gdje je tanka tvrdnja zaštite njihovih interesa, osim ako nije nafta.

Nas uznemiruje nedostatak ravnopravnosti, povlaštenost jačega, nebriga za slabijim i nepromišljenost onih koji u Hrvatskoj vode politiku kastorski, podvita repa i bez snage da ostanu barem neutralni u ovome isforsiranom ratu.

Jure KNEZOVIĆ
predsjednik Hrvatskog društva
političkih zatvorenika

O BRKOVIMA, POVODOM BOSNE

Nedavna izjava Zdravka Tomca na simpoziju povodom obljetnice smrti prvoga hrvatskog predsjednika, da se o Tuđmanovoj politici prema Bosni i Hercegovini ne mogu izricati jednoznačni (negativni) sudovi, izazvala je lavinu kritika u medijima pod račanovsko-mesićevskim nadzorom, ali i Vesnu Pusić, predsjednicu Hrvatske narodne stranke, da zatraži Tomčevu smjenu s mjesta predsjednika saborskog Odbora za vanjsku politiku. Nakon stanovitog vremena, Tomac se javnosti i Vesni Pusić obratio otvorenim pismom. I umjesto zanimljive polemike koja se mogla očekivati i koja bi dokinula nagađanja da je Tomčev potez tek puki izraz esdepevske predizborne taktike, sve se svelo na Pusićkin, opsegom podjednak, ali zato neusporedivo nesnošljiviji odgovor Tomcu.

Iako bi bilo lako dokazati da se potpisnik ovih redaka, makar potpuni autsajder, s pravom smatra jednim od prvih i dosljednijih javnih kritičara hrvatske politike u BiH, dakako s pozicija drugačijih od onih koje zastupaju bivši teoretičari samoupravnog socijalizma, danas se, s više iskustva i puno boljim poznavanjem činjenica, u tako bespoštednu kritiku ne bi (o)lako upustio. Ne bi, naravno, dovodio u pitanje bjelodane činjenice, poput onih da je broj Hrvata u BiH prepolovljen, da se i takav smanjuje, da je hrvatsko-muslimanski sukob izazvao duboke rane u oba naroda, i da se čak i tako desetkovani Hrvati, kako je povodom konjičke tragedije istaknuo kardinal Puljić, u BiH općenito i neodgovorno sotoniziraju.

Ako se, dakle, politika mjeri po uspjesima, i to onima trajnije naravi, hrvatska su politika i hrvatski narod u BiH doživjeli katastrofu. Politika koja je doveo do poraza ne može biti ispravna. To vrijedi i za Tuđmanove poteze prema BiH. No, samo oni koji ne znaju činjenice ili ih zbog svojih računica i ideološke zasljepljenosti svjesno previdaju, ne će postaviti pitanje, je li Tuđman objektivno mogao voditi drugačiju politiku, u kojoj je mjeri i do kojih granica to mogao i bi li ona, da je i bila do te mjeri drugačija, doveo do povoljnijih posljedica. Ima li se na umu silina velikosrpske agresije, složene spletke međunarodnih političkih i obavještajnih krugova i politička strategija muslimanskog političkog vodstva koje je uživalo plebiscitarnu potporu muslimansko-bošnjačkog pučanstva, odgovor na to pitanje bio bi nesumnjivo reljefniji i kompleksniji od onoga kojega nudi HNS-ovska najava "alternativne deklaracije o Domovinskom ratu".

No, rasprava između Zdravka Tomca i Vesne Pusić ne nameće samo razmišljanje o tome, kojim se motivima vode zagovornici nacionalnog mazohizma, koji više nego prijeporne teme iz povijesti ne prepusta povjesnicima, nego ih – uglavnom se slabo oslanjajući na dokumente i autentična svjedočenja - koriste kao okosnicu svoje političke taktike, ne obazirući se na reperkusije koje to ima kako za Hrvatsku kao državu, tako i za Hrvate kao narod, osobito za naše sunarodnjake u BiH. To istodobno nameće pitanje (ne)poštivanja odluka najvišeg predstavničkog i zakonodavnog tijela, kao i nepoznavanje elementarnih činjenica.

Promicati, naime, tezu da su "hadezevske vlade" vodile agresivnu politiku prema BiH znači optuživati ne samo tada vladajuću stranku, nego i čitav državu odnosno narod koji ju je na izborima birao. Istodobno to znači ignorirati silnu humanitarnu i oružanu pomoć koju je tadašnja Hrvatska pružila Bosni i Hercegovini (a Fikret Muslimović, bivši visoki dužnosnik KOS-a će kasnije, u svojstvu Izetbegovićeva vojnog savjetnika, priznati da bi bez HVO-a čitava BiH postala srpskim pljenom!). To znači ignorirati i niz deklaracija i zaključaka Zastupničkog doma Sabora iz tragične 1993. godine, kojima se traži prestanak rata u BiH i pozivaju Hrvati i Muslimani da otvorena pitanja rješavaju za stolom, a ne na bojnom polju. Ako su njihove pravne posljedice ograničene, ti dokumenti politički obvezuju. Oni pokazuju da kasnija Deklaracija o Domovinskom ratu nije nastala u zrakopraznu prostoru i da joj nikakva alternativa nije ni potrebna ni umjesna.

Ali, to nesumnjivo ne će zadovoljiti Vesnu Pusić, koja slavodobitno ocjenjuje da se nikakav domovinski rat "ne može voditi izvan domovine". Oni kojima je jezik sporiji od pameti to nikad ne bi kazali, a da se ne upitaju, jesu li američki tenkovi na Siciliji, u Normandiji, Arnhemu, pa čak i na Elbi bili u funkciji okupacije. A nema sumnje da su bili izvan domovine. No, sve to nije važno, jer se ovdje radi o nečemu drugom. Tragično je da većina Hrvata to nije vidjela; tek je Ivan Zvonimir Čičak upozorio na to da Pusićkin zahtjev za Tomčevom smjenom (zbog drugačijeg mišljenja!) otkriva za kakav se tip "demokracije" gospoda zalaže. O brkovima je, dakle, rije~...

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA

SPREM'TE SE, SPREM'TE,
ČETNICI! 2

NAD ZLATOM - CRNE SJENE
MRŽNJE 4

Kaja Pereković

ZAŠTO SE POKUŠAVA
KOMPROMITIRATI USPJEHE
HRVATSKIH ŠPORTAŠA 5

Tomislav Jonjić

DVANAEST GODINA
OD POČETKA OTVORENE AGRESIJE
NA HRVATSKU 7

Dr. sc. Dražen Živić

MEDUNARODNA UDRUGA
BIVŠIH POLITIČKIH UZNika
APELIRA NA NATO 19

KAZALO ČASOPISA
"POLITIČKI ZAVORENIK"
ZA GODIŠTE XII/2002 23

Mr. Zorka ZANE

BRITANSKO IZVJEŠĆE
O STRADANJU HRVATA
U JUGOSLAVIJI (II.) 27

Tomislav Jonjić

HRVATSKA SELJAČKA STRANKA
I NEZAVISNA DRŽAVA
HRVATSKA (VII.) 30

Ivan Gabelica

NA ONOME ISTOM
KRIŽNOM PUTU 37

Vladislav Perić

PARTIZANSKI ZLOČINI
NAD ZAROBLJENIM
HRVATSKIM DOMOBRAĐANIMA
PADOM TRAVNIKA 1944. 39

Prof. Martin Udovičić

CENZURA U KNJIŽNICAMA 41

Prof. dr. Aleksandar Stipčević

STRADANJE ŽITELJA
OPĆINE CESTICA
(KRIŽOVLJAN – CESTICA)
U RATNO I PORATNO DOBA 42

Franjo Talan

PREDĆIRILOMETODSKO
PODRIJETLO GLAGOLJICE
I GLAGOLJSKOGA
BOGOSLUŽJA (23.) 44

Mato Marčinko

SPREM'TE SE, SPREM'TE, ČETNICI!

Počnimo s činjenicama! Svi oni koji barem površno prate sport, a posebno košarku, znaju da je Jugoslavija aktualni prvak svijeta (zašto je Hrvatska, čiji su predstavnici tadašnja "Jugoplastika" - današnji osiromašeni i prosječni "Split" - i "Cibona" žarili i palili ne samo po bivšoj Jugoslaviji nego i u europskoj košarki, danas u sivome europskom projektu, pitanje je za neku drugu prigodu, a u posljednjih je 7-8 godina osvajala i neke druge prestižne trofeje u ovom športu?). Prije nego što se pozabavimo znakovitim citatom koji uskoro slijedi, interesantno je upozoriti na to da su nekoć davno, dok je u Južnoafričkoj Republici bio ozakonjen tzv. *apartheid*, športaši koji bi se usudili nastupiti u toj zemlji koja je tada bila bastion rasizma, oštro kažnjavani od strane saveza ili određene krovne organizacije, a prijetila im je i doživotna diskvalifikacija!

A evo sad i citata! U jednom TV-dodatku "Slobodne Dalmacije" njegov stalni suradnik Vinko Vuković komentirao je prijenos finalne utakmice između Jugoslavije i Argentine (koju je Jugoslavija uzgred rečeno, dobila uz pomoć sudaca), pod znakovitim naslovom "Straže generala Draže": "Ipak, HTV finalnu utakmicu nikako nije smio prenositi, a kamoli je, kao što su to učinili prisavski urednici, još jednom reprizirati. Zašto? Ako vam treba objasnjavati razloge, onda... ma onda ništa, onda tek molim oprostite na smetnji. Na stranu to što je nekada Vlade Divac šlapama broj pedeset gazio po hrvatskoj zastavi, na stranu to što je u dvorani bilo valjda deset tisuća napaljenih srpskih drukera oboružanih uglavnom četničkim znakovljem, na stranu to što smo mogli vidjeti i transparente koji kažu da će Drniš opet biti njihov, ali to što je jedan od bitnijih Pešićevih igrača na ramenu istetovirao lik četničkog vojvode Draže Mihajlovića na stranu se staviti ne može. Pokušajte samo zamisliti situaciju u kojoj Toni Kukoč nastupa za hrvatsku reprezentaciju s utisnutim Pavelićevim likom na ramenu. Naravno da ne možete, jer niti bi Toni to ikada napravio, niti bi ga da je to kojim slučajem i učinio, ikada uvrstili u reprezentaciju. Ako bi i zaigrao, budite uvjereni da bi čitava reprezentacija promptno bila udaljena s manifestacije na kojoj je

*... Od Topole pa do Ravne Gore,
Svud su straže generala Draže!*

namjeravala nastupiti. U srpskom slučaju, očito, vrijede neka druga pravila. Dražu Mihajlovića se (još uvijek) gleda nekim drugim očima, baš kao i njegove četnike koji danas, ogrnuti košarkaškim dresovima, nesmetano *špartaju* svijetom pronoseći ideju velikosrpstva. I baš zato je Hrvatska televizija MORALA prekinuti prijenos ili se barem ispričati pretplatnicima. No, umjesto toga gledali smo Divca, Gurovića i ostale četnike..."

Vuković je, dakle, video i čuo ono što smo svi vidjeli na malom ekranu (*Cirkusant* - koji inače sebe smatra svim prije nego zagriženim nacionalistom, nije to, uostalom ni Vuković - je zbog GAĐENJA prestao gledati susret nakon nekih pola sata) i to je komentirao u skladu sa svojom profesionalnom i ljudskom savješću. Očito nije trebalo čekati dugo da se u istom TV-dodatku oglasi i zapjenjeni "liberalni" kritičar i to - kud će suza neg' na oko - "kolega" iz tjednika "Feral" (kako doslovno navodi Vuković, koji će, čujte i počujte, ovako prodivaniti:

"Komentirati moralni idiotizam Milana Gurovića ništa pametnijim jalnuškim kukumakanjem kako je Srbima dopušteno ono što Hrvatima nije, doista je moguće samo u sredini koja svoje prljavo rublje ispire napasanjem očiju na tuđoj šporkici. Drugo se, uostalom, i nije moglo očekivati od komentatora lista koji je svojedobno objavljivao plakate vitezadjecoubojice i na čijim se stranicama i danas reklamira poljudski koncert tipa koji javno propagira ustaštvo i koji javno psuje mater svima koji su glasovali za Račana i Mesića. Naravno, is-

pričavam se ako sam podcijenio moralni habitus novinara "Slobodne" i ako sam predvidio da je on, koliko sutra, spreman zatražiti da se uredništvo njegova lista ispriča svim čitateljima kojima je Marko Perković Thompson psovao mater, Gurovićevu besnu kožu treba nabiti na nos ne HTV-u, nego svjetskoj košarkaškoj organizaciji i svima koji košarku igraju i s njim i protiv njega, ali to doista ne mogu napraviti hrvatski bedaci koji su nam, unatoč inflaciji domaćih sportaša upregnutih u propagandu jedne zločinačke politike, u medijski prostor dovodili čak i Arkana. I s njim, tamo neke poratne godine, pričali samo o fudbalu."

Naravno, Vuković se, čovjek, brani od ovih, "straobalnih" potvora, pa smireno odgovara: "Da kolega čita "Slobodnu Dalmaciju" znao bi - o hrvatskom prljavom rublju nije mi bila namjera govoriti jer mi je pun kufer tekstova o četnicima koji mogu biti legitimni tek ukoliko se u njima odere po usta{ama. Nikada i nigdje nisam objavljivao plakate vitezadjecoubojice, dapače nemam pojma o čemu kolega iz "Ferala" priča... Jedino

GLASILO HRVATSKOG DRUŠTVETA POLITIČKIH ZATVORENIKA (HDPZ)
ISSN 1331-4688

politicisti
ZATVORENIK

BROJ 130

GODINA XIII. - SLEDEĆI 2003. CENA 15 KN

Političkim
uznicima
otkazi jer su bili
kažnjavani??

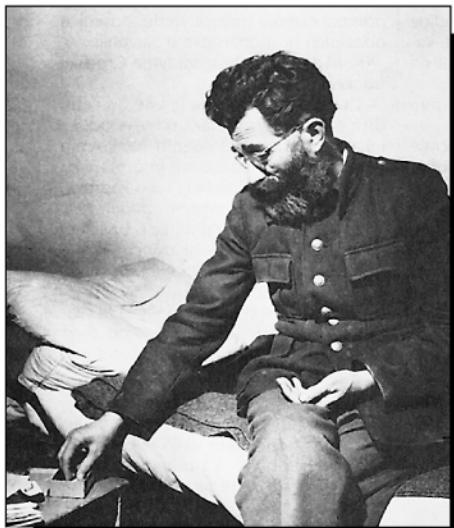
Vlada krši odluke
o žrtvama rata
i poraća

Britansko izvješće
o stradanju
Hrvata (1932.)

Dayton u konjčkoj
verziji

U Hrvatskoj
pjeva ptičica
KOS

{to priznajem jest da sam - "hrvatski bedak". Bedak sam čim se bavim ovim poslom i dijelim isti novinarski "kruh" s osobama koje, informirajući se s pogre{ne strane "barikade", ne znaju drugo nego pljuvati. Ovaj put se, me|utim, ta pljuvotina vratila u lice po{iljaocu, a pri tome, da se odmah ra-

"Srpski čića", Draža Mihailović

zumijemo, nije riječ o kolegi iz "Ferala".

Prije zaključaka koji se nameću sami od sebe - još nešto. Sa sličnim se "biserima" naime, suočio - i to iz prve ruke - i (nepotpisani) športski reporter zadarskoga "Narodnog lista", što proizlazi iz njegova izvješća od 27. prosinca prošle godine s košarkaške utakmice "Crvena zvezda" - "Zadar", u okviru tzv. "Goodyear lige". I ovdje opis "dogadanja naroda" uz pokoji neizbjježni komentar, dovoljno govori sam za sebe!

"Dio tribina u Pioniru bio je "okićen" različitim transparentima. Jedan od najupečatljivijih jest cirilični petmetarski natpis "Vukovar" čije je postavljanje izazvalo salve oduševljenja. Bilo je i drugih natpisa, manje bitnih, a našao se i jedan koji zorno ukazuje na mentalni sklop onoga tko ga je izmislio. Na jednoj "krpi" pisalo je "Delije - Zadar". Nosači toga transparenta i oni koji su ga ispisali vjerojatno su htjeli dati do znanja kako je i u Zadru bilo navijača pod skupnim nazivom "Delije", ali u krajnjoj liniji to ne znači ništa drugo nego vađenja stare tvrdnje kako je Zadar, pa time i Dalmacija "vekovno srpsko imanje".

Običan je to proizvod bolesnih umova, istih onih koji su svojedobno

potakli i počeli osvajački rat protiv Hrvatske.

... Preko sedam tisuća posjetitelja, od kojih su mnogi imali na glavama šajkače, zakrvavljenih je očiju pozivalo "vascelo srpstvo" na novi rat protiv Hrvatske, zatim je energično zahtijevalo "Ubij, zakolji, da Hrvat ne postoji!", pa je onda tražilo od "nekoga" da donese salate jer "Bit će mesa, klat ćemo Hrvate". Druge grozomorne sloganе nijе ni potrebno nabrajati, sve skupa spada u verbalni fašistički arsenal koji je brižljivo bio pripreman. Kao i koreografija jedne ženske izazovne plesne skupine koja je u stankama zabavljala gledateljstvo plešući na melodije "Đurđevdan" i slične pjesmuljke čiji tekstovi kod publike izazivaju delirij..."

Što reći poslije svega ovoga?!

Onome tko je pažljivo čitao sve citate, a naročito posljednje dvije rečenice iz Vukovićeva odgovora, sve će biti jasno - ako mu već nije. Ipak, vratimo se još i naslovu i podnaslovu ovoga teksta, pa se upitajmo: postoji li itko u današnjoj, samo navodno post-miloševičevskoj Srbiji, tko je protiv ovih orgija beščašća (bilo bi vjerojatno uzaludno i naivno u Srbiji tražiti one kojima se ovakve gnu-sobe gade)?

Ima, ali se vjerojatno mogu nabrojiti, da ne pretjeramo, na prste dvije ruke. A znate li gdje ih treba traziti: na top-listama najnepopularnijih osoba u Jugoslaviji (jednu od njih ovog ljeta je prenio - pazi sad! - "Feral Tribune"). Na njima je uvijek na vrhu ili pri samom vrhu ili pri samom vrhu karizmatični Bogdan Bogdanović, umirovljeni arhitekt i ugledni publicist, nekada davno i gradonačelnik Beograda, jedan od doista vrlo rijetkih dosljednih protivnika i osporavatelja ne samo Miloševićeve, već i perfidne postmiloševičevske politike, osoba koja je u Srbiji već odavno obilježena mitskom kletvom novog Vuka Brankovića. Najomraženije su pak žene deklarirane feministkinje i pacifistkinje Sonja Biserko i Nataša Kondić, koje su hrabro iznosile istinu o srpskim zločinima na ratištu i u logorima za "ustaše" i "balije". Što se tiče ostalih - izbrojite sami koliko još prstiju ima do desetoga!

U neku ruku je i dobro što mi je o ovome palo na pamet pisati upravo sada (iako one priloge o svjetskom prvenstvu u košarci čuvam već oko tri mjeseca). Naime, u međuvremenu je nastala ona

medijska halabuka oko sada već čuvene izjave Ivice Kostelića (koja je s određenim razlogom izvučena iz naftalina), pa se može povući više nego poučna paralela između odnosa današnjeg civilizacijskog okružja prema nekadašnjem i SADAŠNJEM fašizmu!

Ivica je, naime, izvalio ordinarnu glu-post i - na svu sreću - ostao živ.

Ono što rade i govore Gurović i comp. dio je odavno dobro razrađenog sistema (jeste li primjetili kako "kolega" iz tjednika "Feral" tendenciozno marginalizira četničko divljenje svodeći ga tek na pojedinačni eksces "Gurevićev moralni idiotizam"?!! - baš me zanima je li i on pisao o Kosteliću!).

U svakom slučaju, svodenje svih ratnih i političkih zločina u novijoj povijesti samo na "klasični" fašizam i ideološko ekskulpiranje recentnih velikosrpskih zločina dok se njihove žrtve još nisu ohladile u grobu, pitanje je koje zahtijeva sustavniju elaboraciju.

U izvješću iz "Narodnog lista" ima jedan posebno znakovit detalj, koji je sam po sebi i više nego stravičan, ali su na ovim prostorima, kako izgleda, već svi navikli na to. Sjetimo se - "preko sedam tisuća posjetitelja... zakrvavljenih je očiju pozivalo vascelo srpstvo na novi rat protiv Hrvatske"! (Naravno, naš dični "kolega iz Ferala" već bi našao načina da relativizira ovaj masovni "moralni idiotizam"!)

Ovo, međutim, nije ništa novo: to je samo odaziv na ratno huškački pjesmuljak u Srbiji uglednog pjesnika Matije Bećkovića, u kojоj se on već u naslovu Hrvatima obraća znakovitom porukom - "Još ćemo da se čeramo".

I upravo u ovakva vremena, kukavički skriveno od javnosti, provodi se - uz cinično kamufliranje izvorno hrvatskom rječju "preustroj" - doslovno rasturanje hrvatske vojske.

Nije u pitanju samo "tihi strajk" demotiviranih mladih pilota - upravo pred božićne blagdane otpušteni su ili je uz ponizavajuće otpremnine prisilno umirovljeno na tisuće hrvatskih branitelja, među kojima i mnogi istinski heroji Domovinskog rata...

Ali i ta mučna priča zahtijeva mnogo širi osvrt!

Cirkusant

NAD ZLATOM - CRNE SJENE MRŽNJE

Naši su se rukometari sa svjetskog prvenstva u Portugalu vratili ovjenačni zlatnim medaljama, poka-

zujući tako svijetu kako tamo negdje na obali sinjega Jadranskog mora postoji zemlja zvana Hrvatska. Slično kao naši mladići u Domovinskom ratu, pokazali su ovi dečki što se može snagom volje i odlučnom srčanošću. Ili, kako reče naša zlatna **Janica**, "kad se hoće, onda se i može". Igra te divne mladosti zadivila je svijet. Radovala se čitava Hrvatska. Opet smo pobijedili! Prštale su rakete i vatrometi diljem Hrvatske. Hrvatske zastave i ruka na grudima pri intoniranju hrvatske himne.

Pri dočeku se pokrenula i vlast. Gradonačelnik Velike Gorice priređuje svečani doček. Zagrebački trg bana Jo-

Piše:

Kaja PEREKOVIC

zanosu, o Kupresu. Pozdravlja sa "Za dom spremni!". To, i odjek tog pozdrava među mladima na Trgu, bit će povod da već sutradan krenu napadaji na Thompsona, na mladež, na Hrvatsku. **Vlasta Pavičić i Hrvoje Horvat** u *Jutarnjem listu* odnosno *Vjesniku* optužuju pjevača da se prokrao na svečani doček, da ga je zloupotrijebio. Gradonačelnica **Vlasta Pavić** se ograđuje od Thompsonova nastupa i kaže da je odvraćala rukometare od njihove želje i nakane da s popularnim pjevačem podijele radost uspjeha. Ona kaže da se "doček izjavio", ali desetci tisuća mladih na Trgu ne misle tako.

Bilo bi čudo da se u to ne upletu notorni **Ivo Goldstein i Mirjana Krizmanić**. Oni upozoravaju vlast da ne smije

Slavlje na Trgu bana Jelačića

sipa Jelačića prepun je razdragane i zastavama okićene mladeži. Prizor podsjeća na nedavne dane našeg oslobođenja i stvaranja države. Očevi drže djecu koja u ovim trenutcima dobro shvaćaju kako je lijepo biti Hrvat. Ali, baš kao što je nadavno bjesnjela hajka protiv obitelji **Kostelić**, tako su se i sada okomili na naše zlatne momke, predvođene športskim zapovjednikom **Linom Červarom** i kapetanom **Golužom**. Njihova obraćanja javnosti i nazočnima na Trgu ispunjeni su rodoljubljem i ponosom.

Događaj uveličavaju poznati i popularni glazbenici. **Prljavo kazalište** zagrijava publiku i sve ide dobro, dok se na pozornici ne pojavi **Marko Perković Thompson**. Pjevač kojega vlast mrzi. On pjeva o svome rodnom kraju, o hrvatskim pokrajinama, o rodoljubnom ponosu i

previđati kako se sve više javljaju "opasni simboli mračne prošlosti". Nitko se ne želi prisjetiti da su na dočeku **Tita** i družine skoro na silu privođeni školarci i radnici, a da je središnji zagrebački trg s okolnim ulicama bio premali za sve one koji su htjeli pozdraviti zlatne rukometare i tako im izraziti divljenje i zahvalnost za nove proclaimsaje nacionalnog ponosa. Mi pamtimu dugo, i znamo dobro da onima koji danas optužuju hrvatske rukometare i hrvatsku mladež za tobožnje divljenje fašizmu, trn u oku nije fašizam, kojega u Hrvatskoj zapravo nikad nije bilo u ozbiljnijoj mjeri, nego im je trn u oku – Hrvatska. Ali, mi smo sretni što njih izjeda mržnja, sretni smo što Hrvatska svojim postojanjem uznenimiruje i čini nesretnima te naše "dušobrižnike"...

Kad se športaši okite medaljama i polijevaju šampanjcem, političari redovito nastoje srknuti iz tog pehara, nadajući se da će i na njih prijeći dio popularnosti i karizme onih čiji je uspjeh jasno i egzaktno mjerljiv zgoditicima, sekundama, metrima... Čine to oni koji su poznati zaljubljenici u sport (poput **Franje Tuđmana**, koji je svoju ljubav rasipao na beogradski *Partizan*, a onda kasnije, sasvim drugačije, na zagrebački *Dinamo*, kojega je dao preimenovati najprije u *HAŠK Građanski*, a potom – hoteći pokazati da u glavnom gradu Hrvatske ne će biti mesta socrealističkim otpatcima – nesumnjivo presudno odlučuje da se klub nazove *Croatia*), ali čine to i oni koji sa športom nemaju ništa zajedničko (osim kad iz pragmatičnih i svakako ne rodoljubljem nadahnutih pobuda hoće zagrebačkomu nogometnom klubu vratiti socrealističko, *trudbeničko* ime). Tako se, eto, i **Stipe Mesić** očutio ponukanim proslaviti zlato hrvatskih rukometara, bazajući četveronoške po skupocjenim sagovima na Pantovčaku. (Svakako je više duha svojedobno pokazao **David Ben Gurion**, koji je smjelim gimnasticiranjem pred kamerama odgovorio na spekulacije o svojoj ozbiljnoj bolesti.) Želeći sudjelovanjem u "pobjedničkoj gusjenici" demonstrirati kako je jednostavan, aktualni je predsjednik Hrvatske, po običaju, pokazao tek da je priprost.

Ali, ne sastoji se politička dimenzija sportskih događaja samo u kratkoročnim, ponekad i prizemnim interesima ili taština političara. Oni kriju (ili otkrivaju) i puno dublja i slojevitija društvena kretanja.

Zabavljeni posljednjih mjeseci događajima oko Iraka i Sjeverne Koreje, pojedini zapadnoeuropski i američki mediji upozoravaju na to kako Amerikancima ključni problem u Aziji ipak nisu te dvije neuralgične točke, nego je to porast protuameričkog raspoloženja diljem kontinenta. Najeklatantniji primjer za to daje Južna Koreja, kojoj su američka pomoć u ratu 1950.-1953., a onda i silne financijske injekcije šezdesetih godina osigurale državni opstanak i omogućile jedva zapamćeni gospodarski procvat. Kako navodi *Financial Times*, politički analitičari, politolozi i sociolozi suglasno ocjenjuju da je za svojevrsnu eksploziju južnokorejske samovijesti i nacionalnog zanosa najzaslužniji veliki uspjeh domaće momčadi na nedavnom nogometnom prvenstvu, koje je održano u Južnoj Koreji i Japanu.

Južnokorejska ilustracija društvene, političke i nacionalne važnosti športskih (i ne samo športskih) uspjeha, nije usamljena. Povijest ne bilježi samo rat zbog nogometne utakmice ili zloupotrebe športaša u političke svrhe, kao što je bio slučaj s gimnastikom u *Ceaucescuovoj Rumunjskoj* odnosno SED-ovskom istočnonjemačkom bastionu staljinizma. Ona bilježi stalna nadmetanja nacionalnih egoizama oko organizacije olimpijada i i svjetskih prvenstava. Povijest pamti i politički naboј koji je pratilo dvoboј za šahovskog prvaka svijeta u Reykjaviku

ZAŠTO SE POKUŠAVA KOMPROMITIRATI USPJEHE HRVATSKIH ŠPORTAŠA

između **Borisa Spaskog** i **Roberta Fishera**. Da pobeda mladoga američkog velemajstora nije bila samo šahovski uspjeh, pokazala je grandiozna svečanost koju su mu pri povratku priredile američke vlasti, s predsjednikom države na čelu. Ni dok je prošlog ljeta više engleska nego britanska kraljica **Elizabeta** molila Boga za ozdravljenje nogometnika **Davida Beckhama**, računajući da je bez njega uspjeh nacionalne nogometne momčadi na svjetskom prvenstvu upitan, Englezi nisu

Hrvatski rukometari s popularnim pjevačem

zaboravljali kako je Argentina slavila **Diego Armando Maradonu** zbog "Božje ruke", znamenitoga zgoditka rukom, koji je južnoameričkim reprezentativcima donio pobjedu nad otočkom momčadi i tako makar simboličnu osvetu za poraz na Malvinima (koji se zbog engleskih topova još zovu Falklandima).

Kad se taj aspekt športskih nadmetanja ima na umu, onda je jasnije što se krije iza nedavnih slučajeva s **Ivicom Kostelićem** i hajkom zbog pojavljivanja **Marka Perkovića Thompsona** na dočeku jedničkih hrvatskih rukometaša.

Politički bilten koji tjedno izlazi u Zagrebu iskoristio je nekoliko nespretnih i politički svakako *nekorektnih* izjava mladoga hrvatskog skijaša, da i njega i njegovu obitelj proglaši simpatizerima nacizma. Za tu su svrhu iz naftalina izvučene nekoliko mjeseci stare rečenice koje su – istrgnute iz konteksta i neautorizirane – u javnost plasirane usred skijaških natjecanja i upravo u trenutku priprema za svjetsko prvenstvo. Zbog puke konstatacije da je komunizam čovječanstvu donio više zla od zločinačke fašističke i nacističke ideologije, što se dade lako dokazati pukim brojkama, mladi Kostelić je pribijen na križ tobožnjeg liberalizma i demokracije. Mozgove zagrebačkoga tjednog *Revolverblatta* ne buni

Piše:

Tomislav JONJIĆ

to što su čitav Ivičin život i svi njegovi afiniteti absolutna negacija nacističkoga kolektivizma, neslobode i nasilja.

Ne bi se reklo da su u pravu oni koji su razlog za tu političko-propagandnu diverziju našli u tome što je **Ante Kostelić** u jednom interviewu Mesića slikovito usporedio s dikobrazom, ljupkom životinjom čekinjastih dlaka i niska čela. Iako u zapadnim civiliziranim i demokratskim državama i nije rijetko, takvo portretiranje predsjednika vlastite države doista nije previše ukusno. Istini za volju, duhovitije je od predsjednikova nazivanja političkih protivnika "šišmišima", a ni izbliza se ne odlikuje morbidnom vulgarnošću kao svojedobni Mesićev petparački vic da je **Miloševiću** i Tuđmanu zajedničko to što "ni jedan ni drugi ne mogu iz zemlje".

Nesumnjivo je puno važnije da Kostelići žanju uspjehe i da istodobno demonstriraju svoj hrvatski nacionalni osjećaj. Dok novinarski atentatori potežu primjer **Titova** pionira i obožavatelja, šakača **Mate Parlova**, koji je – nakon milijuna udaraca primljenih u dio tijela kojega očito ne smatra najvažnijim – nedavno izjavio da ne može biti nacionalist već zato što je bio svjetski prvak, Kostelići pokazuju da jedno ne isključuje drugo. U rulji onih koji hoće da se uspjeh može graditi samo na odricanju od vlastita identiteta, oni pokazuju da se može biti i Hrvat i svjetski prvak. Istodobno, **Janica** i Ivica polako postaju ikonama hrvatske mlađeži. Njih u inozemstvo prate tisuće, u Zagrebu ih dočekuju desetci tisuća. I uvijek i svagdje s hrvatskim zastavama. Nacija s njima dijeli pobjede, raste osjećaj optimizma, dostojanstva i samopouzdanja. A to je ono što zapravo smeta krugovima koji govore kroz tjednik koji će – kao ovlaš – i hrvatsku nogometnu reprezentaciju iz 1998. proglašiti "uporištem desnog ekstremizma". I kasniji naraštaj nogometnika himnu prati s rukom na srcu, i njegovi strijelci golove posvećuju Hrvatskoj. Ali, oni (bar zasad) nisu uspješni, nisu idoli mlađih, pa zato – nisu opasni.

A da iskrsne nova opasnost, pobrinuli su se hrvatski rukometari, neočekivano osvojivši svjetsko prvenstvo. Ni u Lisabonu ni u Zagrebu nisu tražili **Račana**, **Piculu** i slične komosmolce, nego su svoju radost i svoj naglašeni nacionalni zanos

projtjeli proslaviti sa zagrebačkom mlađeži i Thompsonom, znajući da to neće moći s *Delijama*, *Grobarima*, **Đordjem Balaševićem**, **Momčilom Bajagićem** – **Bajagom** i uopće beogradskim pjevačima koji se zagrebačkoj publici u neosocrealističkim *tvořnicama* odjednom nude kao silno otkriće i nadahnucé, iako je beogradsko rock-scena i u doba Jugoslavije objektivno uvijek kaskala za zagrebačkom. Mlađež na Jelačićevu trgu je, već po običaju, s oduševljenjem dočekala Thompsonove izrazito politične i izrazito roduljubne pjesme. *Velikom Bratu* ne promiće da desetci tisuća mlađih sa zanosom pjevaju o Kupresu, a nemaju sluha za "zapadni Balkan". Nije, dakle, uspjela podjela na "urbane" i "ruralne", na "Zagrepčane" i "Hercegovce", na "moderne Europejce" i "primitivne Hrvate".

Tračak nade u planove velikih manipulatora baca tek nekoliko ruku podignutih u "rimskih pozdrav" nakon povika "Za dom spremni!". Iako znaju da to nije nikakvo promišljeno i svjesno simpatiziranje s fašizmom, nego tek pubertetsko i u svakom slučaju nedoučeno izražavanje prosvjeda protiv aktualne vlasti i njezinih *ribara ljudskih duša*, manipulatori to neće iskoristiti kao povod da se mlađež (a i samog Thompsona) pouči kako "rimski pozdrav" nije nikakav hrvatski, nego je pače protuhrvatski pozdrav. Ne će kazati da "rimski pozdrav" ne samo da ne mora slijediti iza poklika "Za dom spremni!", nego je u biti negacija tog poklika.

Jer, taj domoljubni poklik, uostalom, ima tradiciju puno dulju od ustaštva. Upućeniji znaju da potječe iz hrvatske vojne povijesti i da ga je u nekoliko navrata koristio i **Hugo Badalić** u libretu **Zajčeve** opere "Nikola Šubić Zrinski". Ali, manipulatori će svjesno prešućivati činjenice i provocirati ispade, jer samo tim mutežom mogu opravdati svoje djelovanje i samo u tom mutežu mogu polučiti svoje ciljeve. I doista se treba diviti samouvjerenosti kojom podcjenjuju Hrvatsku...

I hrvatska nogometna reprezentacija iz 1998. proglašena je "uporištem desnog ekstremizma"

SEAN CONNERY ILI ŠKOTSKI POUČAK O RODOLJUBLJU

Kad su je početkom veljače, u jeku protuiračke hajke, zbog njezina protivljenja ratnom pohodu američki mediji optužili za manjak rodoljublja, planetarno poznata pop-zvijezda **Madonna** odmah je reagirala, oštro odbacivši svoju ljubav prema Sjedinjenim Američkim zastavama. Priseže od pučkoškog pjeva i s njom pjeva, pa ne dopušta da se mišljenje o iračkoj krizi tumači kao održljivost. Ona joj je, kaže, na prvoj mjestu i zbog toga što u Sjedinjenim Državama nema *delikta mišljenja*, pa nije onda kad se radi o mišljenju različitom od onoga predsjednika države.

Nije ovdje toliko važno što je općepoznato da su i svojedobni rat u Kuvajtu, i tragični napadaj od 11. rujna 2001., a i najnovija kriza, naveli američke državne vlasti i medijske mogule na visok stupanj *filtriranja informacija*, pa su tako, između ostalog, nepočudnima postali pacifistički ili *nedovoljno američki* stihovi desetaka američkih rock-bandova, koje radijske postaje *odbijaju emitirati* (baš kao što je svojedobno *radnička klasa* odbijala tiskati *Hrvatski književni list* ili *Hrvatski tjednik*). Puno je važnije to da je američka pjevačica sumnju u svoje rodoljublje doživjela kao uvredu i kao ugrožavanje svojih temeljnih prava i, nesumnjivo, interesa.

Sean

U Hrvatskoj to ne bi bilo tako. U Hrvatskoj se manjak rođoljublja ne osjeća kao uvreda, nego kao kompliment. Nasuprot tomu, isticati svoj nacionalni osjećaj u Hrvatskoj automatski podrazumijeva svojevrsni ostracizam: na hrvatskoj nacionalnoj misli i identitetu inzistiraju samo na tražnjaci, primitivci, gorštaci, *gangaši*, *ognjištari* i slični tipusi koji bi, eto, imali spadati u XIX. stoljeće. Hrvatska je nemoderna, hrvatstvo je napadaj na civilizaciju, na napredak i budućnost. I nemali je broj onih koji su ustuknuli pred tom međijskom najezdom.

As I went in to the prime minister's official residence, on Ottawa's Sussex Drive, I was shown straight on to a table in the drawing room where Prime Minister George Bush was sitting, officially receiving the Canadian prime minister. He was surrounded. "The Justice," the start of a speech, was cut off as the prime minister couldn't make it. "We've got the press," he said, referring to the cameras. There was a brief exchange between the leaders of the two countries.

Had there really, I asked, been a secret meeting between the two leaders? Bush, well, relations are good. "Relations are good," he said. "We have had relations. Our trade is \$5 per cent up. We have had some trade problems, but that's normal." The prime minister, however, had been told by his neighbour that the Canadian prime minister had been told that the US president would be considered a terrorist.

How friendly could an aluminium can be? It was the most unlikely-looking item in sight of the photograph. It could not have been looted by one of those who had been looting the Canadian embassy, the territory of respectability, the space of the Canadian government, the Canadian

Kako, pak, svoje rođoljublje ističu i svjedoče oni koji nemaju kompleksa manje vrijednosti, jasnije od spomenutoga Madonnina primjera, ilustrira razgovor s kanadskim premijerom **Jeanom Chrétienom**, kojega je

Piše:

Tomislav JONJIĆ

Sean Connery

JONJIĆ u broju od predposljednjega siječanjskog vikenda objavio renomirani *Financial Times*. Komentira tu Chrétien razne stvari, od iračke krize i odnosa s SAD-om, do kanadske imigrantske politike i svojih pogleda na društvena kretanja. Pritom podsjeća da je dosljedan izdanak svoje obitelji i po tome što se, iako Kvebečanin, žestoko i bezuvjetno protivi osamostaljenju Quebeca, frankofonskog dijela Kanade. Uz to je kanadski premijer strastveni igrač golfa.

Chrétien je golferska strast donijela i neke političke probitke, između ostalog i prijateljstvo s **Billom Clintonom**. No, kako u spomenutom razgovoru sam priznaje, sa **Seanom Conneryjem** je bio lošije sreće, iako je i ovaj zaljubljenik u golf. Kad se zatekao na Bahamima, Chrétien je preko treće osobe htio upoznati poznatoga škotskoga glumca i najdojmiljivijeg interpretatora **Jamesa Bonda**, kako bi s njim odigrao partiju golfa. "Mislio sam da će biti zainteresiran za poznanstvo, ta ipak sam ja kanadski premijer", kaže Chrétien samodopadno. No, Conneryja to nije impresioniralo. Puno više ga je impresioniralo to što je doznao da je kativ samostalnosti Quebeca.

nadski premijer protiv samostalnosti Quebeca.

Iako s Quebecom nema ništa zajedničkoga, i makar Chrétien ničim nije ugrozio škotske interese, umjesto partije golfa i snobovskog poziranja pred kamerama, škotski je nacionalist kanadskom premijeru - okrenuo leđa. Jer, tako se postupa s izdajicama svoje domovine.

Ujedno je time svjetski poznati škotski glumac, idol milijuna, pokazao kako se voli vlastita domovina i kako iz načelnih razloga treba prezirati izdajicu. Onoga koji je čitao **Hugova**

DVANAEST GODINA OD POČETKA OTVORENE AGRESIJE NA REPUBLIKU HRVATSKU

Premda u povijesnim razmjerima relativno kratko, proteklih je nešto više od jednog desetljeća prepuno složenih i burnih političkih, vojnih i društvenih zbivanja i procesa, koji su znakovito uspostavili i usmjerili nove geopolitičke odnose na europskom jugoistoku. Raspad Jugoslavije i srpska agresija na Hrvatsku posljedica su niza povijesnih okolnosti, te političkih, demografskih i kulturoloških procesa. U međunarodnim političkim okvirima raspad Jugoslavije označio je kraj svojevrsne hladnoratovske i posthaldnoratovske ravnoteže snaga, moći i interesa, koju je socijalistička Jugoslavija - bogato primom nagrađivana od Zapada - u ovome dijelu svijeta održavala posljednjih gotovo četiri desetljeća.

Protekla su zbivanja jasno razotkrila kontinuitet srpske osvajačke politike prisvajanja tuđih, nesrpskih povijesnih, državnih i etničkih prostora. Ta je politika svoje idejno-političko izvorište već dva stoljeća imala u velikosrpskom ideološkom konceptu rješavanja srpskoga nacionalnog pitanja. Tako smo od početka 1990-tih godina bili svjedoci političkog rušenja jugoslavenske državne zajednice, te oružane agresije na Sloveniju, Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, koju su isplanirale, organizirale i provele beogradske upravljačke strukture, najjasnije olicene u liku i djelu nositelja srpskoga režima Slobodana Miloševića – danas haškog optuženika i zatočenika.

Tromost međunarodne zajednice

Da bismo razumjeli u kakvim je širim međunarodnim društvenim, političkim i nacionalnim okolnostima došlo do srpske agresije na Hrvatsku, tj. koji je opći kontekst rata protiv Hrvatske, potrebno je upozoriti na globalni proces raspada komunizma i uspostavu demokratskih sustava u većini bivših komunističkih (socijalističkih) zemalja, na raspad SSSR-a kao višenacionalne državne zajednice, te na kraj dugog hladnoratovskog razdoblja. U tom kontekstu naročito treba promatrati proces ujedinjenja Njemačke, osobito širenje njezina gospodarskog utjecaja, što je na određeni način izazvalo nove sukobe interesa velikih europskih sila, koje se kasnije značajno odrazilo i na neučinko-

Piše:

Dr. sc. Dražen ŽIVIĆ

vito djelovanje međunarodne zajednice, osobito Europske Unije i UN-a, na odvraćanju i kažnjavanju srpske agresije na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu.

Valja naglasiti da je srpska agre-

suprotstavljenim interesima svjetskih moćnika, koji na primjeru Hrvatske gotovo u pravilu nisu pravili razliku između žrtve i agresora. Jedan od najznačajnijih dokaza toj tvrdnji predstavlja uvođenje embarga na uvoz oružja za cijelokupni prostor bivše Jugoslavije, koji je zapravo značio samo kažnjavanje Hrvatske (dakako i Slovenije i BiH), dok za JNA i srpsku vojsku nije imao veliko značenje zbog

Hrvatsko-srpski odnosi 1990. u karikaturi Ota Reisingera

sija na Republiku Hrvatsku u međunarodnom kontekstu jasno otkrila manjak pravodobnoga, učinkovitog i pravednoga međunarodnog političko-diplomatskog i vojnog okvira za zauzimanje ratnih sukoba i postizanje mirnovnih rješenja. Nemoć i nezainteresiranost međunarodne zajednice u raspletanju hrvatske i kasnije bosanskohercegovačke ratne tragedije, pokazalo je da, unatoč proklamiranom jedinstvu, promicanju visokih standarda zaštite ljudskih, vjerskih i etničkih prava, u međunarodnim relacijama još uvjek prednost imaju uski nacionalni interesi, mjereni društvenim, geopolitičkim, vojnim i gospodarstvenim pravima jačega. Rat protiv Hrvatske, nažalost, zorno je pokazao da u takvome međunarodnom političkom okružju istina i pravda ustupaju svoje mjesto

ogromnih ratnih zaliha kojima su raspolagale. Embargo je uveden Rezolucijom 713 Vijeće sigurnosti UN-a od 25. rujna 1991. Rezolucijom se navodi da Vijeće sigurnosti »odlučuje, prema poglavljju VII. Povelje ujedinjenih naroda, da će sve države, u cilju uspostave mira i stabilnosti u Jugoslaviji, odmah početi provoditi opći i kompletни embargo na uvoz svih vrsta oružja i vojne opreme u Jugoslaviju sve dok Vijeće sigurnosti ne donese drukčiju odluku, nakon konzultacija glavnog tajnika s vladom Jugoslavije.»

Socijalistička Jugoslavija je bila – unatoč prividu koji je u zemlji i svijetu postojao – daleko od idealne multi-etičke države. U njoj su, u početku prijateno i tiho, a kasnije sve otvoreni i glasnije, prevladavala stalna neslaganja oko najvažnijih političkih, gospo-

darstvenih i nacionalnih pitanja. Još iz vremena nastanka prve, monarhističke Jugoslavije, bilo je jasno da su tu državnu zajednicu Srbi vidjeli isključivo kao Veliku Srbiju, dok su drugu ili socijalističku Jugoslaviju Srbi koristili samo kao masku za ostvarenje svoje (i)racionalne velikosrpske ideje. Plan stvaranja Velike Srbije, onako kako ga je – između ostalih – osmislio četnički ideolog Stevan Moljević u svome programskom djelu «Homogena Srbija» iz 1941., propao je tijekom Drugoga svjetskog rata zbog vojničkog poraza četničkih snaga. Međutim, velikosrpska ideja nije bila poražena, pače bila je u svojoj relativno prigušenoj varijanti vrlo djelatna i za života Josipa Broza Tita. Pod okriljem sovjetskog modela rješavanja nacionalnog pitanja – «bratstva i jedinstva» - te pod izravnim utjecajem komunističke ideologije, u drugoj Jugoslaviji su u velikoj mjeri bile ispunjene nacionalne težnje samo jednog naroda - Srba. Međutim, ustavno uređenje (1974.) i teritorijalna podjela države, nisu zadovoljavali pritajene nositelje velikosrpskog projekta. Oni su se od konca Drugog svjetskog rata do 1980-ih godina užurbanio, organizirano i temeljito pripremali za okolnosti u kojima će operacionalizacija plana teritorijalnog stvaranja Velike Srbije biti ponovno aktualna.

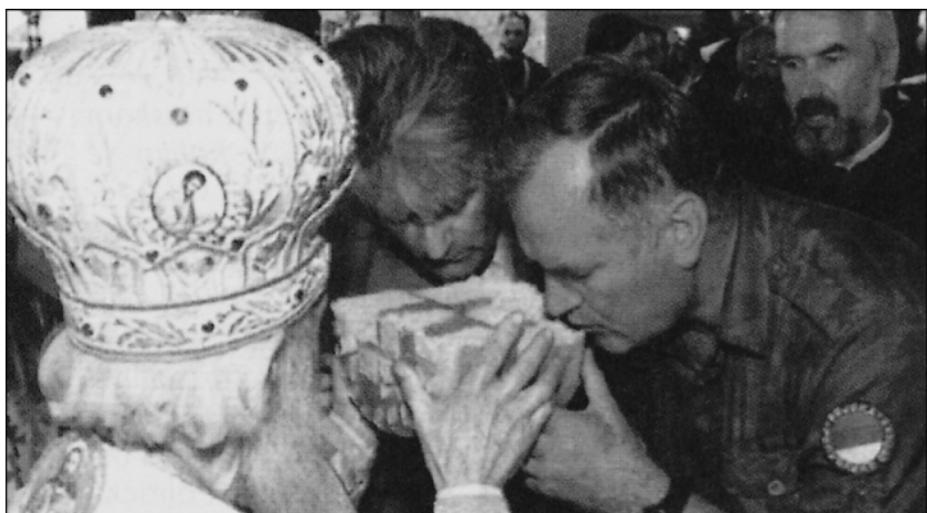
Operacionalizacija velikosrpskog plana

Početkom 1990-tih godina ojačale su napetosti između težnji Hrvata za samostalnom državom i težnji Srba da Jugoslaviju u ustavnome, političkom i teritorijalnom smislu, u cijelosti pretvore u Veliku Srbiju. Istodobno su i Slovenci i Makedonci krenuli putem osamostaljivanja, dok su Albanci na Kosovu nastojali vratiti autonomna nacionalna i ustavno-politička, prava koja im je Srbija kroz cijelo desetljeće postupno ukidala.

Vrhunac je jugoslavenske političke krize dosegnut koncem 1980-tih i početkom 1990-tih godina, kada su srpske upravljačke strukture, bilo kroz tadašnje jugoslavenske savezne organe (SIV, JNA, SSUP, CKSKJ), bilo kroz strukture u samoj SR Srbiji, pokušale centralizirati i do kraja unitarizirati cjelokupnu vlast u Jugoslaviji, što je za preostale republike/države jugoslavenske zajednice bilo posve neprihvatljivo. To je vrijeme «jogurt» revolucija u Vojvodini i Crnoj

Gori, ukidanja ustavne konstitutivnosti Kosova, «balvan» revolucije u Hrvatskoj i slično. Izlaz iz tako nepovoljnoga političkog i nacionalnog okružja hrvatski je narod video isključivo u vlastitome nacionalnom oslobođenju i stvaranju samostalne hrvatske države.

lovanjem dijela srpske manjine u Republici Hrvatskoj, uz svesrdnu finansijsku, logističku, materijalnu i ljudsku pomoć saveznih organa, srpske države i – dakako - JNA. Već u lipnju, srpnju i kolovozu 1990. hrvatski Srbi, uz pomoć političkog vodstva iz Beograda,

Patrijarh SPC Pavle, Radovan Karadžić i Ratko Mladić

Usporedno s jačanjem političkih pokreta za osamostaljivanjem Hrvatske i Slovenije, ili bolje reći, korak ispred njih, odvijale su se pripreme Srbije i srpskog naroda za agresiju i rat. Kronološki gledano, sve je počelo otvorenim suprotstavljanjem Srbije i vojnog vrha JNA demokratskim procesima i promjenama, nasilnim i nezakonitim smjenjivanjem legalnih vlasti Kosova, Vojvodine i Crne Gore, blokadom rada saveznih organa, srbizacijom JNA, stvaranjem posebnih paravojnih srpskih oružanih snaga, ideologizacijom i polarizacijom Srba na velikosrpskoj osnovi, osobito u Hrvatskoj, te međijskim ratom protiv «secesionističkih» republika, poglavito protiv Hrvatske.

Sredinom veljače 1990. tadašnji je Sabor SR Hrvatske usvojio amandmane na republički Ustav, čime je u Hrvatskoj bilo ozakonjeno višestranačje, kao temeljni preduvjet prvim slobodnim i demokratskim izborima u zemlji, koji su održani u travnju i svibnju (dva kruga) iste godine i na kojima je pobijedila Hrvatska demokratska zajednica (HDZ). Prva sjednica demokratski izabrano višestranačkog Sabora održana je 30. svibnja 1990.

Poslije prvih parlamentarnih izbora, svaki politički potez demokratski izabrane hrvatske vlasti, dočekivan je provokatorskim i pobunjeničkim dje-

započinju s neposrednim pripremama i provođenjem odluke o uspostavljanju tzv. Srpskoga nacionalnog vijeća, otimaju oružje iz policijskih postaja u Kninu, Obrovcu, Benkovcu i dr., započinju blokadu cestovnih i željezničkih prometnica u Lici i dijelu sjeverne Dalmacije («balvan revolucija»); riječju, započinju pobunu protiv hrvatske države. U pozadini tih političkih procesa, JNA i srpske paravojne postrojbe su nastojali zaposjeti najvažnije geostrateške točke i područja u Republici Hrvatskoj, kako bi isprovocirali veći sukob i to u mjesecima kada su bili u značajnijoj materijalno-tehničkoj prednosti nad hrvatskim oružanim snagama. Agresori su znali da im vrijeme ne ide na ruku, pa su sve učinili kako bi što prije započeli sukob s malobrojnim i slabo naoružanim Hrvatima. S druge je pak strane, Hrvatskoj svaki trenutak bio dragocjen; oružja nije bilo ili ga je bilo vrlo malo, a ljudi nisu bili odgovarajuće obučeni, opremljeni i ustrojeni.

Tijekom siječnja, veljače i ožujka 1991. Srbi su u Hrvatskoj donosili odluke kojima je cilj bilo potpuno političko i teritorijalno izdvajanje iz hrvatske države. U tom su smjeru osnovali paradržavnu tvorevinu - SAO Krajinu. «Skupština» tzv. Krajine 19.

ožujka 1991. donijela je «Odluku» o izdvajaju iz Republike Hrvatske. Istodobno, savezne vlasti tadašnje SFRJ, osobito Sekretarijat za narodnu obranu, iza kojega se «skrivala» duboko ideološki i ljudstvom srbizirana JNA, vršili su snažne političke pritise na Hrvatsku, kojima – očito je iz kasnijeg razvoja događaja – nisu željeli postići smirivanje napetosti i pronalaženje mirnoga političkog rješenja, nego novo zaoštrevanje krize, tj. sputavanje Hrvatske u ostvarivanju njezinih opravdanih težnji za samostalnošću i neovisnošću.

Otvorena srbijanska agresija na Hrvatsku počela je u ožujku 1991. Dva su ključna događaja koja označavaju početak rata u Hrvatskoj. Prvo je sredinom trećeg mjeseca napadnuta policijska postaja u Pakracu, a onda je 31. ožujka («krvavi Uskrs»), na Plitvičkim jezerima od strane pobunjenih Srba napadnuta posebna postrojba MUP-a Hrvatske, koja se nalazila na zadatku uspostave mira, reda i hrvatskog državnog suvereniteta u tome dijelu hrvatske države. Pritom je poginuo policijac **Josip Jović**, prva izravna ratna žrtva srbijanske agresije na Republiku Hrvatsku. U oba se slučaja nakon uspešne intervencije hrvatskih redarstvenih snaga protiv pobunjenika, na poprište sukoba uključivala JNA kako bi «razdvojila zaraćene strane». Na taj je način JNA štitila paravojske postrojbe od potpunoga poraza, blokirala je uspostavu reda, mira i ustavnog poretka na hrvatskome teritoriju, ali je i zauzimala povoljne taktičke položaje za nastavak agresije.

Tijekom mjeseca travnja srpska se pobuna širi i u drugim dijelovima Hrvatske, i to ne samo u onim područjima u kojima su, prema popisu pučanstva iz 1991., Srbi činili većinu stanovništva (dijelovi istočne Like, Banovine, Kordun, zapadne Slavonije i sjeverne Dalmacije), nego i u krajevinama Hrvatske u kojima su bili izrazita manjina stanovništva (hrvatsko Podunavlje). Osobito se vukovarsko područje, zbog svoje geostrateške, geoprometne i gospodarske važnosti, našlo na udaru cestovnih barikada i oružanih incidenta, koje su postavljali i izazivali srpski teroristi iz Borova (Sela), Bršadina, Mirkovaca, Tenje... Vrhunac je napetosti u istočnom dijelu Hrvatske, nakon uzaludnih napora hrvatske vlasti u smirivanju situacije, dosegnut 2. svibnja 1991., kada je u Borovu (Selu) kraj Vukovara iz zasjede ubijeno, a potom

masakrirano 12 hrvatskih policajaca. U sukob se, slično kao i na Plitvicama i u Pakracu, uključila i JNA, stvarajući tzv. tampon-zonu između hrvatske policije i garde i srpskih paravojskih postrojbi. Položaje koje je tada zauzela na sjeverozapadnim prilazima Vukovaru JNA je vrlo dobro iskoristila u skoroj agresiji na grad. Od ranog proljeća 1991. JNA sasvim otvoreno staje na stranu pobunjenika, pružajući im logističku podršku, kao i pomoć u ljudstvu. JNA svojim postrojbama izlazi na zapadne granice velikosrpskog projekta – «Virovitica-Karlovac-Ogulin-Karlobag».

U Republici Hrvatskoj je 19. svibnja 1991. održan referendum na kojem se 94,2% izišlih glasača izjasnilo za izdvajanje Hrvatske iz Jugoslavije i za uspostavu samostalne i suverene Republike Hrvatske.

Ljetni mjeseci 1991. prolaze u sve agresivnijim nastojanjima pobunjenih Srba za ovladavanjem onih prostora Hrvatske koje su – u skladu s ideološkim, programskim i provedbenim postavkama velikosrpskog programa – smatrali opravdanim uključiti u sastav Velike Srbije. Tako je JNA, uz pomoć srpskih paravojskih postrojbi iz Hrvatske i Srbije, početkom srpnja okupirala Baranju, svakodnevno se napadaju Osijek, Vinkovci i Vukovar. Prvoga kolovoza srpski pobunjenici uz pomoć JNA zaposjedaju Dalj, Erdut, Aljmaš. Nezaboravne su tragične slike stotina hrvatskih prognanika iz tih naselja, koji pred pogibelji u riječnim šleperima pokušavaju naći spas u Osijeku. Hrvatska je već početkom kolovoza imala oko 30 tisuća prognanika.

Do konca godine broj prognanika se popeo na više od pola milijuna. Postrojbe JNA se razmještaju na svim strateški važnim položajima diljem Hrvatske, osobito na njezinom krajnjem is toku.

Procjene kazuju da je u agresiji na Republiku Hrvatsku, do konca 1991. godine, sudjelovalo u postrojbama JNA između

90 i 95 tisuća vojnika, organiziranih u 3 oklopne, 6 mehaniziranih, 14 motoriziranih i 18 partizanskih brigada. Te su snage raspolagale s 850 do 900 tenkova, 700 do 750 oklopnih transporteru, 1.200 različitih topničkih oruđa, raketama zemlja-zemlja, 350 borbenih zrakoplova... Ovim snagama valja pridodati više desetaka tisuća boraca u srpskim paravojskim dobrovoljačkim postrojbama.

Agresor je vrlo brzo spoznao da je hrvatski subjektivitet nemoguće politički i vojno potpuno slomiti, pa je svoju strategiju bazirao na amputacijama hrvatskog teritorija. Amputacijsku jezgru su činili oni dijelovi Hrvatske u kojima je srpsko pučanstvo bilo jače zastupljeno. Zatim su se te jezgre, uz pomoć JNA širile, stvarajući kontinuirane amputacijske zone, koje su se onda trebale politički i teritorijalno izdvojiti iz Hrvatske. Agresor, dakako, nije htio uvažiti činjenicu da tako izdvojeni prostori povjesno, pravno i etnički gledano nikada nisu bili dio srpske države.

Presudna bitka za Vukovar

Najsnažnija agresija na Hrvatsku započet će koncem kolovoza i početkom rujna 1991. Tako je 24. kolovoza, s ko-

ПРОГЛАС СРПСКОМ НАРОДУ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ИМАЛИ СМО СВОЈ ПЛЕБИСЦИТ

Срби се на предстојећем тзв. референдуму, немају о чemu изјашњавати, јер је то изјашњавање других народа

ПОЗИВАЈУ СЕ СВИ СРБИ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ:

1. Да неслагање са референдумским питањем Срби не изражавају ни гласањем ПРОТИВ, јер би самим изјасном доприњели легализацији овог тзв. референдума који је против интереса српског народа.

2. О свакој присили над Србима да учествују на тзв. референдуму обавијестите Главни одбор или свој Општински одбор Српске демократске странке, као и јавност.

Не учествовањем у припреми и спровођењу тзв. референдума Срби потврђују да је то само исказивање демократске воле осталих народа.

Да не ометају његово провођење и да буду суздржани и постојанствени како и прилични срpsком народу.

РЕФЕРЕНДУМ? НЕ, ХВАЛА!

Главни одбор Српске демократске странке
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Srpski letak u BiH 1991.

pna i iz zraka, svim sredstvima napadnut Vukovar. Tri će mjeseca, sve do dana 18.-20. studenog, trajati srpski napadi na grad. Premda je Vukovar i njegovo stanovništvo branila tek koja stotina slabo naoružanih branitelja, srpskom su agresoru naneseni takvi gubitci u ljudstvu i tehniči, da on to više nikada tijekom rata protiv Hrvatske nije mogao nadoknaditi. Tri mjeseca Vukovar je napadalo nikada manje od trideset tisuća vojnika i barem stotinjak tenkova. Procjene kazuju da je u napadu na Vukovar pогinulo najmanje 6-8 tisuća, a ranjeno do 35 tisuća srpskih vojnika, uniшteno je ili onesposobljeno oko 600 tenkova i drugih oklopnih sredstava, srušeno je dvadesetak srpskih zrakoplova. Unatoč tome što je uspio zauzeti grad, srpski je agresor u Vukovaru izgubio ne samo bitku, nego i rat protiv Hrvatske. Bitka za Vukovar je bila najveća bitka Domovinskog rata, koja je u korist Hrvatske okrenula smjer vojnih, pa i političkih zbivanja. Ratni fenomen Vukovarske bitke dao je dovoljno vremena ostatku Hrvatske da se vojno (re)organizira, materijalno ojača, ljudstvom popuni i osposobi i tako tijekom četiri naredne ratne godine osigura vojno oslobođanje gotovo cijelog državnog prostora.

Vukovar su između 18. i 20. studenog 1991. okupirali JNA i srpski pobunjenici. Odmah slijede masovna smaknuća, pljačke i progoni civilnoga, pretežito hrvatskog stanovništva. Nepotpuni podatci o obrani Vukovara kazuju da je tijekom opsade grada pогinulo oko 1.700 osoba (1.100 su civili), više od 4.000 je ranjeno, oko 5.000 je bilo zarobljeno i odvedeno u srpske koncentracijske logore. Oko 2.600 ljudi se još početkom 1998. vodilo nestalima. Više od 200 ranjenika i bolnica iz vukovarske bolnice odvedeno je na obližnju farmu Ovčara i likvidirano. To je, pojedinačno gledano, najteži oblik ratnog zločina kojega su počinili Srbi tijekom agresije na Hrvatsku. Tromjesečno vezivanje glavnine srpskih okupacijskih snaga na razmjerno mali prostor oko Vukovara, kao i njihovi veliki gubitci tijekom opsade, prilično su materijalno, politički i vojno oslabili potencijale srpske vojske i paravojske, ali i političkog vodstva da pred svijetom, ali i pred unutarnjim akterima opravdaju agresiju.

Poslije pada Vukovara najveće su se bitke tijekom 1991. vodile u zapadnoj Slavoniji, na crti Okučani-Pakrac-Daruvar-Virovitica, na kojoj je agresor planirao presjeci Hrvatsku te odvojiti njezin istočni i središnji dio. Međutim, Hrvatska vojska je uspjela sprječiti prodore, te u protuakciji, do 22. prosinca 1991., oslobiti Papuk, Biograd i znatan dio Psunja. Potpuno oslobođenje zapadne Slavonije zaustavljeno je Sarajevskim primirjem početkom 1992.

Smatrajući da su dosegli maksimum svoga vojnog osvajanja u Hrvatskoj (okupirana četvrta hrvatskog teritorija s više od tisuću naselja, među njima gradovi: Vukovar, Ilok, Beli Manastir,

agresije na Hrvatsku ipak nije postignut. Hrvatska nije slomljena, pače, došla je pred prag međunarodnog priznanja, što se i dogodilo 15. siječnja 1992.. U članstvo u Ujedinjenim narodima Republika Hrvatska je primljena 22. svibnja iste godine.

Tijekom druge polovice 1991. zbio se i pojačani angažman međunarodne zajednice u svezi krize na području bivše jugoslavenske državne zajednice, osobito u svezi rata u Hrvatskoj. To je - uz vojne uspjehe HV-a (višemjesečni otpor branitelja Vukovara te oslobođanje velikog dijela zapadne Slavonije), koji su pokazali da srpski agresor nije u stanju potpuno vojno slomiti hrvatsku državu -

Obnova crkve u Bilaju, uniшtena u velikosrpskoj agresiji

Petrinja, Drniš, Knin...) srpski su pobunjenici 19. prosinca 1991. u Kninu proglašili «državu» - tzv. Republiku Srpsku Krajinu.

U vojnom i političkom smislu, srpske su zamisli do konca 1991. bile uglavnom ostvarene - jedna četvrta Hrvatske, u kojoj je pretežno živjelo srpsko stanovništvo, bila je «oslobodena», izgrađena je vojska «Krajine», koju je JNA opremila i ljudstvom popunila, a najvažniji su borbeni efekti povučeni u Bosnu i Hercegovinu, čime su se stekli preduvjeti za početak rata u toj zemlji, sljedećem cilju velikosrpsstva. Međunarodna zajednica je preuzeila «brigu» za «zaštitu» okupiranih područja od «hrvatske agresije». Unatoč tome, krajnji političko-vojni cilj

rezultiralo potpisivanjem Sarajevskog primirja (2. siječnja 1992.), kao i Vanceova plana o prekidu rata u Hrvatskoj i slanju snaga UN-a (3. siječnja). Od tada započinje razdoblje međunarodne političke i vojne naznačnosti u Hrvatskoj, koja će, doduše, utjecati na smirivanje prilika (prestanak većih vojnih operacija), ali ne i na trajno i pravedno političko rješenje (uspostava hrvatske državne suverenosti na cijelome hrvatskom teritoriju). To je razdoblje UNPROFOR-a i UNCRO-a od proljeća 1992. do svibnja, odnosno kolovoza 1995., te razdoblje UNTAES-a u hrvatskome Podunavlju od siječnja 1996. do siječnja 1998.

Razoreni Lipik

međunarodne zajednice i mjesnih srpskih paravlasti na tada okupiranim hrvatskim područjima, o međunarodnoj vojnoj i političkoj nazočnosti u ratom zahvaćenim dijelovima države Hrvatske, Vijeće sigurnosti UN-a je svojom Rezolucijom 743. od 21. veljače 1992. uspostavilo mandat UNPROFOR-a, kao i četiri UNPA sektora (istok, zapad, sjever, jug), na ukupno 12.554 četvorna kilometra ili 22,2% kopnene površine Republike Hrvatske. UNPA sektorima iz Rezolucije 743. u lipnju 1992. pridružene su i tzv. Ružičaste zone s nešto više od 2.000 četvornih kilometara površine. Sastav mirovnih snaga po UNPA sektorima bio je sljedeći: u sektoru Istok nalazile su se postrojbe Rusije i Belgije, u sektoru Zapad postrojbe Kanade, Jordana, Nepala i Argentine, u sektoru Sjever postrojbe Nigerije, Danske i Poljske, te u sektoru Jug postrojbe Češke, Slovačke, Francuske i Kenije.

Bivši UNPA sektor Istok obuhvaćao je hrvatsko Podunavlje (u cijelosti bivše općine Beli Manastir i Vukovar, te dijelove bivših općina Osijek i Vinkovci), sa stanjem cjelokupne okupiranosti prije dolaska UNPROFOR-a. Ukupna površina sektora Istok je iznosila 2.153 četvorna kilometra (3,8% površine RH). Bivši UNPA sektor Zapad obuhvaćao je dijelove zapadne Slavonije (u cijelosti bivše općine Grubišno Polje, Daruvar i Pakrac, te dijelove bivših općina Novska i Nova Gradiška), koja se prije dolaska UNPROFOR-a značajnim svo-

jim dijelom nalazila pod hrvatskom vlašću. Površina sektora Zapad iznosila je 2.112 četvornih kilometara (3,7% površine RH). Bivši UNPA sektor Sjever obuhvaćao je dijelove hrvatskih tradicionalnih regija Banovine i Korduna (u cijelosti bivše općine Hrvatska Kostajnica, Dvor, Petrinja, Glina, Vrginmost, Vojnić i Slunj), koje su prije dolaska UNPROFOR-a bile okupirane. Njihova površina je iznosila 3.289 četvorna kilometra (5,8% površine RH). Konačno, bivši UNPA sektor Jug prostirao se na 5.000 četvornih kilometara (8,8% površine RH), a obuhvaćao je okupirane dijelove istočne Like i sjeverne

Dalmacije, odnosno, u cijelosti bivše općine Titova Korenica, Donji Lapac, Gračac, Knin, Obrovac i Benkovac, te dio bivše općine Drniš.

Prema popisu stanovništva iz 1991., u bivšim UNPA sektorima Hrvatske je živjelo 602.328 stanovnika ili 12,6% stanovništva Hrvatske. Od ukupnog su stanovništva u UNPA sektorima, Srbi činili 50,7% (305.136), Hrvati 36,8% (221.832), a ostali i nepoznato 12,5% stanovništva (75.360). Ovi nam podatci daju demografsku sliku hrvatskih područja koja su se četiri godine (hrvatsko Podunavlje šest godina) nalazila pod upravom i zaštitom UN-a. Međutim, u trenutku dolaska snaga UN-a, stvarna slika stanovništva u UNPA sektorima bila je posve promijenjena u odnosu na popis iz 1991. Naime, više od 90% hrvatskog i značajan postotak drugog nesrpskog stanovništva bio je do dolaska UNPROFOR-a protjeran od strane srpskog agresora, pa su, zapravo, međunarodne snage došle na etnički već očišćen prostor pod kontrolom srpske paravlasti (izuzetak je samo ranije oslobođeni dio zapadne Slavonije), koja je i tijekom narednih godina, uz nazočnost, pa i odobravanje, međunarodne zajednice zlostavljala i protjerivala preostalo malobrojno nesrpsko stanovništvo.

Unatoč nazočnosti međunarodnih snaga provokacije sa srpske strane nisu manjkale, pa je Hrvatska vojska tijekom 1992., 1993. i 1994. u nekoliko navrata

svojom intervencijom uspješno sudjelovala u uspostavi hrvatskog državnog suvereniteta na dijelovima bivših okupiranih područja Hrvatske (dubrovačko područje, miljevačka užvisina, Maslenica, Medački džep). Od početka 1992. do svibnja 1995. pobunjeni su hrvatski Srbi uglavnom sprječavali svaki politički ili gospodarstveni dogovor oko okupiranih područja, kao i svojega statusa u Hrvatskoj. Unatoč naporima s hrvatske strane, pa i sa strane međunarodne zajednice, vidljiv i stvarni politički napredak tijekom tih godina nije postignut. Istdobro, s okupiranih su područja protjerani bili gotovo svi Hrvati, rušene su, pljačkane i spaljivane katoličke crkve, škole, knjižnice; sustavno je na okupiranim područjima razaranha hrvatska povjesna, vjerska, kulturna i civilizacijska baština. Svima je bilo jasno da Srbi ne žele Hrvatsku i da će se državni suverenitet morati na okupiranim područjima uspostaviti vojnim putem. Pošto je dosegnut prag hrvatske izdržljivosti, operacijama «Bljesak» (svibanj 1995.) i «Oluja» (kolovoz iste godine) oslobođen je najveći dio zemlje. Okupirano područje hrvatskoga Podunavlja oslobođeno je mirnom reintegracijom tijekom dvije godine prijelaznog razdoblja u kojem je vlast na tom području obnašao UNTAES. Posljednji dio hrvatskoga teritorija (Prevlaka i Rt. Ostro) koji je bio okupiran od strane srpskog agresora pod hrvatski je suverenitet vraćen tek u prosincu 2002., nakon višegodišnje promatračke misije UN-a.

Moja usnula suza

*Prosuo sam svoju usnulu suzu,
Predstavio je večernjem suncu,
I pogledom lutao.*

*Osjetio sam prirodu kako
miruje,
Uznemiren drhtim neodređeno
Nisam ni znao tko je nebom
zlatnu žeravicu prosuo.*

Bruno Zorić

"FRAKSU", UMJESTO NEKROLOGA

Štura vijest lokalnog radija potvrdila je da nažalost nisu u pitanju glasine: U kafiću "Coco", u ponedjeljak 30. 12. oko 23,25 časnik hrvatske vojske V. F. počinio samoubojstvo".

U lokalnom listu tek člančić s fotografijom mjesta događaja. Na 25. stranici, u crnoj kronici. Nešto više u "Jutarnjem listu". Kao da se radi o bilo kome drugome, a ne o Vitoriju Fraccaru, legendi Domovinskog rata, najpoznatijem, najpopularnijem bojovniku, dragovoljcu HOS-a i HV-a iz Istre. Koji je prošao sva najteža ratišta od Vukovara do Dubrovnika, bio ranjavan nekoliko puta i tko zna koliko puta za dlaku izbjegao smrt. Ratniku često i nerazborito hrabrom, za koga smo se, kao da je o šali riječ, smijali da je grabljama skupljao nagazne mine.

Pogreb Vitorija Fraccara održan je gotovo u tajnosti. Po želji roditelja, navodno. Čiju bol, nesreću, volju treba svakako poštivati i razumjeti. Jer tuga roditelja za izgubljenim djetetom iznad je svih obzira. No, zar je sve moralo biti baš tako? Bez počasti, sućuti, svjeća i cvijeća njegovih brojnih znanaca, prijatelja, suboraca. Na bilo kojem mjestu, ako već ne na groblju, u bilo koje vrijeme, ako ne za vrijeme pogreba.

Fraccarova smrt jako me pogodila, tim više što smo se nakratko sreli par dana prije kognog događaja. Iako smo bili zapravo tek znanci. Upoznao sam ga na zadarskom ratištu u Novigradu u ožujku 1993. Kao suborca u postrojbi, satniji mornaričko-desantnog pješaštva "Vanga". I da mi nisu rekli: "Ovo ti je 'Fraks', Vitorio Fraccaro", ne bih u tom skromnom mladiću, bojovniku naoružanom "argentinkom", golemlim "nožem za preživljavanje" za pojasm, pod maskirnim šeširićem i vragoljastom vedrom osmijehu iza okruglih stakala, prepoznao tog Talijana iz Pule. Najvećeg Hrvata kojeg upoznah u Domovinskom ratu! Jer "Fraks" nije tek mlad čovjek čija je smrt sama po sebi tragedija. I neizbjježno je pitanje: "ZAŠTO"? Jer dan prije je grupi prijatelja rekao: "Dolazim sutra s kolačima!" Pa ako i jest točno da je često bio nepredvidiv, ekscentrik, ako jest točno, a točno je da kroz strahote rata nije prošao i nije mogao proći netaknuta duha i srca, nije li netko tom čovjeku trebao posvetiti mnogo više

Vittorio Fraccaro "Fraks" čući drugi s lijeva, s kacigom i naočalama.
Fotografija iz ožujka 1993.

pozornosti? Gdje su brojne dragovoljačke udruge, gdje je Hrvatska vojska čiji je pripadnik sve do smrti bio?

A kad se dogodilo, to što se dogodilo, nije li tužno, a i simptomatično da je smrt jedne uglavnom nepoznate osobe, objavljena s gotovo dvije stranice osmrtnica, a nijedna, ama baš nijedna s "Frakovom" fotografijom?

I na kraju, nije li tužno što o njemu piše osoba koja je njegov tek slučajni poznanik i jedan od suboraca, pored toliko drugih koji su ga i mnogo bolje i više i dulje poznivali? I bili dužni nešto

učiniti, nešto izreći, toplu riječ za "Fraks" napisati.

I kad se u nas, u ovoj našoj i današnjoj Hrvatskoj ne bi događalo to što se događa s tisućama branitelja, kad bežimeni junaci ne bi odlazili bez imena i spomena, kad dojučerašnji bojovnici, stvaratelji ove države ne bi bili tretirani kako već jesu, možda bi "Fraksova" smrt bila tek slučaj za crnu kroniku.

"Fraks", neka ti je laka ova tvaja hrvatska zemlja. Koju si volio kao sin, a koja te kao majka oplakala nije.

Tvoj štovatelj, znanac, i suborac
Vlado JURCAN

JOHN LE CARRÉ: SJEDINJENE DRŽAVE SU POLUDJELE

Amerika je ušla u jedno od svojih razdoblja povijesnog ludila, ali ovo je najgore kojeg se mogu sjetiti: gore od makartizma, gore od Zaljeva svinja i dugoročno potencijalno katastrofalnije od Vijetnamskog rata. Reagiranje na 11. rujna je nadmašilo sve čemu se Osama bin Laden mogao nadati u svojim najprljavijim snovima. Kao i u McCarthyjevim vremenima, slobode zbog kojih svijet zavidi Americi sustavno se suzbijaju. (...)

Neposredan rat isplaniran je godinama prije nego je Bin Laden udario, ali on je bio taj koji ga je omogućio. Bez Bin Adena, Bushova klika bi još pokušavala objasniti takve podlosti poput, prvo, kako je uopće izabrana, potom Enron, pa svoju sramotnu naklonost prebogatima, svoje bezobzirno zanemarivanje svjetske sirotinje, ekologije i poplavu jednostrano opozvanih međunarodnih sporazuma. Morali bi nam također objasniti zašto podržavaju Izrael u njegovu stalnom neobaziranju na rezoluciju UN-a. (...)

No, Bin Laden je poslužio da se sve to prikladno gurne pod tepih. (...) To kako su Bush i njegova junta uspjeli američku ljutnju skrenuti s Bin Adena na Saddama Husseina jedan je od velikih trikova manipuliranja javnošću. Ali oni su ga izveli. Nedavno ispitivanje javnog mišljenja kaže nam da sada svaki drugi Amerikanac vjeruje da je Saddam Hussein odgovoran za napad na Svjetski trgovinski centar. Američka javnost nije samo zavedena. Ona je preplašena i održava se u stanju neznanja i straha. Pažljivo orkestriранa nervosa može odvesti Busha i njegove drugove urotnike lijepo u sljedeće izbore.

Oni koji nisu s gospodinom Bushom, protiv njega su. Još gore, oni su na strani neprijatelja. Što je

Ilustracija iz "Financial Timesa"

čudno, jer ja sam odlučno protiv Busha, ali bih pozdravio rušenje Saddama - samo ne uz Bushove uvjete i ne s njegovim metodama. I ne pod zastavom tako odvratnog licemjerja. (...)

Da biste bili pripadnik tima morate također vjerovati u Apsolutno Dobro

i Apsolutno Zlo, a Bush, uz veliku pomoć svojih prijatelja, obitelji i Boga, tu je da nam kaže tko je tko. Ali Bush nam neće reći istinu o tome zašto idemo u rat. A u ulogu nije osovine zla - nego nafta, novac i ljudski životi. Saddamova nesreća je da sjedi na drugom najvećem naftnom polju u svijetu. Bush ga želi, a tko mu pomogne dobit će komad kolača. A tko ne pomogne - neće dobiti ništa.

Kad Saddam ne bi imao naftu, mogao bi ugnjetavati svoje stanovništvo koliko mu srce želi. Ostali lideri čine to svaki dan - sjetite se Saudijske Arabije, Pakistana, Turke, Sirije, Egipta.

Svojim susjedima Bagdad ne predstavlja jasnu i neposrednu opasnost, a nikakvu SAD-u ili Britaniji. Saddamova oružja masovnog uništanja, ako ih još uopće ima, mrvice su u usporedbi s onima koja bi Izrael ili Amerika mogli upotrijebiti protiv njega u roku pet minuta. U igri nije neposredna vojna ili teroristička prijetnja, nego imperativ američkoga gospodarskog rasta. U igri je američka potreba da pokaže svoju vojnu nadmoć svima nama - Evropi i Rusiji i Kini, i jadnoj ludoj maloj Sjevernoj Koreji, kao i Srednjem istoku: da pokaže tko upravlja Amerikom kod kuće i kime Amerika treba upravljati u inozemstvu. (...).

(*"The Times", London,
15. siječnja 2003.*)

AFORIZMI

OBEĆAVALI SU NAM SVIJETLU BUDUĆNOST, A DRŽALI NAS 45 GODINA U MRAKU.

KOMUNISTI SU DRŽALI GOVORE, ALI NE I RIJEČ.

GLUPOST CVJETA, ALI OD NJENOG MIRISA BOLI GLAVA.

Srećko Lazzari

PISMA IZ ISTRE

O majstорима i tovarima

- Dobar dan majstore!" - san pozdravija niki dan svojega automehaničara.
- "Majstor je...tovar!" - mi je odgovorija.
- "Kako to mislite tovar?"
- "Vero lipo! Skoči na kobilu i načini...mulu!"

He, he, pa da! Ali i ud tovara postoje veći majstori, van ja rečen. Tovari nad tovarima! Uzmite na primjer Račana. Bivši komunist skoči u premijersku fotelju i postane zagovornik liberalnega (čitaj: divljega!) kapitalizma. Molin? Nisan ja to reka! Da je Račan tovar. Pak da me vržu u pržun! Tovari su zapravo ispali svi uni koji su se nadali da će mali Ivica braniti intereše malega čovika!

A tak svi uni bivši direktori, šefovi, rukovodioči, bivših socijalističkih poduzeća! Koji su priko noći postali većinski vlasnici dionicah, članovi enormno plaćenih raznih odbora, vlasnici poduzeća, tajkuni! To su majstori, van ja rečen!

Ali ni majstor samo tovar. Koza je još veći majstor, vero je! Cilo desetljeće Istrijanima koza uspješno prodaje svoj rog za sviću. Maglu, dim, laž, obmanu! I prazna obećanja. A po nikin novin statistikami, ispada da će oni jopet glasovati za kozu!

A ča nisu majstori i naši ministri i saborski zastupnici? Posebno uvi SDP-ovci. Nama i dalje uvaljuju truli kapitalizam ali ipak ustaju virni svojin načelima i idealima. Za sebe su zadržali komunizam. Delaju koliko će (i čagod će!), a uzimaju si koliko njin triba!

Kad sam bija mali su nas udgajali u duhu kolektivizma. Pak su za nas svi uni "inokosni" (nikad nisan razumija ča je to) privatnici, poduzetnici, bili samo nužno zlo. Ostaci trulega kapitalizma. Za nas, dicu radnika seljaka i poštene inteligencije (!) to su bili lopovi, šverceri, utajivači, prevaranti. Da da! A moj mehaničar je pošten čovik. Živi skromno ud mirovine i tu i tamo ništo zaradi u "fušu". I jako je dobar majstor. Ali u životu ni nikad bija... "majstor"! A majstor i tovar su usko poveženi pojmovi. Svaki majstor da bi bija "majstor" je okružen s...tovarima!!!

Radujte se narodiiiiii...!

A naročito mali narodi! A posebno, osobito i naročito Hrvati! A vero pak imate i zašto! Se radovati. I Božiću i Noven litu i Božićima i Novin litima koji nas očekivaju. Ja vero neću! Jer niman zašto. Nisan po prirodi pesimist, ma jena ud stvari koje najviše mrzin je neutemeljeni optimizam. A koji nan uvaljuju priko HTV-a. Pak san počeja delati uno ča nisan nikad mislja da će. Ja, do srži impregniran za politikon. Ovisnik o TV-dnevniku. Ja,

Piše:

Blaž PILJUH

koji deboto svaku uru slušan vijesti. Sada, kad je dnevnik, lipo ubrnen na drugi program. Pak gledan "Carstvo divljine". A ne da gledan i slušan sve une štupidece. Unega Vavru,

koji učitelje pita da zašto ne štrajkaju...za vrime ferija!!! I unega Crvenca koji prez srama i kompleksa priopova kako...svakega dana, u svaken pogledu, sve više i više napredujemo! Ma dajte, vas molin!

I znate ča još delan. Hranin tiće! Da, da! Kako une stare penzičke i usamljene usidjelice, koje pi...pi...pi...hitaju kruh golubima i grlicami. A ja, svoje velike sjenice, plavetne sjenice, crvendače, zebe, kosiće, žute pastirice hranin z kolačima. Koji su se usušili još ud Novega lita i Božića. Kako Marija Antoaneta! Kad nimaju kruha, neka jidu kolače! Pa da! I uživan u cvrkutu i šarenilu. Koje mi kvari samo una Branka Šeparović. Kad mi tamo, u svojin emisijami (koje me i uzrujavaju i rastužuju, ma koje ne propuštan) govori kako svakega dana izumire toliko i toliku vrsti tići i drugih životinja. I kako će za toliko i toliko lit svi uvi naš modri i zeleni planet biti jena velika septička jama, smetlište, kloaka. Samo dvi životinske vrste ne izumiru. Nego se množe i množe. Ljudi i pantigane! Ali ne svi! U Europi je potisnut autohtonii črni štakor, to jest pantigana, a širi se sivi štakor, to jest pantigana. Koja je došla s Istoka. A poli nas u Hrvackoj izumiru domaći, autohtonii Hrvati. Mladi, ko samo moru i imaju kamo, biže na Zapad. A ud starijih u populacijskoj obnovi, koristi ni! I tako će nas, do tamo nikoga lita, nas Hrvata, biti tek oko 3.000.000! Tako su na televiziji rekli. A da Hrvacka ne ustane prazna, će se potruditi međunarodna zajednica. Vero će! Pritišću nas da na svaki način primimo nazad izbjeglice (čitaj Srbe!). I da liberaliziramo dolazak, ulazak, ostanak, opstanak (carstvo divljine!) stranaca! Kojih stranaca? Pa ne mislite valjda da će poli nas dojti delati Austrijanci, Talijani, Nijemci, Englezi, Švedani! I Rusi! Ma dajte, vas molin! A, da, dojti će i oni. Ma samo da bi pokupovali sve uno ča još ni prodano i rasprodano. A vi, lipi moji Hrvati, put pod noge, pak u bili svit. Ter na to ste generacijami bili navadni! Jer, kako stvari stoje, u svojoj Hrvackoj nimate nikakove perspektive. A pripremaju van i zakone po kojima će vas vlasnici poduzećah, domaći eli strani tajkuni, moći hititi na ulicu kad god njin pade na pamet. To van spremaju socijal-demokrati! I će moći uvesti jeftinu radnu snagu s Istoka. I z bliskega nan istoka!!! Jer, govore da je hrvacka radna snaga...preskupa! A to bi značilo da naš hrvacki radni čovik ima...preveliku plaću!!! Ala, pi..a van materina!!! Ne vami, nego njima.

TKO JE VLADO RANOGLAJEC?

Grad Zagreb ima puno lijepih naselja, ulica i trgova, koji obično nose imena naših, hrvatskih velikana ili zaslužnih ljudi svijeta, koji su svojim radom i životom pridonijeli općoj i nacionalnoj kulturi.

Među nazivima ulica, po našim poznatim športašima, koje su dobine ulice na Trešnjevki - Gredice na pr.: Bernarda Vukasa, Luke Kaliterne, Radoslava Cimermana itd., nalazi se ulica Vlade Ranogajca!?

I sama sam bila športašica i znam dosta o športu, ali za "športaša" Vladu Ranogajcu nisam čula.

ZNAM da je: drug, kapetan Vlado Ranogajec, 1945., dnevno potpisivao mnoge smrtnе osude "Vojnog suda komande grada Zagreba". Po tim i takvim "presudama", nekoliko tisuća građana grada Zagreba, poslano je u smrt, a niti danas im se ne zna za grob. Imam dvije takve originalne cedulje, veličine polovice normalnog formata papira A-4, na kojima se nalazi faksimil njegova potpisa.

Jedna "ceduljica" na ime mog oca: "Sučić Zvonimir, posjednik ciglane i vile u Maksimiru presudjen je na kaznu smrti streljanjem, trajan gubitak građanskih i polit. prava, te konfiskaciju imovine. Prelsjetnik, kapetan Vlado Ranogajec."

Druga ceduljica na ime moje sestrične: "Crnjanin Vlasta, 20 godina, studentkinja ekonomije, presudjena je zbog djela narodni neprijatelj na kaznu: smrt streljanjem, trajan gubitak svih političkih i pojedinih građanskih prava osim roditeljskih i konfiskaciju imovine. Prelsjetnik, kapetan: Vlado Ranogajec."

Jesu li to zasluge, zbog kojih je po drugu kapetanu Vladi Ranogajcu imenovana jedna zagrebačka ulica? Smatra li se možda njegovo djelovanje športom? Kako bi se taj "šport" nazvao?

Ne stanujem u toj ulici, niti u tom dijelu Zagreba, ali sam stanovnica grada Zagreba u petoj generaciji i tako "Zagrebčanka od prije 1990.", pa mislim da imam pravo, čak i moralnu obvezu, na ovaj upit i komentar.

Smatram, da se ime Vlade Ranogajca ne bi trebalo ni spominjati u hrvatskom društvu!

Tko je Vlado Ranogajec? To pitam i Odbor za imenovanje naselja, ulica i trgova grada Zagreba.

Bolje ikad, nego nikad!

*Dagmar ŽIVKOVIĆ rod. SUČIĆ
Zagreb*

TREBA ISPRAVITI NETOČNOSTI

Poštovani uredniče!

U Vašem listu broj 122. (svibanj 2002.) u članku "Ante Vrban i Mirko Ćavar u Čvrsnici 1946." nalazi se jedna dezinformacija o slučaju Marinka Polića kojega g. Suton prikazuje kao križara, vjerojatno na temelju krivih informacija. Marinko Polić je kao skojevac bio infiltriran u ustaške redove u Ustašku obranu. Jedno vrijeme bio je na dužnosti u Radnom i sabirnom logoru u Jasenovcu, odakle je udaljen zbog svoga samovoljnog ponašanja - kojim je htio istaknuti svoje "ustaštvo", a u stvari ga je kompromitirao, te je upućen na teren u jednu satniju, pa i tamo na terenu ponašao se je nestegovno što je bilo štetno za ugled hrvatske vojske. Kada je njegovo ponašanje izazvalo opravdane sumnje, pozvao ga je na odgovornost njegov predpostavljeni, bojnik Miro Matijević, ali se on tom pozivu nije odazvao, nego je napustio svoju postrojbu i s dvadesetak zavedenih vojnika pobegao iz okoline Lepoglave u Bosnu.

U svibnju 1945. nakon povlačenja naše vojske Marinko Polić je ostao u Zagrebu i viđen je u odori oznaškog kapetana. Budući, da je bio poznat kao ustaški častnik iz Jasenovca, Ozna ga je poslala u šumu među križare i mnoge je otkrivao i predavao oznašima. Pokušao se uvući u grupu satnika Bože Mandića, ali ga je prepoznao jedan dočastnik iz U. O. u Jasenovcu, koji je bio informiran o njegovu izdajničkom djelovanju i za dlaku je spasio glavu bijegom. Nije istina da se Vrban sreo s Polićem u okolini Gradiške, jer je Vrban znao njegovu izdajničku djelatnost, pa bi ga on na mjestu likvidirao.

Kad nije više mogao služiti Ozni u domovini, uputila ga je u emigraciju, najprije u Njemačku gdje je bio odmah odkriven, pa su ga poslali u Kanadu, ali i tamo je bio odkriven i onemogućen u svome razornom djelovanju. Međutim, Polić se pridružuje Petru Stankoviću, uredniku Hrvatskog Glasa, glasila HSS u Winnipegu u Kanadi. (Stanković je bio protjeran iz SAD zbog pripadnosti komunističkoj partiji). Polić je u Glasu pisao seriju članaka, a podpisivao se kao Mario Gordan. Objavio je seriju članaka protiv Poglavnika, generala Luburića i ostalih, što je registrirano u franjevačkom tjedniku "DANICA" u Chicagu i "OBRANI", glasili Hrvatskog Narodnog Oporu u Madridu u kojima su nekadašnji suborci iz Jasenovca odgovarali izdajniku Poliću i opovrgavali njegove laži. Petar Stanković, prisutan sa svih strana zašto dopušta Poliću blatiti Poglavnika NDH i ostale u svom listu, izjavio je da je Polić te članke redovito primao iz Beograda i samo ih podpisivao...

Potrebno je ispraviti pogrešku i ogradići se od toga najmizernijeg izdajnika.

Dinko ŠAKIĆ, KPD Lepoglava

BITI PONOSAN NA «KRIVNJU»

Razgovor s Horstom Schülerom, predsjedavajućim Zajednice udruga žrtava komunističke strahovlade (UOKG)

Hrvatski politički uznici često negativno i samokritično govore, ne samo o svojim supatnicima, nego i o nama kao narodu, o neslozi i beščutnosti, te vjeruju da je to kod drugih puno bolje. A svi smo «krvavi ispod kože» i hrvatski jal je samo potencirano samoblaćenje. Mi smo kao ljudi isto dobri i zločesti kao i ostali u našem kulturnom i civilizacijskom krugu. Zahvalan sam našim prijateljima, koji su izrazili želju ovaj iskreni interview predsjedatelja njemačke udruge žrtava komunističke strahovlade, prevesti i objaviti za naše čitatelje koji ne vladaju njemačkim jezikom, da usporedi, jer misliti znači usporediti.

Citajući, vidjet ćemo mnogo sličnosti, jer su naši tirani bili slični njihovima i metode mučenja bile su slične, pa su i posljedice slične, a HDPZ je ugledna članica međunarodne udruge bivših političkih uznika, koja svojim internacionalnim radom i borbom za osiguranje slobodnog društva i poštivanje ljudskih prava aktivno pridonosi napredku društvenih odnosa, međunarodnom razumevanju i toleranciji, a za to je potrebno upoznati drugoga. Razgovor prenosimo iz glasila Zajednice udruga žrtava komunističke strahovlade (UOKG), "Stacheldraht" (Priredio i s njemačkog preveo: Jure Knezović)

Biti ponosan na «krivnju»

Horst Schüler: nije ni u jednoj stranci, oženjen, dvoje djece. Roden 1924. u Babelsbergu kod Berlina kao sin zasluznog socijaldemokrata, koji je 1942. poginuo kao politički uznik u nacističkom sabirnome logoru (koncentracijskom logoru) Sachsenhausen; nakon povratka iz sovjetskog zarobljeništva radi kao novinar u Potsdamu i aktivno sudjeluje u pokretu otpora protiv komunističkog sustava. Uhićen je 1951. i osuđen od strane Sovjetskoga vojnog suda na kaznu od 25 godina prisilnoga rada. Sudionik je uzničkog ustanka 1953. u kažnjeničkom GULagu Vorkuta. Povratak u domovinu 1955. i nastavak rada kao novinar u Kassel, od 1964. do 1989. urednik Hamburger Abendblata (Hambuški večernjak). Kao prvi njemački novinar posjetio je 1992. područje Vorkute i potom objavio knjigu «Vorkuta – uspomene bez straha», izložbu «Vorkuta – zaboravljene žrtve». Od 1995. glasnogovornik Logoraške zajednice Vorkuta/Gulag Sovjetskog saveza i od siječnja 2002. predsjedatelj UOKG. Nositelj je Saveznog kriza za zasluge i nagrade Theodor-Wolff.

Stacheldraht: Gospodine Schüler, prije godinu dana preuzeli ste mjesto predsjedatelja u UOKG. Koji je bio Vaš najvažniji cilj?

Horst Schüler: Proširenje baze, dakle pridobivanje po mogućnosti puno novih udruga. U to se ubraja uključivanje

"Što nas ujedinjuje, jest nastup protiv svakog oblika političkog ekstremizma."

inicijativa za savladavanje koje vode boraci za ljudska prava, a to znači mladi. Ranije mi nije bilo poznato, kakve postoje političke razlike u motivaciji otpora protiv komunističkog sustava između pripadnika udruga žrtava i nekih boraca za ljudska prava. Dok su prvi dosljedni protivnici komunizma, borci za ljudska prava, to sam morao naučiti, vjerovali su u reformu DDR-a i išli su od 1989. često teškim putom do saznanja da se ta država, taj sustav, nisu mogli reformirati.

Stacheldraht: I kako se razvijala suradnja?

Horst Schüler: Mislim da ima dobrih početaka. Na sjednice UOKG redovito, kao goste, pozivamo predstavnike iz ovih skupina. Želimo jasno pokazati da smo otvoreni za mlađe naraštaje.

Stacheldraht: Što ste još za svog mandata poduzeli?

Horst Schüler: Naravno da su postizanje počasne mirovine i bolje priznavanje zdravstvenih oštećenja uvjetovanih zatvorom izričito važni, jer mnoge žrtve komunizma moraju živjeti u socijalno lošim uvjetima, često mnogo gorim od svojim bivšim mučitelja. Ali ja sam vrlo političan čovjek. Za me su politički ciljevi isto toliko važni, prije svega dosljedna borba protiv svake vrste političkog ekstremizma, desnoga kao i lijevoga. Najveće poniženje, koje mi opetovano od političara i medija moramo trpjeti, je njihova jednostrana borba protiv desnog ekstremizma. Mi smo žrtve lijevog ekstremizma i zbog toga pazimo da se on ne izgubi iz savjesti našega društva – što nažalost često biva. U nas ima puno političkih smjerova, ali ono što nas ujedinjuje, jest nastup protiv svakog oblika političkog ekstremizma.

Stacheldraht: Što je do sada postignuto?

Horst Schüler: Više od 24 udruge nalaze se u međuvremenu pod krovom UOKG. Ali ja želim odmaknuti metu. Kao veliki propust izgleda mi isključenje udruga koje zastupaju gospodarski oštećene, koji su također žrtve komunističkog sustava. Teror koji su komunisti provodili protiv ljudi, bio je višestruk, mi bismo se nepotrebno izolirali i oslabili, ako bismo smatrali žrtvama samo one koji su bili u zatvorima i logorima.

Stacheldraht: Mnoge su udruge pristupile. Je li količina kakvoća?

Horst Schüler: Naravno, ne radi se samo o količini. Ipak, povećanjem članstva postaju ideje bogatije, ideje koje utječu na razvoj zajedničkih strategija i taktika. Različiti utjecaji vode do novih poticaja. Po mom mišljenju ovako nastaju stvarno i nove kvalitete.

Stacheldraht: Vi imate predsjedništvo koje je jako aktivno i na koje se možete osloniti. Je li odlučujuć itimski rad i Vaša funkcija ili ipak osobno zalaganje?

Horst Schüler: Oboje. Možda možemo razlikovati, da timsko zalaganje djeluje više iznutra, a osobni nastup izvana.

Stacheldraht: Je li ovaj nastup u javnosti za Vas zadovoljština ili Vam teško pada?

Horst Schüler: Za mene nije muka.

Stacheldraht: Koje su Vaše jače a koje slabije strane kod ovog posla?

Horst Schüler: Jedna od mojih slabosti je nestrpljivost. Ponekad hoću nešto postići brzo, pa reagiram na suprotna mišljenja možda ponekad žustro. Sigurno i malo taštine, ako je i to slabost. Vlastitu snagu teško sâm možeš procijeniti – vjerojatno je najmanja, da sam stvarno uvjeren u to što činim.

Stacheldraht: Kao predsjedatelj UOKG, Vi ste stalni sugovornik žrtava i otporaša. Kako izlazite na kraj s posebnostima i ekscentrikom nekih bivših političkih uznika?

Horst Schüler: S time ja sasvim dobro izlazim na kraj, vjerojatno jer sam i sâm bio uznik. Znam, da nitko nije prošao zatvor bez posljedica. To se odražava na razne načine. Neki su kolerični, drugi su stalno u svađama. Saslušanja, dugogodišnji strah u logorima i zatvorima, tamošnji životni odnosi, to uopće ne može proći bez posljedica. Zbog toga mi je potpuno neprihvatljivo, zašto kod socijalnih ureda ne priznaju zatvorske psihičke posljedice kao datost, kao što to priznaju kod nacional-socijalističkih žrtava.

Stacheldraht: Što, po Vašem mišljenju, sprječava udruge u radu, čime smetaju same sebi?

Horst Schüler: Ja imam dojam da mi ponekad ne postavljamo jasne prioritete, zapetljamo se. Naša najveća slabost je da mnogi bivši progonjeni i žrtve stoje sa strane, da se ne uključuju u rad u udrugama. Kada bi bar svi bili članovi u udrugama – mi bismo bili snaga koju ni jedna stranka ne bi mogla previdjeti. A kada bi još imali više aktivnih suradnika, ah da, smije se bar sanjati...

Jedno je za mene, koji potječem iz socijaldemokratske obitelji, mučno gledati, naime u kakvom se političkom stanju danas nalazi socijaldemokracija. Njena politika savezništva s PDS-om,¹ strankom sljednicom SED-a, nije samo za me, nego za mnoge socijaldemokrate nepojmljiva. Kod udruga raste zbog toga povremeno tendencija prikloniti se u potpunosti CDU² ili FDP³-u. To smatram opasnim, jer ne smijemo iznadstranaštvo propovijedati, nego ga prakticirati. U logorima i zatvorima bili smo liberali, konzervativci, socijaldemokrati, izvanstranački – što nas je ujedinjavalo, bila je protimba komunizmu. Ako mi napustimo naše iznadstranaštvo, podijelite ćemo se, vjerojatno nepopravljivo. Može se, naravno priključiti nekim stranačkim zahtjevima, ali se ne smiju preuzeti cijeli programi. Iznadstranaštvo je po mom mišljenju jedan od stupova, na kojima počiva naš rad. I još mi se nešto čini važnim. Mi se ne trebamo uvijek prikazivati nevinim žrtvama komunizma. Mi smo se borili protiv tog sustava, mi smo pokazali otpor. Na to bismo trebali biti ponosni i taj ponos opet i ponovo naglašavati. Demokratska pravna država u kojoj

danás živimo, plod je otpora ljudi polučen u nacionalsocijalizmu i u komunizmu. Ja smatram razornim, da npr. na Dan njemačkog jedinstva, političari sami sebe slave, ali ni s jednom riječi ne sjete se onih, koji su za demokraciju i pravnu državu platili godinama svoga života u zatvorima.

Stacheldraht: Možete li si predočiti UOKG za 50 godina?

Horst Schüler: Ne, UOKG kao organizacija bit će vjerojatno suvišna. Ako mi obavimo dobro posao, rezultat će se za 50 godina odraziti u tome, da će ljudi znati što se događalo za vrijeme komunističke diktature. Zato je potrebno, prije svega mladim ljudima, pokazati da demokracija ne dolazi sama od sebe, nego se mora izboriti. Ne učinimo li danas pravi posao za 50 godina bit ćemo potpuno zaboravljeni.

Stacheldraht: Može li se išta učiniti protiv starenja u udrugama?

Horst Schüler: O tome smo često raspravljali. Postoji pokušaj Vorkutanaca⁴, stvaranje kruga prijateljstva, uključiti ljude koji nisu bili u zatvoru, ali podupiru naše političke ciljeve. Ali i tu se angažiraju većinom stariji. Čak se ni vlastita djeca ne mogu za to pridobiti.

Stacheldraht: Možda su vlastita djeca također preopterećena. Ima mlađih ljudi, koji nisu opterećeni, ali ih zanima i znatiželjni su. Mlada generacija nije nepolitična.

Zum neuen Jahr

Vor uns liegt ein Jahr, in dem sich der Volksaufstand vom 17. Juni 1953 zum 50. Mal jährt. Ob es uns nur feierliche Reden beschert oder ob es in Deutschland ein wirkliches Erinnern und eine wirksame Würdigung des Widerstandes gegen

aus vietnam und mosambik herangekarrt. All das hat die permanente Mangelwirtschaft und den Verfall der Städte und Betriebe, des Gesundheits- und Bildungswesens selbst im „Mutterland des Sozialismus“, in der DDR, nicht aufhalten können. Im Gegenteil, der Verfall beschleunigte sich. Das Ende kennen wir alle. 1989 flohen Hunderttausende in die

1 PDS, stranka nastala od bivše komunističke SED, slično kao kod nas SDP

2 CDU, Kršćanska demokratska unija

3 FDP, Slobodna demokratska stranka - liberali

4 Vorkutanci su zatvorenici iz Vorkute. Vorkuta je područje na dalekom sjeveru Sibira, gdje su pod teškim uvjetima, na temperaturi i ispod -40° živjeli i radili u rudnicima politički zatvorenici.

Horst Schüler: Ne, ali kako možemo postići, da se ti mlađi ljudi nama politički i organizacijski pridruže? Za to mi još nedostaje ideja.

Stacheldraht: Što smatrate boljim; ujedinjenje manjih udružuga u jednu veću ili samostalne udruge u krovnu UOKG?

Horst Schüler: Kada bismo imali jednu veliku udružugu, bilo bi ogranaka, Referat Buchenwald, Referat Sachsenhausen, Jamlitz itd. Najvažnije je razviti zajedničke strategije i provesti ih. To se pod krovom UOKG sa samostalnim udružugama može postići. Uvjet je da se unutar udružuga ne ratuju na tako jadan način, kao što je najnoviji slučaj u dvije zajednice. Budući je načelo UOKG ne mijesati se u unutarnje poslove organizacija-članica, ne želim više o tome reći. Samo još ovo: Dobitnik u ovakvoj svadi uvijek i bezuvjetno je naš politički protivnik. I nitko drugi.

Stacheldraht: Vidite li realnu šansu za približavanje između žrtava i otporaša nacionalsocijalističke i komunističke diktature?

Horst Schüler: Nadam se. U svakom slučaju, ja ću učiniti sve da se naprijed pomaknemo. Kroz povijest moje obitelji i ja smo žrtve obje diktature i to nije jedini slučaj u našim redovima. Da se žrtve dviju njemačkih diktatura distanciraju, djelomično neprijateljski sučeljavaju, to je tragedija.

Stacheldraht: Obje strane vide u onoj drugoj počinitelja...

Horst Schüler: Pri čemu mi se čini da su udruge nacionalsocijalističkih žrtava ofenzivnije. Tamo igra ulogu činjenica, da mnogim organizacijama vladaju komunisti, koji naravno nemaju interesa, kroz otkrivanje komunističkih zločina, upravljati svoju ideologiju.

Stacheldraht: Kako se onda uopće može ostvariti približavanje?

Horst Schüler: Kada bih danas kao predsjedatelj UOKG otisao na skup žrtava nacional-socijalizma, tamo bi me vjerljivo, iz navedenih razloga, smatrali protivnikom i napali. Zbog toga treba polako, kroz osobne kontakte, pripraviti teren. Ima nekoliko primjera, koji ulijevaju nadu.

Stacheldraht: Godina 2003. je vrhunská godina za udruge. Kako se za nju sprema UOKG?

Horst Schüler: Naš je zadatak da 50. obljetnica 17. lipnja 1953. bude Narodni dan. Onda je bio narod, koji se digao protiv svojih tlačitelja. Berlinski senat planira predstave koje se većinom temelje na nastupima povjesničara, umjetnika i znanstvenika. To je dobar okvirni program, ali ne može biti glavna stvar. Stanovništvo se može uključiti samo s velikim demonstracijama i zaključno predstavom. U tom smislu uskoro ćemo razgovarati s vladajućim gradonačelnikom.

Stacheldraht: Vjerujete li da će stanovništvo koje nije bilo pogodeno sudjelovati na ovim demonstracijama?

Horst Schüler: «Stanovništvo koje nije bilo pogodeno» držim za pogrešnu formulaciju. Pogođeni su svi, posebno ovdje u Berlinu. Kako se može biti nepogođen dogadajem, koji su roditelji i djedovi, danas živuće generacije, stvorili?! Dakle, po mom mišljenju mogla bi se postići velika demonstracija. Ako Senat, stranke, organizacije i mediji sudjeluju, trebali bismo bar nekoliko tisuća podići na noge. Najvažnije je Prošlost spojiti s Današnjicom i Sutrašnjicim, dakle ne svesti se isključivo na sjećanje. Dobar je povod 17. lipnja izaći na ulicu protiv ekstremizma. Osim toga planiramo dan prije predstavu s učenicama, učenicima i svjedocima.

Stacheldraht: Prvog kolovoza primiče se također 50. obljetnica poraza zatvoreničkog ustanka u Vorkuti.

Horst Schüler: Mi bivši zatvorenicici GULAGA Vorkuta vidimo to u sklopu 17. lipnja 1953. Kad je ustanak ustrijeljen bilo je 64 mrtva i stotine ranjenih. Taj ekstremni teror vlasti bila je izravna reakcija na 17. lipnja. Logoraška zajednica osigurat će simpozij s ruskim i njemačkim povjesničarima. A ako se bude ikako moglo financijski, poslat ćemo zrakoplov u Vorkutu i odati poštovanje mrtvima. Za nas je u ovoj godini još važan Ekumenski sabor u Berlinu. To je zgodna prilika porazgovarati s mladima. Mi ćemo biti zastupljeni na jednom štandu i sudjelovati u diskusiji na temu «Bog iza rešetaka». To je napeta tema.

Stacheldraht: Jeste li religiozni?

Horst Schüler: Ja vjerujem u Boga.

Stacheldraht: Javnost rada u udružugama nije baš za narednu, iako se članovi trude.

Horst Schüler: Danas je jako teško privući pozornost medija na se. Do tiskovnih priopćenja, ne držim puno, jer kao novinar znam što se s njima događa. Vjerojatno moramo razmišljati o nekonvencionalnim metodama i na tu temu savzati koferenciju ideja.

Stacheldraht: Hoćete li se kandidirati za još jedan mandat?

Horst Schüler: S obzirom na posao povezan uz to, bolje me nemojte pitati, moja žena čita ove novine.

Stacheldraht: Hvala lijepa, gospodine Schüler.

PONOVNJI POZIV NA SURADNJU

Uredništvo *Političkog zatvorenika* već dulje vrijeme muku muči s tekstovima, osobito sjećanjima bivših hrvatskih političkih uznika. Ta bi sjećanja trebala biti središnjim dijelom mjeseca, a u stvarnosti zauzimaju samo njegov mali dio. Osmrtnice koje objavljujemo u svakom broju, a kojima se bilježi smrt samo manjeg dijela političkih zatvorenika, onih čija podružnica ili rodbina pošalju obavijest uredništvu, pokazuju da je svjedoka jugoslavenskog terora nad Hrvatima iz dana u dan sve manje. Velika većina svoje uspomene odnosi u grob, ne shvaćajući da time svjedoči manjkavu svijest o odgovornosti pred budućim naraštajima. Tijekom proteklih smo godina objavili desetke ovakvih apela, pa imamo razloga strahovati da će i ovaj, nažalost, ostati uzaludnim. Ipak, možda ipak nekoga ponuka na bilježenje i objavljivanje uspomena. Što nije zapisano, ne će biti upamćeno! Zato, zapишite i pošaljite na naslov uredništva.

(Ur.)

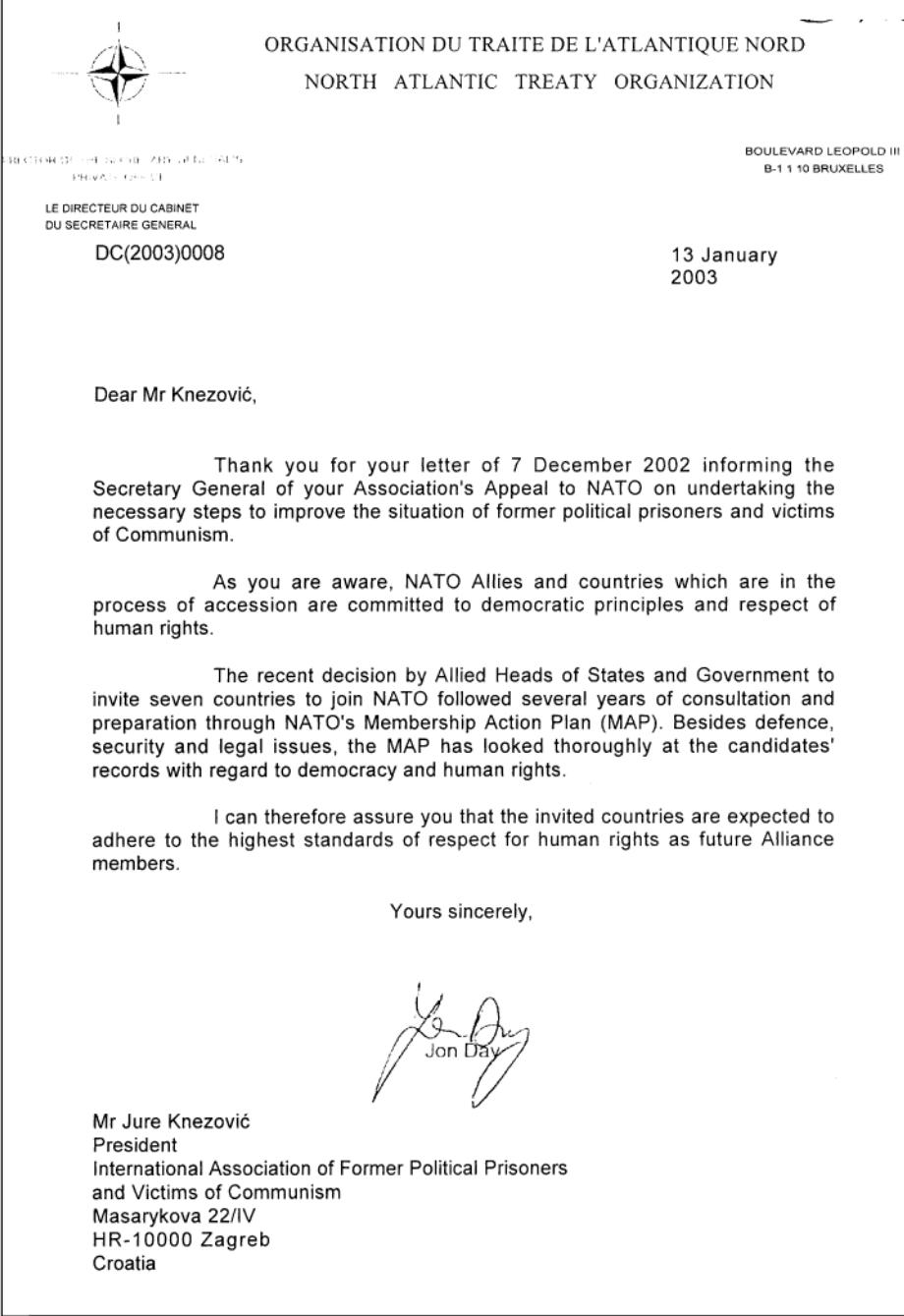
MEĐUNARODNA UDRUGA BIVŠIH POLITIČKIH UZNIKA APELIRALA NA NATO

Na 2. sjednici predsjedništva Internationalne asocijacije bivših političkih uznika (INTERASSO), održanoj u Budimpešti 23. studenog 2002., zaključilo je predsjedništvo obratiti se NATO-u jednim apelom i zatražiti zaštitu sve ugroženijih prava svojih članova. U Hrvatskoj je to već poznati slučaj sa zakonom koji je ova vlada donijela na dan jugoslavenske republike, a kojim

bezakonjem su smanjena prava hrvatskim političkim uznicima. U Bosni i Hercegovini je slučaj da se bivši politički uznici izbacuju s posla zbog toga jer su bili kažnjavani, a izbacuju ih oni isti koji su ih za vrijeme jugoslavenske komunističke diktature zatvarali.

S apelom je upoznato i naše Ministarstvo vanjskih poslova i to najprije od strane NATO-a. Budući

da se nastavlja diskriminiranje bivših političkih uznika a na polju kršenja ljudskih prava nije se ništa popravilo, za očekivati je da se na idućoj, 3. sjednici predsjedništva INTERASSO-a, doneće odluka o pojačanju pritiska na zemlje koje su izašle iz komunizma, a gdje su ponovno na vlast došle garniture iz komunističke diktature. Objavljujemo apel NATO-u i odgovor iz Bruxellesa:

Internacionalna asocijacija bivših političkih zatvorenika i žrtava komunizma

10. prosinca: Međunarodni dan ljudskih prava

Apel NATO-u:

S VELIKOM ZAHVALNOŠĆU

za odlučnost slobodnih nacija predanih demokratskim i ustavnim načelima, koje poštuju ljudska prava, a koje su 1949. godine osnovale NATO kao zajednicu vrijednosti i zaštite u obrani od prijetnje komunističke ideologije i režima čitavom svijetu,

S OBZIROM NA

zemlje koje su se oslobodile komunističkog režima i već su se pridružile ili se u budućnosti planiraju pridružiti,

APELIRA

Internacionalna asocijacija bivših političkih zatvorenika i žrtava komunizma, krovna organizacija milijuna žrtava komunističkog despotizma - Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Njemačka, Estonija, Hrvatska, Latvija, Litva, Moldavija, Poljska, Rumunjska, Slovačka, Slovenija, Češka Republika, Ukrajina i Madžarska – da ne popusti oprez

prema svakom zlom mišljenju vezanom za represiju i neljudski režim, te

DA SE POBRINE

da boljevičke komunističke deformacije društva, znanosti, kulture i struktura državne uprave budu učinkovito reorganizirane;

DA UTJEĆE

da se žrtvama komunističkog terora i samovolje dade zakonito, moralno i političko priznanje i kompenzacija;

OČEKUJUĆI

da će pojedinci ili skupine, krive za kršenje ljudskih prava, morati doći pred sud;

S CILJEM

da se komunistička ideologija osudi u svim svojim pojavnim oblicima, kao i svaki drugi neljudski oblik samovolje, tako da se zločini protiv čovječnosti više ne mogu ponoviti;

JER

oprez demokratskih zemalja i odgoj u svjetlu tolerancije pružaju sigurnost da će se poštivati ljudsko dostojanstvo te da će svi ljudi i narodi živjeti zajedno u miru i skladu.

Budimpešta, 23. studenoga 2002.

President

Jure Knezović

Odgovor NATO-a

Poštovani g. Knezović,

Hvala Vam na pismu od 7. prosinca 2002., kojim ste izvijestili Glavnog tajnika o molbama Vaše Udruge prema NATO-u vezanim za poduzimanje potrebnih koraka kako bi se popravilo stanje bivših političkih zatvorenika i žrtava komunizma.

Kako Vam je već poznato, NATO saveznici i zemlje koje su u procesu pristupanja predani su načelima ljudskih prava i njihovom poštivanju.

Nedavna odluka šefova država i vlada udruženih u Savezu o pozivu upućenom prema sedam zemalja da se pridruže NATO-u uslijedila je nakon nekoliko godina konzultacija i priprema kroz NATO Plan dje-lovanja vezan za članstvo (MAP). Osim pitanja obrane, sigurnosti i pravnih pitanja, MAP je pomno proučio zapise vezane za demokraciju i ljudska prava u zemljama-kandidatima.

Stoga Vas uvjeravam da se od pozvanih zemalja, kao budućih članica Saveza, očekuje poštivanje najviših standarda poštivanja ljudskih prava.

Srdačno Vaš,

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Administrativna komisija

Klasa : 140-09/02-01/01
Urbroj : 50304/4-02-01

Zagreb, 18. prosinca 2002.

POŽURNICA

Našom ranijom obavijesti izvjestili smo Vas da ste sukladno odredbi članka 2. Naputka o načinu isplate naknade bivšim političkim zatvorenicima (Narodne novine, broj 18/2001), dužni otvoriti, ukoliko to do danas niste učinili, štednu knjižicu kod Hrvatske poštanske banke te potom u što kraćem roku dostavite preslik prve stranice štedne knjižice, gdje su navedeni Vaši osobni podaci i broj štedne knjižice, na našu adresu:

Administrativna komisija Vlade Republike Hrvatske, Trg Sv. Marka 2, Zagreb ili putem faksa broj 01/4569-389.

Kako to do danas niste učinili ovime Vas ponovno pozivamo da postupite po navedenom traženju.

TAJNIK KOMISIJE

Dražen Franolić, v.r.

U HRVATSKOJ OSNOVAN NACIONALNI ODBOR ZA IZGRADNJU JEDINSTVENOGA MEMORIJALNOG, MUZEJSKOG I DOKUMENTACIJSKO-ISTRAŽIVAČKOG SREDIŠTA HRVATSKIH STRADANJA

Na poticaj Inicijativnog odbora Pantheon-a i Zaklade Hrvatskog holokausta u Clevelandu, u Zagrebu je u prostorijama Hrvatskog društva političkih zatvorenika (HDPZ), 21. siječnja 2003.

budući naziv toga hrvatskog memorijalno središta, istakli su se akademik **Dubravko Jelčić** i dr. **Zvonimir Šeparović**. Svećenik i svima znani bleiburški misnik, fra **Nikola Roščić**,

hrvatske žrtve i sama, mnoštvom svojih svećenika i časnih sestara, posvjedočila žrtvom kruna koje je i sâm blaženi **Alojzije Stepinac**.

Nakon rasprave izabrani su utemeljitelji i članovi Poticajnog odbora: akademik Dubravko Jelčić, prof. dr. sc. Zvonimir Šeparović, dr. sc. Josip Jurčević, dr. sc. Dražen Živić, fra Nikola Roščić, gosp. Jure Knezović, gosp. Vladimir Fuček, Jerko Zovko, gospodica Marijana Cota, gospođa Božica Ercegovac i gospođa Bruna Esh. Odbor ima zadaću, u suradnji s Inicijativnim odborom iz Cleveland-a, pripremiti i organizirati osnivačku skupštinu jedinstvenoga nacionalnog odbora za izgradnju jedinstvenog središta za obilježavanje hrvatskih žrtava, koja bi se trebala održati u Zagrebu tijekom proljeća 2003.

Svrha nacionalnog odbora je izgradnja jedinstvenoga memorijalnog, muzejskog i dokumentacijsko-istraživačkog središta hrvatskih stradanja, s temeljnim usmjerenjem na razdoblje 20. stoljeća. Privremeno sjedište Poticajnog odbora je pri HDPZ-u, Masarykova 22, u Zagrebu. Telefon & Faks: (+385 1) 4872 466; E-mail: hdpz-zagreb@hdpz.tel.hr

Dr. Josip Jurčević govorio o političkoj kome i društvenom kontekstu osnutka i izgradnje Muzeja

održan utemeljiteljski sastanak na kojemu je osnovan domovinski poticajni odbor za izgradnju jedinstvenog središta obilježavanja hrvatskih žrtava.

naglasio je da je Crkva u Hrvata, u onome teškom vremenu, po sakristijama čuvala uspomenu na pravedne

U svom izlaganju, g. **Jerko Zovko**, koji je na sastanak došao u ime Inicijativnog odbora iz Cleveland-a, upoznao je nazočne sa stremljenjima i željama iseljene Hrvatske, te s činjenicom nastanka ideje o izgradnji toga nacionalnog projekta. **Dr. Dražen Živić**, suautor knjige «Hrvatski holokaust - dokumenti i svjedočanstva o poratnim pokoljima u Jugoslaviji», govorio je o ulozi knjige u razvoju i promicanju osnutka izgradnje Muzeja, te prijedlozima vezanim uz projekt. Gospođa **Božica Ercegovac** osvrnula se, kao arhitektica, na problematiku lokacijskih i građevinskih dozvola te arhitektonska rješenja, a dr. **Josip Jurčević** govorio je o političkoj kome i društvenom kontekstu osnutka i izgradnje Muzeja. U raspravi, s posebnom naglaskom na

Jerko Zovko iz Cleveland-a, upoznaje nazočne sa 'eljama iseljene Hrvatske

KOLIKO NAS JE KOŠTALA JUGOSLAVIJA?

U reviziji suvremene povijesti, kojom se hoće otupjeti oštrica hrvatskog protivljenja svakoj balkanskoj, pa i nebalkanskoj uniji, potežu se različiti argumenti. Ne bi li se Hrvate naviknulo na perspektivu gubitka identiteta, uglavnom se govorio o otvorenosti, toleranciji, potrebi suradnje sa susjedima, nužnosti praštanja, pogubnosti izolacionizma i sličnome.

Nasuprot tome, uopće se ne spominju ili se sve rjeđe spominju hitci na hrvatske domobrane 5. prosinca 1918., batine i nasilje nad hrvatskim seljacima, politički procesi protiv **Milana Šuf-flaya** i drugova, atentat na **Radića** i zastupnike u beogradskoj Skupštini, batinaški šestosiječanski režim, vješala za **Marka Hranilovića** i **Matiju Soldinu**, žandarski teror u Lici, leševi u Senju, Sibinju i Primoštenu... Šuti se o Boričevcu i Krnjeuši, Kulen Vakfu i Španovici. Prešućuju se Daksa i Široki Brijeg, Jazovka i Bleiburg, masovna ubojstva hrvatskih intelektualaca i šest stotina svećenika, zabrana rada *Napredka* i *Matrice hrvatske*, nametanje srpskog jezika, sustavno odnarodivanje, raseljavanje Hrvata i ubojstva hrvatskih političkih emigranata. Vlada uskraćuje pomoć pokušajima Hrvatskog društva političkih zatvorenika da se taj memoricid zaustavi.

Hoteći otvoriti vrata novojugoslavenskim i *zapadnobalkanskim* vjetrovima, naši praktičnici čak tvrde kako je hrvatski gospodarski interes otvoriti se prema Srbiji i s njom ući u stanovite institucionalne veze. Nikoga ne zanima što su različiti oblici naših veza sa Srbijom i drugim dijelovima "zapadnog Balkana" Hrvatsku skupo koštali. **Bićanićeva Ekonomski podloga hrvatskog pitanja** (1938.) i tamo nabrojani podaci o strahovitom izrabljivanju Hrvatske nikoga ne zanimaju. Čak se ni hrvatski ekonomisti ne bave procjenama koliko su od 1945. iz Hrvatske isisali Novi Beograd, pruga Beograd-Bar, Genex i reeksporter, nezajažljivi prohtjevi JNA i kojekakvi fondovi za nerazvijene.

A zgodan povod za razmišljanje o toj temi dala je i nedavna hladnoća, koja je Hrvatskoj elektroprivredi prouzročila teške gubitke na dalekovodima i drugim postrojenjima. Komentirajući uzroke lošeg stanja hrvatskoga elektroenergetskog sustava u emisiji *Meridijan 16*, predsjednik uprave HEP-a **Ivo Čović** izjavio je 13. siječnja 2003. kako je hrvatska elektroprivreda zbog rata (tj. velikosrpske agresije) pretrpjela 4,0 milijarde kuna štete. Sjećamo se srušenih stupova, uništenih trafostanica, Peruće pretvorene u potencijalnu bombu, svakodnevnih višesatnih redukcija struje... Ali, dodaje Čović, Hrvatska je osamdesetih godina u izgradnju elektroenergetskih postrojenja u Tuzli, Kaknju, Gackom, Derdapi i Obrenovcu utrošila 10 milijardi kuna. Zauzvrat otud ne dobiva jeftiniju struju. Tzv. nerazvijenima smo, dakle, samo na tom području darovali dva i pol puta više, nego što nas je koštala petogodišnja agresija. Pa tko voli, neka (opet) izvoli...

OBAVIJEŠT ČLANOVIMA HDPZ-a

Oko Božića 2002. su se pojavili u raznim lokalnim novinama, ali i u Vjesniku napisi o nekakvom puču u Društvu političkih uznika u Zadru. Nazivali su neki naši članovi, pobjavši se da se u našem HDPZ-u takvo što događa. Obavješćujemo članstvo i širu javnost, da je stanje u HDPZ-u i u svih 22 podružnice skladno i bez bilo kakvih unutardruštvenih problema, u što se svaki član može uveriti u svojoj svojoj podružnici i u Središnjici.

Tikve pucaju odpadnicima iz HDPZ-a o glavu. Tamo se, u zadarskom društvcu, koje nije bilo u moći skupiti ni kvorum od 14-tak članova, među kojima su trojica IBOvaca, 12. prosinca kada su trebali održati svoj izborni skup zakrvila družina, jer se dosadašnji postavljeni predsjednik ne da smijeniti. Sad su ih pune novine. To se njihovo društvo naziva HDPU »Ivo Mašina«, a mi smatramo da je to uvreda za pokojnog Ivu Mašinu, hrvatskog mučenika, kojeg su ubili drugovi, koji bi - da su se slučajno opredijelili za Staljinu, a ne Tita - bili danas članovi toga društva.

HDPZ

12

PISMA ČITATELJA

Još o Arasovu 'pučku' u Društvu političkih uznika u Zadru

Ovaj dana izvještio sam javnost - preko lokalnih i nekih drugih listova (Vjesnik o Arasovu 'pučku' u Društvu političkih uznika 'Ivo Mašina' Zadar, a kako su se i pučili javili s, opet, ponovljenim lažima, osjećam se dušljom o tome još nešto raditi.

Sve novine su, kako vole, objavile moj tekst, ali sa znatnim krajnjem. Primjerice, Hrvatski narodni list Zadar izjavio je ono najbitnije:

"Aras je jedan između 9000 političkih robovišta privilegiran i ulječen u Švicarskoj, a B. Žorić je također, jedini politički uznik kojemu je 1980. godine kazna u Okružnom sudu u Zadru skinuta, vjerojatno zato što je prethodno dobro 'odradio' povjereni mu zadatak."

Ostala kraćenja su manje bilna pa ih tako i ne spominjam.

Drugi netočni navod 'pučista' D. Arasa, C. Božića i A. Sarčića je to što oni i ovoga puta debelo lažu i obmanjuju svekoliku hrvatsku javnost, kao i seđarskim čelnicom Udruge HDPU 'Ivo Mašina', već odavna istekao mandat, pa je zato morao biti sazvan Sabor za 21. prosinca 2002. godine.

Sve ovo što navodi pučiti daje točno. Sabor je sazvan kao godišnja skupština, na kojoj bi se, eventualno, biralo i čelnštvo nove udruge i to sve. Na izričiti insistiranje tajnika A. Sarčića i ostale već imenovane dvojice.

Pučista lažu i kad tvrde, ponovimo da je istekao mandat seđarskog čelnika. Prava istina je, da je mandat seđarskemu predsjedniku i njemu dvojici ne mogao početi se u travnju 2002. godine.

Sarčić je bio na načinu da se učinio predsjednik, a taj spominjanje Gašpar Božić, kao takođe izabranog predsjednika, je također laž. On i niti nije mogao biti izabran, zbog istih razloga zašto i skupština nije imala mandat, a nije se mogla održati, jer nije bilo kворuma. Na sastanku je bilo samo 14 ljudi, a ne članova, jer svih naznačeno nisu članovi sa statutom politički podobni, a kad im je zatrebao kворum, onda su ih površi na skupštini. Nežlost, kako vidite ni sa njima nisu imali kворuma.

Neču više nabavljati sve njihove laži na moj račun, jer ih je toliko da ne bi stala ni na cijelu stranicu novina. Pučistima inače i maže nešto udruge 'Ivo Mašina' smeta, pa ga ignoriraju kad god im se za to ukazuju prilike.

I još samo nešto. Tajnik Sarčić nije se udostojao da na skupštini pozove bilo koga od rodbine pok. Ivo Mašine, a ja kažem, hvala Bogu da nisu, jer bi se još više osramotili pred ovom uglednom hrvatskom obitelji, pa zato koristim i ovu prigodu da se u svoje osobno i u ime Udruge ispričam svim svim članovima obitelji pok. Ivo Mašine.

I za kraj, poručujem, sručavajući povjereniku C. Božiću da ne obmanjuje javnost, kako nads Udruga materijalno pomaze starim osobama, jer ni to nije istina.

Ovo je samo dio prijavog rublja iz udruge HDPU koje seda podstavlja javnosti.

IVO MATANOVAC
Zadar

KAZALO ČASOPISA "POLITIČKI ZATVORENIK" ZA GODIŠTE XII/2002.

PREDMETNO KAZALO (označuje se stranica od-do i u zagradi broj časopisa)

AFORIZMI

Lazari, Srećko. Aforizmi. 34(123)
Lazari, Srećko. Aforizmi. 64(124/125)

BIBLIOGRAFIJA

Zane, Zorka. Kazalo časopisa "Politički zatvorenik" za godište XI/2001. 23-26(121)

BIOGRAFIJE

Alilović, Ivan. Književnik Zvonimir Remeta, hrvatski suđanj i mučenik. 34-35(126)

Sabljić, Zdenko. Eck Spahich, teksaški Hrvat i borac za istinu. 15-16(126)

DOKUMENTI

Baljak, vitez Ilija. Sudionici Velebit-skog ustanka. 37(126)

Hajba, Ladislav. Prekodravski seljaci u "Akciji deseti travanj". 31-34(121)

Hajba, Ladislav. poginuli mještani sela Terezino polje, Kotar Virovitica, na raznim bojištima u II.svjetskom ratu. 41(128)

Knezović, Jure. Prilozi za biografski leksikon. hrvatskih političkih uznika (I.) : (Gradivo). 13-14(119)

Knezović, Jure. Prilozi za biografski leksikon hrvatskih političkih uznika(II.) : (Gradivo). 21-24(120)

Knezović, Jure. prilozi za biografski leksikin hrvatskih političkih uznika.(III.) (Gradivo). 19-20(121)

Knezović, Jure. Prilozi za biografski leksikon hrvatskih političkih uznika. (IV.) 26-27(122)

Knezović, Jure. Prilozi za biografski leksikon političkih uznika(V.) 25-26(123)

Knezović, Jure. Prilozi za biografski leksikon hrvatskih političkih uznika(VI.). 30-33(124/125)

Knezović, Jure. Prilozi za biografski leksikon hrvatskih političkih uznika(VII.) 29-30(126)

Knezović, Jure. Prilozi za biografski leksikon hrvatskih političkih uznika (VIII.). 29-30(127)

Priredila:

Mr. Zorka ZANE

Knezović, Jure. Prilozi za biografski leksikon hrvatskih političkih uznika(IX.). 26-27(128)

Knezović, Jure. Prilozi za biografski leksikon hrvatskih političkih uznika (X.) 26-27(129)

Partizansko svjedočanstvo o okrutnim pokoljima 1945. : (Iz knjige "Hrvatski holokaust". 29-30(121)

Vukić, Ivan. Partizansko-komunistički zločin u Općini Brinje 1941.-1945. 40-42(126)

Vukić, Ivan. Partizansko-komunistički zločin u Općini Brinje 1941.-1945.(II.) 21-24(127)

Vukić, Ivan. Stravični krvavi trak "crvene niti" Jakova Blaževića. 40(128)

HRVATSKE REVOLUCIONARNE SKUPINE

Gabelica, Ivan. Križari – Hrvatski pokret otpora u Imotskoj krajini 1944. – 1951.(I.). 33-38(122) lit.

Gabelica, Ivan. Križari – Hrvatski pokret otpora u Imotskoj krajini. 27-31(123) lit.

Hajba, Ladislav. "Promičbeni odjel II. križarske divizije 54-62(124/125)

Novaković, Milan. Još o skupini T.O.H.M. 28(119)

Novaković, Milan, Kereković, Marijan, Boković, Gašpar. Optužnica – dopuna sjećanja na T.O.H.M. 39(123)

HRVATSKO DRUŠTVO POLITIČKIH ZATVORENIKA

Barbarić, Tomislav. Hrvatsko društvo političkih zatvorenika Hercegovina Podružnica – Široki Brijeg : Strahote teroriziranja. 5(129)

Boljševički nasrtaj na prava političkih zatvorenika. 17-19(118)

Brdar, Josip Ljubomir. Izborna skupština HDPZ-a Podružnica Varaždin. 11-12(119)

Čubaković, Zlatko. Izborna skupština HDPZ-a Krapinsko-zagorske županije. 13(122)

Jonjić, Tomislav. Tužbe uspijevaju unatoč izmjeni zakona! 12(119)

Knezović, Jure. Isprika HDPZ-a dr.Zdravku Tomcu. 5(122)

Knezović, Jure. Rezultati glasovanja 29.11.2001. – Zakon o pravima bivših političkih zatvorenika. 12(122)

Knezović, Jure. Prva sjednica vijeća izvan Zagreba. 15(123)

Knezović, Jure. Podpredsjednik Hrvatskog sabora dr. Tomac primio izaslanstvo HDPZ-a. 16-17(123)

Knezović, Jure. Dan političkih uznika u Ozlju. 6-8(122)

Knezović, Jure. Vijeće Hrvatskog društva političkih zatvorenika održalo treću sjednicu u Hercegovini. 4-6(128)

P.Z. Zdenka Babić-Petričević glasovala je za političke uznike. 16(120)

Sudska praksa u prilog političkih zatvorenika. : (Dvije presude Općinskog suda u Zagrebu). 28-32(122)

Tomčić, Zlatko. Odgovor na zamolbu Hrvatskog društva političkih zatvorenika za dostavu preslike svih glasačkih lista poimeničnog glasovanja o Zakonu o izmjeni zakona o pravima bivših političkih zatvorenika. 12(122)

Uskrsna čestitka biskupa mons. Ćirila Kosa čitateljima političkog zatvorenika. 2(120)

Zane, Zorka. Iz Zagrebačke podružnice. 18(129)

MEĐUNARODNE UDRUGE BIVŠIH POLITIČKIH UZNICA

Knezović, Jure. Održana sjednica predsjedništva Međunarodne udruge bivših političkih uznika. 11(122).

Knezović, Jure. Druga sjednica predsjedništva Internacionale asocijacije političkih uznika i žrtava komunizma. 19(129)

Meštrović, Slavko. Deseti kongres Internacionale asocijacije održan u Bugarskoj. 14-16(127)

OBLJETNICE - KOMEMORACIJE

Gabelica, Ivan. Nezavisna Država Hrvatska i pravo naroda na samodređenje. (Predavanje održano povodom obljetnice proglašenja NDH u Zagrebu, 10. travnja 2002.) 12-14(121) lit.

BIBLIOGRAFIJA

- Ivičević, Jozo. Policijska zabilješka o šestogodišnjaku na Starčevićevu grobu. 29(120)
- Jonjić, Tomislav. Utvrđivanje granica Nezavisne Države Hrvatske.(Predavanje održano povodom obljetnice proglašenja NDH, u Zagrebu, 10. travnja 2002.) 9-12(121)
- Knezović, Jure. Bleiburg je velika opomena. 2-5(122)
- Knezović, Jure. Dan političkih uznika u Ozlju. 6-8(122)
- Knezović, Jure. Ubijali su djecu pred očima roditelja... 18-19(123)
- Kruhek, Milan. Politička i diplomatska borba Zrinskih i Frankopana za obnovu Hrvatskog i Ugarskog kraljevstva u XVII. stoljeću. : (Predavanje održano u Ozlju, 30. travnja 2002.). 9-11(122)
- Matić, Ivan P. Propovijed na zadušnici za ubijene u Osijeku 25.listopada 1945. 30(129)
- Matijević, Zlatko. Deseti travanj 2002. : Položaj Hrvata u Karadorđevićevskoj Jugoslaviji. (Predavanje održano povodom obljetnice proglašenja NDH, u Zagrebu, 10.travnja 2002.) 8-9(121)
- Pereković, Kaja. Taj div – iz hrastova debla uzdignut... 19-20(120)
- Radić-Ilas, Milan. Otkrivanje spomen obilježja ubijenim hrvatskim domoljubima.19(123)
- Suton, Josip Jozo. Spomen obilježje žrtvama četničko-partizanskog pokolja 1942. u Dabilu, Rakitno. 31(129)
- Talan, Franjo. "Oče, gdje zapaliti svijeću?" 28(126)
- OSMRTNICE**
- Amić Mate 46(121)
- Arslanović Ruža 46(129)
- Baketa Vide 468129)
- Balen Milan 46(126)
- Barišić Marica 46(129)
- Bašić Stanislav 46(118)
- Betlehem Sonja 45(129)
- Bojmić Ante 46(121)
- Brekalo Marko 46(123)
- Brumen Aurelija 45(126)
- Burmas Ivan 46(121)
- Bušić Mato 46(123)
- Butorac Josip 45(129)
- Ceranić Ivan 46(129)
- Crnković Andra 46(129)
- Crnjak Miho-Milo 45(129)
- Čolić Dominik 46(118)
- Čubak Ljubica 46(129)
- Čuvalo Mile 70(124/25)
- Devedžija Slavko 45(129)
- Diklić Marija Magdalena 46(129)
- Dilberović Marija 46(129)
- Dragaš Mijo 46(126)
- Draženović Slavko 46(120)
- Dregarić Josip 46(123)
- Dujić Ivan 46(121)
- Džeba Iva 70(124/25)
- Gagro Jure 46(121)
- Genc Josip 70(124/25)
- Georgijev Ruža 45(129)
- Golubić Božica 45(126)
- Goreta Vjekoslava 46(129)
- Holi Franjo 46(120)
- Horvat Ivan 45(126)
- Hovanček Ivan 46(129)
- Huzjak Barbara 46(118)
- Iveljić Branimir 46(122)
- Jandroković Vladimir 46(126)
- Janković Dragica 46(123)
- Jardas Antonija 46(126)
- Jerčinović Branko 46(122)
- Joos Stjepan 46(119)
- Jukanović Nikola 46(129)
- Kadić Šime 45(129)
- Kanceljak Rudolf 46(126)
- Koller Stjepan 46(122)
- Kontić Nikola 46(119)
- Koštarić Mirko 46(120)
- Kovaček Amalija 46(126)
- Kovačić-Medika Felicija 46(120)
- Kraljević Josip 46(127)
- Kraljević Štefica 45(129)
- Kružić Dragutin 46(126)
- Labaš Marija 46(121)
- Lasić Vjekoslav Lujo 46(121)
- Lavrinja Đuro 46(120)
- Leško Stjepan 46(122)
- Lipecky Milan 46(126)
- Makar Mirko 46(119)
- Malčić Petar 46(123)
- Mance Krešimir 70(124/25)
- Maraš Stanko 46(121)
- Marić Iva 46(118)
- Marijan Ivan 46(127)
- Martinčić Stjepan 46(126)
- Martonja Ana 45(126)
- Matijević Mato 45(129)
- Merkaš Ljubica 46(123)
- Meštrović Davida 46(122)
- Meštrović Želimir 46(121)
- Mihaljević Dragutin 45(129)
- Mihaljević Paško 70(124/125)
- Mikinović rođ.Loborec Đurđica 46(121)
- Miletić Stjepan 46(123)
- Miložić Zlata 46(129)
- Močić Josip 46(119)
- Pađen Josip 46(129)
- Parlov Nevenka 46(119)
- Pavičić Mihovil 46(129)
- Pavličić Anton 46(122)
- Pejnović Grgo 70(124/25)
- Popac Ratko 46(119)
- Popović Slavica 45(129)
- Posavec Ljubica 46(126)
- Prusac Vinko 46(122)
- Radić Stjepan 46(126)
- Radoš Marija 46(121)
- Rauker Terezija 468119)
- Rešković Vladimir Ivan 46(122)
- Roček Vjekoslav 46(119)
- Rosanda rođ.Kruljac Antonija 46(120)
- Rotim Dobrila(Pavo) 46(121)
- Sabljak Jeronima (Lenka) 46(122)
- Sambolec Kazimir 46(118)
- Sesar Mara(Martina) 46(121)
- Starčević Ljudevit 46(129)
- Stević Luka 46(129)
- Stipić Stjepan 46(118)
- Stojić Blaž 45(129)
- Šakota Tomislav-Tomo 45(129)
- Šarac Dane 45(126)
- Šarić Frano 46(122)
- Šarić Frano 46(123)
- Šenjug Franjo 46(120)
- Šenjug Franjo 46(120)
- Šimatović Ivan 70(124/25)
- Šojat Josip Tone 45(129)
- Šorman Marinella 46(121)
- Šoštarić Mirko 46(118)
- Štimac Ivan 46(123)
- Štimac Vilim 70(124/25)
- Šunjić Mara 45(129)
- Talan Franjo 46(122)
- Tomić Ilko 70(124/25)
- Topić Danica 45(129)
- Varadin Andrija 46(121)
- Verić Zvonimir 46(129)
- Vešligaj Vladimir 46(119)
- Vidaček Ruža 46(118)
- Vincetić Marko 46(127)
- Vlašić Ambrož 46(118)
- Vukšić Branko 46(118)
- Zakšek Antun 46(123)
- Zeljko Mara 45(129)
- Zrno Stana 46(118)
- Žeger I
- OSVRTI I PRIKAZI**
- Brdar, Josip Ljubomir. Po šumama i gorama u Europu. 4-5(129)
- Ćutuk, Hrvoje. Blijeda krinka HNS-a - zapis na margini jedne provincialne polemike. 12-13(129)
- Dok traje opsada Vukovara...2(126)
- Franić, Augustin. Prestavljanje knjige pok.msgr. Iva Bjelokosića. 41-45(123)

- Gabrilovac, Srećko. Hrvatski jezični priručnik Marijana Krmpotića. 45(118)
- I.P. Ljudska prava s kapuljačom. 8(129)
- Jonjić, Tomislav. "Regionalne" manipulacije. 2(118)
- Jonjić, Tomislav. Hrvatski smrtni put Mate Šimundića. 42-44(118)
- Jonjić, Tomislav. Vukušićev rat UDB-e protiv hrvatske emigracije. 32-36(119)
- Jonjić, Tomislav. Teško shvatljiva površnost : (Uz *Memorandum o nastanku, nestanku i preporodu Nezavisne Države Hrvatske* prof. Mirka Vidovića.) 37-39(119)
- Jonjić, Tomislav. U povodu ratnih i poratnih uspomena Dinka Šakića. 42-45(120)
- Jonjić, Tomislav. Dr. Franjo Kuharić: poruke sa Stepinčeva groba. 2-3(120)
- Jonjić, Tomislav. O rimskom pozdravu (nažalost) opet. 2(126)
- Jonjić, Tomislav. Nismo spremni robovati! : (Uz knjigu Bože Dugeča, Nismo spremni robovati, Zagreb, 2002.)
- Knezović, Jure. Predstavljena knjiga "Hrvatski holokaust". 31(119)
- Knezović, Jure. The Washington Post: Hrvatska zlatna djevojka. 3-4(120)
- Knezović, Jure. Ameriko, oslobodi Zvonka Bušića. 13-14(128)
- Knezović, Jure. Komunisti – prvi nacistički kolaborateri. 11(129)
- Knezović, Jure. U Postdamu održan kongres "Udruge pravo i vlasništvo". 14-15(129)
- Kraljević, Egon. Zamke virtualne povijesti. 4-7(118)
- Kraljević, Egon. Nacija i manipulacija. 9-10(129)
- Lažno prestavljanje dr. Marka Veselice. 6-7(121)
- M.N. Što zaudara iz "Močvare"? 3(118)
- M.N. Marko Veselica: Moguća je koalicija HKDU – SRP. 3(128)
- M.N. Živio Dan Republike. 6(129)
- Marčinko, Mato. Novi hrvatski Bleiburg začet u Café den Haag (5.). 35-37(118)
- Marčinko, Mato. Novi hrvatski Bleiburg začet u Café den Haag (6.). 8-10(119)
- Marčinko, Mato. Novi hrvatski Bleiburg začet u Café den Haag (7.). 25-26(120)
- Marčinko, Mato. Novi hrvatski Bleiburg začet u Café den Haag (8.). 37-38(121)
- Marčinko, Mato. Novi hrvatski Bleiburg začet u Café den Haag (9.). 14-15(122)
- Marčinko, Mato. Novi hrvatski Bleiburg začet u Café den Haag(10). 11-13(123)
- Marčinko, Mato. Novi hrvatski Bleiburg začet u Café den Haag(11). 20-21(124/125)
- Marčinko, Mato. Novi hrvatski Bleiburg začet u Café den Haag(12). 9-10(126)
- Marčinko, Mato. Novi hrvatski Bleiburg začet u Café den Haag(13). 12-13(127)
- Marčinko, Mato. Novi hrvatski Bleiburg začet u Café den Haag(14). 18-19(128)
- Marčinko, Mato. Novi hrvatski Bleiburg začet u Café den Haag(15.). 16-17(129)
- Marohnić, Ivan. Vratite se, sinovi Hrvati. 6(121)
- P.Z. Tisuće kostura i muk u Hrvatskoj?!? 3(118)
- P.Z. Dva filantropa. 3(128)
- P.Z. Glas koncila o Goldsteinovu pamphletu. 3(129)
- Pereković, Kaja. 29. novembar i crvene trake u zapučku. 20(118)
- Pereković, Kaja. Zločin bez kazne. 8-10(123)
- Piljuh, Blaž. Pisma iz Isztre. 28-29(118)
- Piljuh, Blaž. Pisma iz Istre. 15-16(120)
- Piljuh, Blaž. Pisma iz Istre : O super . Ani i sveten Ivanu Krstitelju. 14(123)
- Piljuh, Blaž. Pisma iz Istre : Godinu po godinuuuu...! 11-12(126)
- Piljuh, Blaž. Pisma iz Istre : Ima nešto trulo... 20(128)
- Piljuh, Blaž. Pismo iz Istre, 7(129)
- S.Č. Sveti Juraj Partizan. 28(119)
- Stojić, Miljenko. Nagrada A.B.Šimić Andriji Vučemilu. 39-41(129)
- Politički zatvorenik – general Bobetko (Dubravko Horvatić, u Fokusu, br.130 od 8.studenoga 2002.)
- T.J. Mesić ža la carte. 2(128)
- T.J. Zuroff(opet!) optužuje mrtve ljudi! 2(129)
- T.J. Čišak, Puhovski, devize i ljudska prava. 3(129)
- T.J. Poučak o sudskoj neovisnosti. 6(129)
- Vučemil, Andrija. Novi pohod na Zagreb (ili: zašto uza sve dobre strane ne mogu pohvaliti ni prihvati ovu knjigu). 40-41(121)
- Z.P. Zvjezdani trenutak hrvatske znanosti. 2(128)
- Z.P. Čemu Hrvatska država? 2(128)
- Z.P. Proleterska značka na Sljemenu. 7(129)
- PJESME**
- Balog, Zvonimir. Otvoreno pismo jednoga gastarabajtera domovini. 11(127)
- Čamba, Slavko. Tuđina. 29(118)
- Čamba, Slavko. Još smo živi. 39(119)
- Čamba, Slavko. 1945. – 1990. 45(124/125)
- Čamba, Slavko. Več deset let. 33(126)
- Čamba, Slavko. Betežnom pajdašu. 34(129)
- Frajić, Slavica. Tri poruke. 12(118)
- Gamulin, Hrvoje. Badnja noć u Lepoglavi. 13(129)
- Ivas, Ante Toni. Hrvatski Uskrs. 24(123)
- Jakovljević, Ilija. Blagdansko popodne (1942.) 23(128)
- Kale, Ankica. Nemoj htjeti znati. 34(118)
- Kale, Ankica. Jeleno, sine, jelene. 20(119)
- Kale, Ankica. rastao jablan u kraju mom. 42(121)
- Kovačić, Ivan Goran. Mrzimo vas. 7(123)
- Kuhar, Zvonko. Bosna. 26(118)
- Marićić Kukljičanin, Tomislav. Pokoj ti vični, hrvatski sine. 20(118)
- Marićić Kukljičanin, Tomislav. Ki si ti. 10(119)
- Marićić Kukljičanin, Tomislav. Na kanalu. 12(120)
- Marićić Kukljičanin, Tomislav. Hrvatska sūzo. 24(123)
- Marićić Kukljičanin, Tomislav. Bôl i súze. 45(124/125)
- Marićić Kukljičanin, Tomislav. Domâča rič. 33(126)
- Marićić Kukljičanin, Tomislav. Zémljâ prez smihä. 41(128)
- Marićić Kukljičanin, Tomislav. Beside – rîči. 38(129)
- Mažuranić, Fran ml. Oni. 44 (121)
- Nekić, Nevenka. Tugovanka na putu u Bleiburg.
- Pećarina, Tomislav. Izgubljene pjesme. 41(118)
- Pećarina, Tomislav. Izgubljene pjesme. 25(119)
- Pećarina, Tomislav. Tvoje ime. 31(120)
- Pećarina, Tomislav. Jučer smo prali rublje. 43(121)
- Pećarina, Tomislav. Majci uz 56. rođendan. 4(122)
- Pećarina, Tomislav. Moj dan. 35(124/125)
- Pećarina, Tomislav. prijatelji. 38(129)
- Piljuh, Blaž. Na razmeđu dana i noći. 37(118)
- Piljuh, Blaž. Kad oluja stane. 30(119)
- Piljuh, Blaž. Domovini. 40 (121)
- Rokić-Radić, Ivana. Sjećanje na Božić u zatvoru u Požegi. 15(129)

BIBLIOGRAFIJA

- Sever, Višnja. U samici 25(119)
Sever, Višnja. Uskrs! 2(120)
Sever, Višnja. Susreti. 34(123)
Sever, Višnja. Zaborav. 42(121)
Sever, Višnja. Sonet. 43(122)
Sever, Višnja. Sonet. 35(124/125)
Sever, Višnja. Na Dušni dan. 17(128)
Sever, Višnja. Nikolinje. 15(129)
Vidović, Mirko. Vjerni Bogu Hrvata. 13(129)
Vučemil, Andrija. Glas (na) glas za glas. 40, 41(129)
Znaor, Ante. Stazama tvoga djetinjstva. 30(119)
Znaor, Ante. Moja majka. 43(122)
Zorić, Bruno. Rana na srcu. 29(118)
Zorić, Bruno. Žele nam oduzeti riječ. 7(119)
Zorić, Bruno. Straše nas. 45(122)
Zorić, Bruno. Ne će preživjeti naše studeni. 20(128)
Zorić, Bruno. Sve hrvatske riči. 29(129)
- POVIJESNE TEME**
- Gabelica, Ivan. Dr. Eugen Kvaternik u borbi za hrvatsku državnu nezavisnost. 21-22(118), lit.
Gabelica, Ivan. Istarski korijeni Kumičićeva pravaštva. 21-28(119), lit.
Gabelica, Ivan. Značenje dr. Eugena Kvaternika i Rakovičkog ustanka u borbi za hrvatsku državnu nezavisnost. 17-18, 45(120), lit.
Heres, Tomislav. 900. obljetnica smrti hrvatskoga kralja – mučenika Petra Svačića. 11-12(128)
Jonjić, Tomislav. Hrvatski državni sabor 1942. : (Kako se štiti dostojanstvo institucije. 25-26(118)
Marčinko, Mato. Pokrštenje Hrvata i glagoljica : predčirilometodsko podrijetlo glagoljice i glagoljskoga bogoslužja (11.). 38-41(118)
Marčinko, Mato. Pokrštenje Hrvata i glagoljica : predčirilometodsko podrijetlo glagoljice i glagoljskoga bogoslužja (12.). 40-42(119)
Marčinko, Mato. Pokrštenje Hrvata i glagoljica : predčirilometodsko podrijetlo glagoljice i glagoljskoga bogoslužja (13.). 40-41(120)
Marčinko, Mato. Pokrštenje Hrvata i glagoljica : predčirilometodsko podrijetlo glagoljice i glagoljskoga bogoslužja (14.). 21-22(121)
Marčinko, Mato. Pokrštenje Hrvata i glagoljica : predčirilometodsko podrijetlo glagoljice i glagoljskoga bogoslužja (15.). 41-42(122.)

- Marčinko, Mato. Pokrštenje Hrvata i glagoljica : predčirilometodsko podrijetlo glagoljice i glagoljskoga bogoslužja (16.). 40(123)
Marčinko, Mato. Pokrštenje Hrvata i glagoljica : predčirilometodsko podrijetlo glagoljice i glagoljskoga bogoslužja (17.). 67-69(124/125)
Marčinko, Mato. Pokrštenje Hrvata i glagoljica : predčirilometodsko podrijetlo glagoljice i glagoljskoga bogoslužja (18.). 42(126)
Marčinko, Mato. Pokrštenje Hrvata i glagoljica : predčirilometodsko podrijetlo glagoljice i glagoljskoga bogoslužja (19.) Pokrštenje Hrvata i glagoljica. 45(127)
Marčinko, Mato. Predčirilometodsko podrijetlo glagoljice i glagoljskoga bogoslužja (20.) : Ćiril i Metod *nisu* izumitelji glagoljice. 44- 45(128)
Marčinko, Mato. Predčirilometodsko podrijetlo glagoljice i glagoljskoga bogoslužja (21.) : Ćiril i Metod *nisu* izumitelji glagoljice. 42-43(129)
- PRENOSIMO**
- Generalovo svjedočenje : SDP je kriv za razoružanje Hrvatske. (Hrvatski vjesnik, Australija, br.386 od 16. kolovoza 1991.) 36-37(126)
Izvadak iz čisla naših osuda u domovini : (Iz godišnjaka Nezavisna Hrvatska Država, 1934.). 23-24, 27(118)
Katastrofa je biti prozvan ustašom ili fašistom. (prof.dr. Tomislav Sunić, u novopokrenutome zadarskom Hrvatskom narodnom listu , br.2, 15.studengoga 2002.) 8(129)
Koga čeka Hrvatsko pravosuđe? (Zastupničko pitanje gospođe Marije Bajt, narodne zastupnice). 4(123)
Krišto, Jure. Goldsteini ponovno osuđuju Stepinca. (Iz Glasa Koncila, br.5/2002., 3.2.2002.). 5-7(119)
Krželj, Joško. Komunizam je crveni fašizam! (Iz razgovora župana splitsko-dalmatinskoga, prof.dr. Branimira Lukšića na Radio Splitu, 26.kolovoza, 2002.) 9-10(127)
Partizansko svjedočanstvo o okrutnim pokoljima 1945. : (Iz knjige "Hrvatski holokaust". 29-30(121)
Poljak, Željko. prof.dr. Ante Šercer: Najteži dani u njegovu životu.(Iz Liječničkih novina, br.2/2001)
Tako je govorio V.I.Lenjin. (Index citata iz zbirke veneiktka Jerofejeva, preneseno iz Jutarnjeg lista. 16(118)

PROSUDBE I RASPRAVE

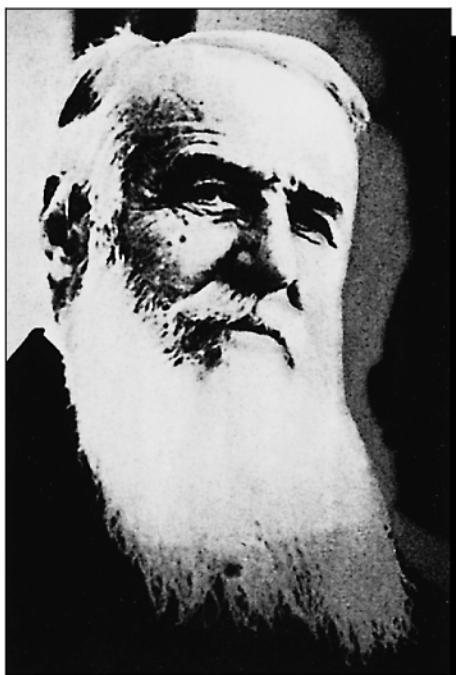
- Bišćan, Drago. Od Zrinskog, Frankopana i Filipa Grabovca do Franje Tuđmana. 5-6(120)
Donat, Branimir. Traže se. 23-25(122)
Gabelica, Ivan. Temelji nove politike. 8-11(118)
Gabelica, Ivan. Sjaj i bijeda liberalne demokracije. 13-14(120)
Gabelica, Ivan. Dr.Zdravko Tomac, Ivica Račan i pomirba hrvatskog naroda. 5-7(123)
Gabelica, Ivan. Hrvatska seljačka stranka i Nezavisna Država Hrvatska. 22-29(124/125) lit.
Gabelica, Ivan. Hrvatska seljačka stranka i Nezavisna Država Hrvatska(II.) : Hrvati u borbi za narodni i državni opstanak. 17-22(126)lit.
Gabelica, Ivan. Hrvatska seljačka stranka i Nezavisna Država Hrvatska(III.) : Jugoslavenski zanos mačekovskih "ministarja". 17-20(127) lit.
Gabelica, Ivan. Hrvatska seljačka stranka i Nezavisna Država Hrvatska (IV.) : Mačekovi ministri pozivaju Hrvate u četnike. 21-25(128) lit.
Gabelica, Ivan. Hrvatska seljačka stranka i Nezavisna Država Hrvatska (V.) : 20-25(129) lit.
Ivičević, Jozo. O obljetnici lipanjskih žrtava, 20-21(123)
Jesu li ustaški pokret i Nezavisna Država hrvatska fašistički? 7-10(128)
Jonjić, Dinko. Nisu li prve barake na Golom otoku ipak gradili Hrvati? 25(127)
Jonjić, Tomislav. Bilo je časno boriti se za Jugoslaviju? 10-12(120)
Jonjić, Tomislav. Mačekovska represija nad Maticom Hrvatskom. 22-24(123)
Jonjić, Tomislav. "Slučaj Bobetko" ili: igrokaz "kako je Račan ostao u sedlu. 2-5(127)
Jurcan, Vlado. Jesmo li mi... volovi? 12(118)
Jurcan, Vlado. Ako je i od Kajina, previše je! 8(127)
Knezović, Jure. A gdje su ljudska prava. 2-4(118)
Knezović, Jure. Kardelj: nije ubijeno 45.000, nego 100.000 domobrana! 27-28(121)
Knezović, Jure. Tko su bogovi, a tko volovi. 8-9(124/125)
Kraljević, Egon. Jugoslavija njihove mladosti (ili mitovi o "samoupravnom" socijalizmu 7-9(120)
Kraljević, Egon. Mirna Bosna – ali bez Hrvata. 4-6(120)

(nastavit će se)

BRITANSKO IZVJEŠĆE O STRADANJU HRVATA U JUGOSLAVIJI (II.)

RAZLIKE IZMEĐU SRBIJE I HRVATSKE

Razlike između Srbije i Hrvatske. Gosp. G. E. R. Gedye, dugogodišnji dopisnik engleskog i američkog tiska iz srednje i jugoistočne Europe, kaže u svome nedavno objavljenom djelu "Baštinici Habsburga" (London, svibanj 1932.): "Ponor između Srba i Hrvata je očit većini slučajnih turista koji

Nikola Pašić (1846.-1926.)

napuštaju željezničke kolodvore Zagreba i Beograda. Orient izgleda vrlo daleko kad se odlazi iz Zagreba. Taj sam grad prvi put video 1925. Izgledao mi je kao moderni njemački grad. Koliko je različit bio Beograd. Bilo je, naravno, neizbjegljivo da će građanin Zagreba, sa svom svojom kulturnom superioritetom, kao uvredu primiti činjenicu da je tretiran ne kao jednak, već skoro kao pripadnik porobljene rase. Horda srpskih oficira, bogato plaćena od prihoda teških hrvatskih poreza izmiljela je iz orientalnog Beograda i raširila korupciju i prinudu".

"Hrvatske zapadnjačke manire i kultura nisu im priskrbile poštovanje, nego prezir

Priredio:

Tomislav JONJIĆ

u novoj državi, te odbacivanje - Hrvat je gledan kao uškopljeni, degenerirani Srbin, za razliku od krepkog Srbina iz Kraljevine (Srbije)." (Str. 211, 212.)

Hrvati su nedvojbeno i jednodušno ukazivali da su nevjera, preziranje ljudskog života, ubojstvo kao način političke borbe, te korupcija glavne odrednice srpskog karakatera. Posljednjih stotinu godina srpske povijesti je neprispodobivo po događajima koji su u Zapadnoj Europi bili mogući samo u srednjem vijeku. S malobrojnim izuzecima, svi njihovi knezovi i kraljevi bili su ili ubijeni ili zbačeni s prijestolja.

Stvaranje Jugoslavije i priznanje velikih sila

Naziv kojim je država Srba, Hrvata i Slovenaca (sada službeno od strane Beograda nazvana Jugoslavijom) bila priznata od velikih sila, nalazi se u uvodnom dijelu "Ugovora između savezničkih sila i pridruženih snaga i države Srba, Hrvata, Slovenaca", koji je zaključen 10. rujna 1919. u Saint-Germain-en-Laye. Sljedeće je obveze,

nabrojane u toj preambuli, Srbija prihvati prije sklapanja Ugovora:

"Budući da je srpski, hrvatski i slovenski narod iz okvira nekadašnje Austro-ugarske monarhije *vlastitom slobodnom voljom*² odlučio ujediniti se sa Srbijom u trajnu zajednicu, sa svrhom formiranja jedne suverene i neovisne države pod nazivom Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca, i

"Budući da su se princ regent Srbije i srpska vlada složili s ujedinjenjem, stvoreno je Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca, koje je preuzealo vrhovništvo nad područjima nastanjenim ovim narodima, i

"Budući da država Srba, Hrvata i Slovenaca vlastitom slobodnom voljom želi svim narodima unutar državnog teritorija, bez obzira na rasu, jezik ili vjeroispovijest, dati *puno jamstvo da će se nad njima i dalje*³ vladati u skladu s načelima slobode i pravde."

Vidi se iz navedenog ugovora da su Saveznici i pridružene snage priznali državu Srba, Hrvata i Slovenaca⁴, pod uvjetom: (1) da su se srpski, hrvatski i slovenski narod iz okvira Monarhije vlastitom slobodnom voljom odlučili ujediniti sa Srbijom u trajnu zajednicu, i (2) da država Srba, Hrvata i Slovenaca⁵ svim žiteljima na državnom području,

Grobovi hrvatskih domobrana, ubijenih 5. 12. 1918. na Jelačićevu trgu po nalogu Budislava Grge Andelinovića

1 Naslov izvornika: *Heirs to the Habsburgs*.

2 Istaknuto u izvorniku.

3 Istaknuto u izvorniku.

4 Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca, a ne Država Srba, Hrvata i Slovenaca, proglašena 29. listopada 1918.

5 Isto.

bez obzira na rasu, jezik ili vjeroispovijest, dade puno jamstvo da će njima vladati u skladu s načelima slobode i pravde.

"Slobodna volja hrvatskog naroda"

Hrvati su prvotno bili zainteresirani za zajednicu Južnih Slavena. Njima je ta zajednica označavala bratstvo Hrvata, Srba, Slovenaca i Bugara; slobodnih, ne samo u kontaktima s drugim nacijama, nego i međusobnim odnosima. Njihova je koncepcija utjelovljena u ideji državne zajednice sastavljene od država Južnih Slavena.

Što je učinjeno da bi se ostvarila ta idea

U Zagrebu je Hrvatski sabor 29. listopada 1918. prekinuo sve odnose s Austro-Ugarskom, proglašivši neovisnu

Hrvatsku državu, te izglasavši rezoluciju u prilog formiranja države Srb, Hrvata i Slovenaca, dodajući: "Ustavotvorna skupština Srb, Hrvata i Slovenaca odlučit će o obliku (monarhija ili republika), kao i o unutrašnjem ustrojstvu (konfederacija ili federacija) države, kvalificiranom većinom, koja će sprječiti obično nadglasavanje."

Sve druge manifestacije volje Hrvata u prilog prvotno formulirane ideje o zajednici Južnih Slavena, slijedile su taj put. Najpoznatija od njih je Krfska deklaracija od 7. srpnja 1917. Njom je, glede ustava buduće zajednice, određeno da "ustav mora izglasovati kvalificirana većina."

Krfsku deklaraciju je prihvatio i potpisao g. Pašić, predsjednik vlade Srbije.

Dne 9. studenog 1918. u Genovi, predstavnici Hrvatske i drugih južnoslavenskih zemalja koje su se nalazile u bivšoj Monarhiji, složili su se s predstavnicima Srbije o privremenome ustavnom uređenju zajednice, koja bi imala biti stvorena. Ovaj je ustav imao ostati na snazi do donošenja odluke Ustavotvorne skupštine. Prema tom sporazumu, utvrđeno je da se formiraju dvije vlade, jedna u Beogradu za Srbiju, druga u Zagrebu, koja bi pokrivala Hrvatsku i druge zemlje, ranije austro-ugarske pokrajine. Dalje, trebala su biti stvorena zajednička ministarstva koja bi se bavila vanjskim poslovima, vojnim pitanjima i pripravama za Ustavotvornu skupštinu.

Držanje Srbije

Predstavnici Srbije već su na samom početku života nove zajednice pokazali da ne polažu puno na moralne i pravne obveze koje su prethodno preuzele.

Umjesto oživotvorenja ženevskog sporazuma od 9. studenog 1918. kojeg su potpisali predsjednik Pašić i predstavnici svih srpskih političkih stranaka, Srbija je uspostavila svoju vladavinu nad hrvatskim zemljama. Koristeći status države pobjednice, srpske su trupe okupirale Hrvatsku neposredno po zaključenju primirja. Zaštićena vojskom, srpska je vlada zauzela svu vlast u Hrvatskoj i započela ekonomsku eksploraciju u korist Srbije, sustavno gušći hrvatski nacionalni život u svim sferama.

Iako su srpski predstavnici bili prihvatali sazivanje Ustavotvorne skupštine u roku od šest mjeseci, sada su otezali sa sazivanjem pune dvije godine, čekajući konsolidaciju srpske vlasti u krajevima koje je srpska vojska okupirala nakon primirja.

Ustavotvorna skupština

Ustavotvorna skupština iz 1921. ne znači ništa drugo do stvaranja privida legalnosti na činjenicama stvorenim silom u periodu od 1918. do 1920. U svjetlu toga načelo kvalificirane većine nije primjenjeno. Štoviše, izbori su provedeni na temelju cenzusa iz 1910., koji je Srbiji dao neadekvatan i nadmoćan položaj. Suočeni s takvom situacijom, Hrvati su odbili sudjelovati u radu Ustavotvorne skupštine.

Ustav iz 1921., jednodušno prihvaćen od svih političkih stranaka u Srbiji, bio je kulminacijska točka Pašićeva svesrpstva. Ono je raskomadalo Hrvatsku i potpuno je podvrgnulo Beogradu. Ali, to je bila samo jedna od

uvodnih faza svesrpskih nastojanja. Primjenjivale su je i naredne vlade, na način koji se prilagođavao pansrpskim težnjama.

Usprkos ograničenjima u protivnom smjeru, sadržanima u ustavu, policija je postala svemoćna. Da bi se to ilustriralo, dovoljno je sjetiti se uhićenja hrvatskoga nacionalnog lidera, **Stjepana Radića** i petorice njegovih suradnika 1924. i 1925. Oni su šest mjeseci držani u redarstvenom pritvoru, usprkos sudske priopćenjima da ne postoji zakonski razlog za postupanje protiv njih.

Opći izbori održavani u doba tog Ustava bili su nečuveni po metodama nasilja i korupcije koja je korištena. Iako Srbi čine manjinu u čitavoj državi, uvijek bi dobivali oko 65% poslanika na općim izborima.

Ubojstvo hrvatskoga nacionalnog vođe u beogradskom Parlamentu

Glavna prepreka stabilizaciji srpske nadmoći nad ostalim narodima ležala je u trajnom otporu Hrvata, kojeg je organizirao i vodio Radić. Srbija je vjerovala da je micanje Radića neizostavni uvjet učvršćenja njene dominacije. 20. lipnja 1928. **Puniša Račić**, član vladine većine, ispalio je pet revolverskih hitaca na Radića i drugove

na otvorenoj sjednici beogradskog parlamenta, teško ranivši Radića, ubivši dva hrvatska poslanika i ranivši još dva. Počinivši zločin, ubojica je kliknuo: "Izvršio sam svoju dužnost... Živila Velika Srbija! Sedam tjedana kasnije, 8. kolovoza 1928., Radić je umro.

Zločin od 20. lipnja 1928. već prije je nagovijestilo pisanje beogradskog tiska. "Politika" je publicirala uvodni članak na kraju kojeg je objavila da bi se lako mogao naći građanin spremna na sređivanje računa s Radićem, ako to država ne uradi. "Samouprava", glavni organ najjače srpske političke stranke, u nekoliko je navrata pisao u istom smislu. List premijera **Vukićevića**,⁶ "Jedinstvo", početkom lipnja 1928. objavio je članak potpisani od strane izdavača, kojim ovaj potvrđuje da je apsolutno u interesu države da se Radić umori. Ubojica su poslije srpski svećenici slavili kao "nacionalnog junaka."

DIKTATURA

Dana 6. siječnja 1929. kralj **Aleksandar** proglašio je diktaturu. On je taj čin pokušao opravdati tvrdnjom da su hrvatski zahtjevi za samoupravom "nepomirljivi i nerazumni". Tada je rekao: "Suočen s dilemom: dopustiti podjelu države i cijepanje na autonomne

dijelove,⁷ ili nametnuti - i silom - *očite interese zemlje*,⁸ ja sam izabrao drugi put i ukinuo ustav".

Kralj diktator je i u drugim izjavama izrazio istu ideju. U prijestolnom govoru od 6. siječnja 1932. kralj Aleksandar je rekao: "Pomoću ustava iz 1921. mi smo pokušali iznijeti državu i nacionalni zadatok, ali je bivalo sve jasnije da naša nacionalna ideja nije prihvaćena, niti je u ustavu trojedine države primila adekvatan izraz, kao ni snagu organiziranoga nacionalnog jedinstva. U takvoj državnoj organizaciji, naš organizirani politički život je s teškoćama pokušavao izići iz uskih *granica odvojenih etničkih grupa*.⁹ Odlukom od 6. siječnja 1929. ja sam prekinuo s takvom državom. Bila je to moja sveta dužnost prema naciji i prema historiji".

Svi kraljevi diktatorski akti bili su u skladu s ovim deklaracijama. On je, najprije, zabranio uporabu hrvatskog imena i zastave; raspustio je sve hrvatske političke stranke; raspustio je ili potisnuo hrvatske narodne ustanove; onemogućio sve slobodne manifestacije hrvatskoga nacionalnog života; preplatio je hrvatske zemlje policijom i agentima. Podupirao je brutalne postupke policije, čije je metode "Times" od 11. veljače 1931. nazvao "europskim skandalom" i koje su opisane u apelu profesora **Einstein**a upućenom "Ligi za ljudska prava".¹⁰ Skupštinsko pravo i sloboda tiska ukinuti su. Kritike bilo koje vrste, uperene protiv diktature i njenih nositelja, bile su kažnjavane strogim kaznama.

Kulminacijska točka takvih čina dosegнутa je kraljevskim dekretom od 3. listopada 1929. Na temelju tog dekreta umjetno je stvorena srpska većina u šest od devet novostvorenih provincija.¹¹ Npr. Srbi su u Bosni manjina. Međutim, novim aranžmanom, a pomažući se prostranim područjima Srbije, stvorene su tri nove pokrajine, svaka sa srpskom većinom. Na taj način Srbi imaju većinu u dvije trećine pokrajina, iako sami čine tek dvije petine žiteljstva.

(nastavit će se)

Grob hrvatskog omladinca Marka Zorke, kojega je ubio Berislav Andelinović, nagrađen diplomatskom službom u Washingtonu

⁶ Velja Vukićević, od travnja 1927. predsjednik vlade Kraljevine SHS.

⁷ Istaknuto u izvorniku.

⁸ Istaknuto u izvorniku.

⁹ Istaknuto u izvorniku.

¹⁰ Misli se na apel kojega su povodom atentata na Milana pl. Šufflaya (18. veljače 1931.) u travnju 1931. Međunarodnoj ligi za ljudska prava posredovanjem Njemačke lige za ljudska prava uputili iz Berlina Albert Einstein i Heinrich Mann.

¹¹ Banovine.

HRVATSKA SELJAČKA STRANKA I NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA (VII.)

PODZEMNA DJELATNOST HRVATSKE SELJAČKE STRANKE

Po svomu mentalitetu Hrvatska seljačka stranka je u državnopravnim stvarima bila krajnje konzervativna, pa čak i reakcionarna stranka. Ona je i dalje živjela duboko u prošlosti Habsburške monarhije, ili još i dalje, kada su hrvatski staleži i redovi u ime Hrvatske zaključivali s članovima tuđinskih dinastija državnopravne ugovore, kojima se Hrvatskoj jamče prava na samostalan državni život, ali su ta prava odmah bila gažena, pa se hrvatski javni život često iscrpljivao u obrani tih zajamčenih prava. Sada su te nekadašnje Arpadovce, Anžuvince i Habsburgovce, Mađare i Austrijance, po zamisli Hrvatske seljačke stranke, tre-

Piše:

Ivan GABELICA

“Hrvatska i Hrvati”, nastao u kolovozu 1944.

U članku “O političkim planovima vodstva Hrvatske seljačke stranke” kaže se, da je za hrvatski narod u prvom redu potrebno, “da u poslijeratnu Evropu uđemo kao država Hrvatska u kojoj će hrvatski narod biti okupljen, kao narodna i gospodarska cjelina”. Ali odmah iza toga se priprema likvidacija te države, pa nastavlja: “Hoće li ta država Hrvatska ući u koji širi sklop, kao i hoće

Gore i Makedonije u toj zajednici treba da odluče tamošnji narodi”(193).

Iste misli navedene su i u letku “Hrvatska i Hrvati”. U njemu je sadržan program Hrvatske seljačke stranke. U točki 3. toga programa se kaže, da je “vjekovna (je) i neodstupna težnja i volja hrvatskog naroda, da živi u svojoj vlastitoj državi”. Ali se u 4. točki odmah nadodaje: “Ako je u interesu što boljeg osiguranja svoje slobode te evropskog mira, hrvatski je narod pripravan da stupi kao slobodan i ravnopravan član, a na osnovu sporazuma i ugovora, u državnopravni savez sa susjednim narodima, ako je to želja i tih naroda. Radi li se o zajednici slavenskih naroda juga, hrvatski narod misli da bi bilo u tom slučaju najbolje rješenje: “Savez slobodnih seljačkih država” i to: Hrvatske, Slovenije, Srbije i Bugarske. Što se tiče Crne Gore i Makedonije, to trebaju tamošnji narodi slobodno odlučiti o svom položaju u tome Savezu država”(194).

Svoju težnju za obnovom Jugoslavije nisu prvaci Hrvatske seljačke stranke u domovini isticali samo u letcima, što su ih širili po Hrvatskoj, i u člancima tiskanima u svojim ilegalnim novinama. Oni su to činili i u izvješćima poslanim preko raznih posrednika predstavnicima svoje stranke u izbjeglištvu. Jedno takvo izvješće, što je dospjelo i u pismohranu dr. Ilike Jukića 11. travnja 1943., poslao je na engleskom jeziku ing. August Košutić. U njemu se kaže: “Obnova Jugoslavije je želja Hrvata, ali oni ne žele da se Mihailović (Draža, op. I. G.) pojavi kao oslobođitelj”(195). Naravno, ova tvrdnja nije imala nikakve sveze sa stvarnošću, ali je ona izražavala Košutićeve težnje. U tomu pogledu je puno objektivniji dr. Ivanko Farolfi u svomu izvješću upućenom Krnjeviću pod šifrom “666” preko Jakšekovića podkraj srpnja 1943. Osvrćući se na Krnjevićev govor od 22. srpnja 1943., u kojem ovaj izjavljuje, da “mi hoćemo slobodnu hrvatsku domovinu u slobodnoj Jugoslaviji, u zajednici sa Srbima i Slovincima”, Farolfi mu u odgovara, da zajedničku državu, dakle Jugoslaviju, mnogi ne mogu progutati, a dinastiju Karađorđevića nitko. Unatoč spoznaji da je mnogi Hrvati ne žele, i Farolfi ipak prihvata Jugoslaviju. Tvrdi, da

Susret razdraganih prijatelja: Maček u Beogradu dočekuje Cvetkovića nakon pristupa Trojnom paktu

bali zamijeniti Srbi i **Karađorđevići** ili **Josip Broz Tito**. Hrvatsko-ugarska nagodba iz 1868., koja je za sve ondašnje poštene i rodoljubne Hrvate bila proletstvo, za Hrvatsku seljačku stranku je, izgleda, bila uzor blagoslovljena društva. Ona im je bila uzorak, po kojemu je trebalo urediti položaj Hrvatske u Jugoslaviji. Iz toga duhovnog okvira ona nikako i nikada nije mogla izići. Za to su najbolji primjer članak “O političkim planovima vodstva Hrvatske seljačke stranke”, objavljen u “Pravici” u siječnju 1944., i letak pod nazivom

ili to biti neka zajednica Južnih Slavena ili kakva druga kombinacija, to će ovisiti o prilikama u svetu te dogovoru i sporazumu tih naroda. Hrvatski narod traži da u svaku kombinaciju uđe na temelju ugovora, kao država sačuvavši neokrnjen svoj državni i narodni suverenitet. Mi smo već i prije iztakli da – kad se radi o zajednici Južnih Slavena, onda su Hrvati za Savez demokratskih seljačkih država i to: Hrvatske, Slovenije, Srbije i Bugarske, u kojemu bi Savezu bila Hrvatska – Seljačka demokratska republika. O položaju Crne

Krnjevićeva izjava "sadrži realan politički pravac i pruža garancije, da o nama neće biti ništa odlučeno bez našeg pristanka". Naglašava, da je opće "mišljenje, da je sada više nego ikada potrebna puna solidarnost našega naroda, koji mora nastupiti, u ovim odlučnim momentima kao narodna cijelina za svoj državni suverenitet u okviru državne zajednice", dakle Jugoslavije. Očito je, da se on ipak boji za sudbinu Hrvata u državnoj zajednici sa Srbima, pa podsjeća na Mačekovu izjavu neposredno prije zatočenja, da bi u Jugoslaviju trebali stupiti i Bugari, "jer (da) bi nam bez njih bilo vrlo teško"(196).

Ovakvo stajalište nam govori, da je Hrvatska seljačka stranka zaista bila nedoraska, ali i krajnje neodgovorna, da odlučuje o sudbini svoga naroda. Nezamislivo je, da ona gura hrvatski narod u Jugoslaviju, iako znade što ga u njoj čeka. Sprječavati to zlo ulaskom Bugara u nju vrlo je neozbiljno, jer Bugare nitko nije mogao natjerati, da se odreknu svoje države radi one-mogućavanja srpske prevlasti nad Hrvatima. Ono što nije znala Hrvatska seljačka stranka, vrlo dobro su znali Bugari: njihov je interes bila Bugarska kao nacionalna država, pa zato nisu ni htjeli ulaziti u Jugoslaviju. No, Hrvatska seljačka stranka u domovini je i dalje isticala Jugoslaviju kao svoj politički cilj. U tom smislu su značajna dva izvješća, što ih je Farolfi preko Jakšekovića poslao u London.

U izvješću od 18. lipnja 1944. poručuje: "Uz potrebitu lojalnost prema narodno oslobođilčkom pokretu potrebno je, kolikogod je to moguće, isticati sljedeće: a) neophodnost nezavisne države hrvatske sa svim atributima državnosti (vojska, diplomacija i t.d.) na čitavom nacionalnom i geopolitičkom zaokruženom teritoriju, b) pripravnost te države da stupa u državno-pravnu vezu sa susjednim državama, a u okvirima, koji će se nakon rata po saveznicima iznijeti" itd.(197). Ovo izvješće poslano je dan-dva nakon zaključenja sporazuma

Tito-Šubašić na Visu, kojim je, kako je već istaknuto, Šubašić prihvatio sve što je Tito htio. Prihvatio je i Titove državnopravne koncepcije, prema kojima nema ni govora o hrvatskoj vojsci, diplomaciji i sl., a niti o prostiranju Hrvatske na čitavome nacionalnom i geopolitičkom zaokruženom teritoriju. No, da je Hrvatska i ostvarila sve ono,

što Farolfi predlaže, ona to ni prema njegovu prijedlogu ne bi sačuvala, budući da i on sam predlaže nestajanje te države njezinim stupanjem u državnopravnu svezu sa susjednim državama, dakle u Jugoslaviju, i to u okvirima koje će saveznici nakon rata utvrditi. Dakle, umjesto Hrvatske drugi bi odlučivali o predpostavkama pod kojima bi ona stupila u Jugoslaviju. De nobis sine nobis!

U kojoj mjeri je vodstvo Hrvatske seljačke stranke bilo bez ikakva osjećaja za političku realnost i za nacionalne probitke hrvatskoga naroda, pokazuje Farolfijevo izvješće od 27. srpnja 1944. U njemu se Farolfi žali na nasilje, što ga

Ing. August Košutić,
jedan od prvaka HSS

partizani provode nad članovima i pristašama Hrvatske seljačke stranke. O nasilju nad hrvatskim narodom u cjelini ne govori ništa. Traži da im Šubašić pošalje tekst sporazuma s Titom, jer o sporazu znaju samo ono, što im komunisti serviraju. Moli Šubašića da poduzme najenergičnije mjere kod Tita da partizani prestanu s nasiljem i terorom. Upozorava da je vodstvo partizanskoga pokreta čvrsto u komunističkim rukama, da komunisti ne žele s nikim dijeliti vlast i da će oni narodu silom nametnuti diktaturu. Posebno ističe: "Raspoloženje u narodu je sljedeće: a) narod je protiv monarhije i protiv uspostave Jugoslavije, b) narod je protiv komunističke diktature, koja mu se putem partizana navješta i nameće".

Zahtijeva da Hrvatsko domobranstvo kao slobodna hrvatska vojska ostane na okupu. Tvrdi, da će se ono pridružiti saveznicima u slučaju njihova iskrcavanja na istočnoj jadranskoj obali, dajući pri tomu izjavu, koja bi odprilike glasila, da se ono "po nalogu i u ime HSS-a kao legitimnog političkog predstavnika hrvat. naroda, proglašuje 'slobodnom hrvatskom vojskom', koja se na operacionom području stavlja na raspaganje saveznicima u svrhu oslobođenja Hrvatske od okupatora i održanja reda i mira, kao i uspostave demokratskog poretka na području Hrvatske. (...) I ovim će putem hrvatski narod doprinijeti svoj udio općoj stvari ujedinjenih naroda i pomoći nastojanju dra. Ivana Šubašića bana Hrvatske". Ta "slobodna hrvatska vojska" ne bi bila uklopljena ni u Titove ni u Dražine postrojbe već bi trebalo "da se stavi izravno pod operativno zapovjedništvo saveznika, a pod vodstvom bana Šubašića"(198).

Negiranje narodne volje

Hrvatska seljačka stranka se uvijek pozivala na demokraciju. Iistica je, da je baš ona jedina demokratska stranka. A iz svih činjenica se vidi da ona nije ni demokratska, pa čak ni hrvatska. Farolfi znade da je hrvatski narod protiv uspostave bilo kakve Jugoslavije, i monarhističke i komunističke. On ju je ipak spremjanametnuti hrvatskomu narodu. To svjedoči njegovo izvješće od 18. lipnja 1944. ("pripravnost te države da stupa u državnopravnu vezu sa susjednim državama..."), ali i druge činjenice. Nakon gotovo mjesec i pol dana morao je, pa makar i iz partizanskih izvora, znati za sadržaj sporazuma Tito-Šubašić. Tim sporazumom Tito i komunisti su dobili legitimitet i prihvaćena su njihova načela, na kojima će se izgrađivati buduća Jugoslavija. U njoj nije bilo mesta ni za kakvu hrvatsku državnu suverenost, pa ni za posebnu hrvatsku vojsku, diplomaciju i sl. Sva vlast osigurana je jugokomunista. Šubašić i njegova vlada u najboljem slučaju su postali odbor za vanjskopolitičku promidžbu Tita i njegovih partizana. Farolfiju su odprije morale biti poznata Šubašićeva radicalna jugoslavenska stajališta. Unatoč tomu, on nije s njim prekinuo niti se ogradio od njegova sporazuma s Titom. Na to ga nije mogao potaknuti ni pojačani partizanski teror nad člano-

vima i pristašama Hrvatske seljačke stranke. A trebao je barem to uzeti u obzir, kad nije vodio računa o teroru nad cijelom hrvatskim narodom. I Farolfi hoće baš takvoga Šubašića staviti na čelo Hrvatskoga domobranstva odnosno slobodne hrvatske vojske, da se bori za pobjedu saveznika. U isto vrijeme ni Šubašić ni saveznici ne priznaju hrvatskom narodu pravo na samoodređenje, dakle ne priznaju mu pravo na suverenu i nezavisnu hrvatsku državu, izvan Jugoslavije ili bilo koje druge državne zajednice. Hrvatski narod je imao razloga boriti se za pobjedu saveznika samo pod predpostavkom, da mu oni osiguraju opstanak već stvorene Nezavisne Države Hrvatske, koja se lako mogla preuređiti u skladu s demokratskim načelima. Samo se luđak može boriti za tuđe probitke, a pogotovo za vlastitu štetu. To je bio smisao borbe za obnovu Jugoslavije, u kojoj hrvatski narod nije mogao biti ništa drugo nego rob u vlastitoj zemlji. Takva je bila politika Hrvatske seljačke stranke, kako u inozemstvu, tako i u domovini.

Odgovornost HSS-a za crne legende o Hrvatima

Hrvatska seljačka stranka u domovini u svome promidžbenom ratu protiv Nezavisne Države Hrvatske nije se zaustavila samo na promicanju Jugoslavije kao svoga političkog cilja. Ona je žestoko napadala Nezavisnu Državu Hrvatsku kao pojavi i njezino državno vodstvo, nastojeći ih što više ocrniti. Samo nekoliko primjera iz njezina promidžbenoga gradiva to može dovoljno potvrditi. U članku "Što mi hoćemo" od 15. lipnja 1943. piše, da je ona protiv "tuđih nametnutih rješenja uopće a napose protiv nakazne ustaške ustanove prozvane "Nezavisna Država Hrvatska", koja niti je država, niti s Hrvatskom i hrvatskim narodom ima išta zajedničkog"(199). U letku iz mjeseca lipnja 1943., koji počinje riječima "Draga hrvatska seljačka braćo", optužuje se neprijatelj, očito Nijemci i Talijani, ovim riječima: "Da bolje izvrši đavolsku namjeru, stvorio je nazovi državu Hrvatsku i u njoj predao vlast bandi zločinaca, ustaškim nazovi Hrvatima, da izvrše pokolj nad nesretnom srpskom seljačkom braćom"(200).

U ovim optužbama posebno se ističe elaborat dr. Tome Jančikovića, napisan u mjesecu siječnju ili veljači 1943. U njemu je naglašena naklonost prema

 <p style="text-align: right;">HITNO Express</p> <p>Ravnateljstvo pošta, brz... radia</p> <p>gospodinu dr andriji artukovicu min DRŽAVKA unutrasnjih poslova zagreb</p> <p style="text-align: right;">80</p>									
Iz	Broj brzočiske	Vrsta	Broj rječi	Vrijeme predaje	Službeni podaci	Vrijeme preuzeća	Podpis brz. činovnika		
				dana sat čas		dana sat čas			
152.- zenica 436,-162 24,-16,-10-									
<p>= na sastanku bivse kotarske organizacije h s s u zenici održana ... 24.- kolovoza 1941 potpisani predstavnici 11 organizacija biv h s s kotara zenickog izjavljujemo ovim svou suđasnost postupkom i pristupom ustascem pokretu naseg zastupnickog kandidata kandidata pave kolara u sabornici dne 10 kolovoza 1941 te ujedno izjavljujemo svoje puno povjerenje odmah nasem poglavniku i zavjetujemo se da ćemo svoju nezavisnu drž hrvatsku u ustascim</p>									

partizanima i mržnja prema ustašama. Kaže, da su padom Jugoslavije u zemlju ušli i "tudi naime školovani plaćenici i izrodi teroristi ustaše". Ustaše su po njemu "najkravljiji teroristi u historiji hrvatskoga naroda". Pogoden je činjenicom što je nakon uspostave Nezavisne Države Hrvatske državna vlast normalno obavljala svoj posao, pa tvrdi: "U času usurpiranja vlasti po ustašama svi državni i upravni, policijski i opć. organi vlasti dobrovoljno su se podvrgli i stupili u službu uzurpatora. Isti je slučaj i sa sudbenim vlastima. Sve je funkcioniralo dalje kao da narod nije zahvaćen najvećom katastrofom u svojoj historiji". Dakle, za Jančikovića, člana naručnega vodstva Hrvatske seljačke stranke u domovini, slom Jugoslavije, tamnice hrvatskoga naroda, i uspostava vlastite i Nezavisne Države Hrvatske je najveća katastrofa u hrvatskoj povijesti. On vrlo dobro analizira stanje u redovima Hrvatske seljačke stranke i priznaje, da su je nakon 10. travnja 1941. napustili mnogi ugledni dužnici, članovi i pristaše. Sve ih dijeli na tri skupine i prijeti im odmazdom. Naravno je, da one koji su počinili zločine treba kazniti, ali bez obzira na to radi li se o ustašama, partizanima ili četnicima. O ovima je suvišno govoriti i spominjati ih. To je bilo stajalište i dr. Ante Pavelića, koji je zahtijevao najstrože kazne za osobe i u vlastitim redovima, koje su se eventualno okajale zločinom.

No, Jančiković zahtijeva odmazdu i nad drugim osobama. Po njegovom mišljenju, "oni koji su kao članovi naše stranke i pripadnici hrvatskog pokreta organizirali ili učestvovali u organiziranju tako zvanog ustaškog ustanka ili ga pomagali ili u času njegova stavljanja u pokret s njim odmah surađivali, pomagali ustašama ili okupatoru" moraju biti "privedeni na odgovornost sudu hrvatskog naroda". Dakle, krivi su, jer su htjeli nezavisnu hrvatsku državu, na koju imaju pravo i po Božjim i po ljudskim zakonima. One koji su bili zavedeni i zbog toga odpali od Hrvatske seljačke stranke, a kasnije su uvidjeli pogrešku, i one koji su na odpadanje bili prisiljeni strahom i terorom može se "primiti natrag u stranku ako se nijesu ni najmanje ogriješili o imovinu i život sugrađana i ako su spremni boriti se aktivno u redovima stranke i narodno oslobođenju borbi i to kao obični borci, bez obzira kakove su funkcije prije zauzimali"(201).

Sukob između Hrvatske seljačke stranke i Ustaškoga pokreta kao nositelja vlasti u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj nije proizlazio iz različitih pogleda na način upravljanja državom. On je bio daleko dublji. Potjecao je iz bitno različitih državnopravnih konceptacija. To je bio sukob jugoslavenske i hrvatske koncepcije, koje se međusobno isključuju, pa je zato bio neodklonljiv. Prvu je zastupala Hrvatska seljačka

stranka, a drugu Ustaški pokret. Hrvatska seljačka stranka se bezuvjetno borila za Jugoslaviju, u kojoj bi Hrvatska bila jedna od njezinih federalnih jedinica, a Ustaški pokret, također bezuvjetno, za Nezavisnu Državu Hrvatsku. Pobjeda prvi neminovalo je značila poraz drugih i obratno. Tu kompromisa nije bilo niti je moglo biti. Zato ni Hrvatska seljačka stranka nije bila oporba ustaškomu režimu, iako je često tvrdila, da jest. Ona je bila oporba Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Oporba režimu bila je samo u onoj mjeri, u kojoj se je Ustaški pokret shvaćao kao nositelj same ideje hrvatske državne nezavisnosti.

Zbog ovako dubokih i neodklonljivih proturječnosti između tih dviju struja u hrvatskome političkom životu, Hrvatska se seljačka stranka nije mogla zadovoljiti samo promidžbenim ratom protiv Nezavisne Države Hrvatske. Njezina je promidžba nesumnjivo nanosila štetu državi. Ugrožavala je unutarnji mir i stvarala prema njoj neprijateljsko raspoloženje među pučanstvom. No, nije je time mogla srušiti. Osim toga, ta je promidžba bila odveć slaboga intenziteta. Stoga je Hrvatska seljačka stranka pripremala i poduzimala i druge oblike borbe. Povezivala se s raznim snagama, bilo u domovini, bilo u inozemstvu, koje su radile na rušenju Nezavisne Države Hrvatske i na obnovi Jugoslavije. To su dakle bile snage, za koje se može reći, da su im barem u tomu dijelu politički ciljevi bili u skladu s političkim ciljevima Hrvatske seljačke stranke.

Među političkim snagama, s kojima se je Hrvatska seljačka stranka u domovini povezivala, na prvome mjestu valja spomenuti jugoslavensku izbjegličku vladu u Londonu i krug ljudi oko nje. U toj vlasti bili su ovlašteni predstavnici same te stranke, pa je to povezivanje bilo najnormalnija i najočekivanija stvar. Naravno, sveze su održavane u pravilu s tim stranačkim predstavnicima, ali je to automatski značilo povezivanje i sa samom vladom. Kao posrednici u održavanju ovih sveza služile su britanske obavještajne službe, jugoslavenska poslanstva u Bernu i Vatikanu, švicarski konzulat u Zagrebu i pojedinci, kao što su **Stjepan Gaži**, dr. Stjepan Jakšeković, msgr. dr. Augustin Juretić i dr. fra Dominik Mandić.

Stjepan Gaži je rođen 9. kolovoza 1914. u Peterancu, kod Koprivnice.

Potječe iz poznate seljačke obitelji, koja je tijesno bila povezana s Hrvatskom seljačkom strankom. U Zagrebu je 1939. završio pravni studij, nakon čega se je upisao na Ekonomsko-komercijalnu visoku školu u Zagrebu. Dobivši dvogodišnju stipendiju Ministarstva vanjskih poslova Jugoslavije za studij u Ženevi radi priprema za diplomatsku službu, sredinom kolovoza 1940. otišao je u Ženevu. Tu je živio za cijelo vrijeme rata i održavao sveze s predstvincima jugoslavenske izbjegličke vlade.

Dr. Stjepan Jakšeković je rođen 1907. u Novoj Rači, kod Bjelovara. U Zagrebu je 1931. diplomirao veterinu. Tu je i doktorirao. Radeći u Ogulinu, upoznao se s dr. Lovrom Sušićem, kasnije ministrom u vlasti Nezavisne Države Hrvatske, pomoću kojega se zaposlio u Stalnome trgovinskom izaslanstvu Nezavisne Države Hrvatske u Zuerichu,

Dr. Tomo Jančiković sa suprugom Verom: s komunistima svakako, s ustašama nikako!

Švicarska. Odatle je uspostavio vezu s predstvincima Hrvatske seljačke stranke u jugoslavenskoj izbjegličkoj vlasti i slao im politička izvješća. U švicarskim novinama "Basler Nachrichten" pisao je članke, u kojima je objavljivao podatke, što ih je dobivao od vodstva Hrvatske seljačke stranke u domovini, naravno tendenciozne i štetne po Nezavisnu Državu Hrvatsku. Godine

1943. odpušten je iz službe u pristavninstvu, ali je i dalje, i to s jugoslavenskom putovnicom, ostao u Zuerichu.

Msgr. dr. Augustin Juretić rođen je 3. kolovoza 1890. u Jelenju (Martinovo Selo), kod Rijeke. Po zanimanju je bio svećenik. Kao član Hrvatskoga katoličkog seniorata, bio je jugoslavenski orientiran i pripadao je Hrvatskoj pučkoj stranci. Kasnije je pristajao uz Hrvatsku seljačku stranku. Nakon atentata na Stjepana Radića i njegove sudrugove 20. lipnja 1928. **Stjepan Barić**, predsjednik Hrvatske pučke stranke, kao jedini Hrvat ušao je u **Koroščevu** vladu, a Juretić je postao njegov šef kabineta. Od tada je živio u Beogradu do kraja 1939., kad se vratio u Zagreb. Obavljao je razne crkvene službe. Dobivši putovnicu, otišao je 1942. u inozemstvo, da u pismohranama prikuplja podatke za kanonizaciju **Nikole Tavelića**. Početkom lipnja i sredinom rujna 1942. bio je u Rimu, a krajem listopada te godine došao je u Švicarsku i od tada se nije vraćao u Hrvatsku. U Švicarskoj je radio pri Međunarodnom crvenom križu. Odatle se povezao s krugovima oko jugoslavenske izbjegličke vlade, šaljući im pod konspirativnim imenom "Logaritam" podatke o prilikama u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

Dr. fra Dominik Mandić rođen je u selu Lise, Široki Brijeg, 2. prosinca 1889. Godine 1912. zaređen je za svećenika, a 1921. postigao je doktorat iz teologije, područje povjesnih znanosti. Jedan je od osnivača Hrvatske pučke stranke. Obavljao je razne dužnosti u hercegovačkoj franjevačkoj provinciji. Sredinom 1939. izabran je za vijećnika u Vrhovnoj upravi franjevačkoga reda, obavljajući i dužnost generalnog ekonoma reda. Tada je došao u Rim i više se nije vraćao kući. Iz Rima je slao predstvincima jugoslavenske izbjegličke vlade vrlo nepovoljna izvješća o prilikama u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. U ratu i svršetkom rata intenzivno je radio na zbrinjavanju hrvatskih zatočenika i izbjeglica. Nakon rata, vjerojatno potaknut egzodusom i sudbinom hrvatskoga naroda, napustio je jugoslavenska i privratio čisto hrvatska državotvorna politička stajališta. Posvetio se isključivo proučavanju hrvatske povijesti, čime se bavio i prije svoga dolaska u Rim. Napisao je niz vrlo vrijednih povjesnih

djela, koja se posebno odnose na Bosnu i Hercegovinu. U njima je ispravio mnoge zablude i pogreške prijašnjih povjesničara, počinjene na štetu znanstvene istine i hrvatskoga naroda.

Dovoljno je samo djelomice navesti sadržaj stanovitoga broja do sada objavljenih dokumenata, da se vidi narav sveza, koje su se održavale između predstavnika jugoslavenske izbjegličke vlade i vodstva Hrvatske seljačke stranke u domovini. U svojoj poruci od 10. rujna 1942. dr. Rudolf Bićanić piše Košutiću: "Molim Vas, da nam redovito šaljete izvještaje o situaciji političkoj i ekonomskoj, o stanju otpora u narodu. Zanima nas sve. Vi i sami znate, što će biti najinteresantnije. Aktivni otpor naroda, pasivni otpor, sabotaže, štrajkovi i td. (...). Sada je najvažnije, da doprinesemo što više pobjedi naših saveznika i u tome pogledu potrebna je saradnja svih snaga otpora, koje su voljne da s nama surađuju"(202). On se tu zalaže, očito je, za suradnju i s četnicima i s partizanima. U poruci od 11. prosinca 1942. Krnjević javlja Košutiću, Tomašiću, Jančikoviću i Smoljanu, da je potrebno "uspostaviti redovitu neposrednu vezu" s njim i vođama HSS-a "kao i direktnu suradnju između hrvatskog otpora kod kuće i anglo-američkim snagama" te "nastaviti s povećanim aktivnim otporom. Spremiti sve u Hrvatskoj za sveopći narodni ustanak u pravom času, tako da H.S.S. može preuzeti potpunu vlast nad hrvatskim zemljama i doprinijeti maksimum suradnje hrvatskoga naroda"(203). Na ove poruke Košutić je odgovorio 9. ožujka 1943.: "Narod u Hrvatskoj organizovan je i sposoban da pri odlasku Nemaca održi red. Nikakve pismene poruke ne mogu da pošalju jer je ovo opasno i mogli bi ih likvidirati. Za sada novac za akciju im nije potreban jer im daje narod"(204). Dana 30. ožujka 1943. iz Londona je poslana poruka, prema kojoj britanske padobrance treba "prihvati i skloniti HSS" i čim za to "pronađe pogodan teren, treba nas obavijestiti o koordinatama, ili putem posebnog kurira ili kodiranim teleogramom"(205).

Krajem mjeseca ožujka 1943. Krnjević je poslao vodstvu Hrvatske seljačke stranke u domovini podrobnije upute za rad, u kojima posebno ističe:

"HSS pod vodstvom dra Mačeka ima organizirati cijelo područje u zgodnom momentu, a najkasnije u doba rasapa, ima preuzeti svu vlast i odmah se javiti kao saveznik i ovlastiti dra Krnjevića i dra Šuteja na zastupanje. (...). Zgodno je i potrebno, da se počne sa sabotažom... Neka naše organizacije pripreme sve za opći ustanak u danom momentu, a naročito, kada dođe do iskrcavanja vojske Saveznika. (...). Preporuča se suradnja sa Srbima, koji se iskreno i pošteno bore protiv kvislinga, ali se pod nikiju cijenu ne smije dati vodstvo bilo kome ..." (206). Jugoslavenska izbjeglička vlada u Londonu i krugovi oko nje očito su bili vrlo zainteresirani za spuštanje padobranaca u Hrvatsku radi organiziranja pobune i dostavljanja oružja pobunjenicima, pa su krajem svibnja 1943. poslane nove upute o prihvatu padobranaca, koji su se trebali spustiti noću između 11. i 22. lipnja iste godine(207). Na ovu je uputu odgovorio Farolfi krajem mjeseca srpnja 1943. Prema njegovu odgovoru, spuštanje padobranaca nije uspjelo, pa

je odgođeno za idući mjesec. Osim toga, on javlja o radu Hrvatske seljačke stranke u domovini na pridobivanju domobranstva na svoju stranu, o brojnom stanju njemačkih i talijanskih postrojbi u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i o odnosu s četnicima(208).

BILJEŠKE:

193. Isto, str. 366.- 367.
194. Isto, str. 382.
195. Lj. Boban: Hrvatska u arhivima izbjegličke vlade 1941.- 1943., Zagreb, 1995., str. 113.- 114.
196. Isto, str. 133.
197. Lj. Boban: Hrvatska u diplomatskim izvještajima izbjegličke vlade 1941.- 1943., sv.2. Zagreb, 1988., str. 288.
198. Isto, str. 292. i 293.
199. F. Jelić-Butić, nav. dj., str. 341.
200. Isto, str. 342.
201. Isto, str. 331.- 332.
202. Lj. Boban: Hrvatska u arhivima izbjegličke vlade 1941.- 1943., Zagreb, 1985., str. 110. i 111.
203. Isto, str. 111.- 112.
204. Isto, str. 113.
205. Isto, str. 114.
206. Isto, str. 116. i 118.
207. Isto, str. 125.- 126.
208. Isto, str. 131.- 134.

(nastavit će se)

PRILOZI ZA BIOGRAFSKI LEKSIKON HRVATSKIH POLITIČKIH UZNIKA (XII.)

821. ČRNJAK, Marica (Franjo) - rođ. 19.10.1908. u Kobalu, Bjelovar. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovr po ZPND čl. 3. t. 14. na 5 god. zatvora.

822. ČULIĆ, Iva (Petar) - rođ. 25.12.1912. u Opuzenu. Osuđ. 1944. presudom Vojnog suda Biokovsko-Neretvanske Oblasti po UVS čl.14. na 7 god. 6 mjes. zatvora.

823. ČULIĆ, Mara (Petar) - rođ. 08.11.1914. u Opuzenu. Osuđ. 1944. presudom Vojnog suda VIII. Korpusa Biok.-Neret.Područja po UVS čl.14. na 3 god. zatvora.

824. ČULINA, Ivanka (Petar) - rođ. 01.01.1894. u Gospicu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Gospic po UVS čl. 10. i 14. na 10 god. zatvora.

825. ČULINA, Grlica (Šime) - rođ. 24.09.1924. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Okružnog Narodnog suda Zadar po ZPND čl. 3. t. 3. i 6. na 2 god. zatvora.

826. ČUPORT, Katica (Maje) - rođ. 07.03.1923. u Gradištu. Osuđ. 1946. presudom Div. Vojnog suda Osijek po ZO Vrst. kazne čl.1. i čl. 5. na 18 mjes. zatvora.

827. ČUPORT, Katica (Mato) - rođ. 01.01.1923. u Jameni. Osuđ. 1948. presudom Okružnog suda Sl. Brod po ZPND čl. 3. t. 14. na 5 god. zatvora.

829. ĆAMAŽAR, Katiča (Terezija) - rođ. 17.04.1907. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po ZPND na 3 god. zatvora.

830. ĆANIĆ, Mirko (Nikola) - rođ. 06.03.1924. u Osijeku. Osuđ. 1972. presudom Opć. suda Osijek po čl. 119/3 na 3 mjes. zatvora.

831. ĆAVAR, Ana (Ivo) - rođ. 22.01.1931. u Đakovu. Osuđ. 11.01.1974. presudom Opć. suda Đakovo po čl. 119/3 na 45 dana zatvora.

832. ĆORAK, Marica (Stipe) - rođ. 19.10.1927. u Ćorak Uvali. Osuđ. 1947. presudom O.S. Karlovac po ZPND čl. 3. t. 14. na 4 god. zatvora.

833. ĆOSIĆ, Anka (Mato) - rođ. 23.03.1923. u Golo Brdo. Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZPND čl.3.t.14. na 2 god. zatvora.

834. ĆOSIĆ, Marija (Marko) - rođ. 02.02.1927. u Orijvac, Brod. Osuđ. 1947. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po UVS čl.14. na 8 mjes. zatvora.

835. ĆUK, Štefanija (Tomo) - rođ. 07.09.1900. u Sisak. Osuđ. 1946. presudom Okr. Nar. suda Banija u Sisku po ZPND čl.3.t.7. na 10 god. zatvora.

836. ĆULUHOVIĆ, (Petar) - rođ. 25.02.1898. u Daruvar. Osuđ. 1945. presudom Okr. suda Daruvar zbog prokazivanja simpatizera NOP na 20 god. zatvora.

837. ĆUTUK, Darinka (Nikola) - rođ. 10.06.1940. u Vojnićima, Klobuk. U vrijeme uhićenja neudata. Gimnazijalka. Osuđ. 1959. presudom Okružnog suda Split po KZ čl. 117/2. na 5 g. 6 mjes. zatvora zbog aktivnog sudjelovanja u ilegalnoj organizaciji "Hrvatska revolucionarna mladež", koju su osnovali gimnazijalci imotske Gimnazije. Kaznu izdržavala u Požegi.

Priredio:

Jure KNEZOVIĆ

838. DABAC, Milka (Franjo) - rođ. 01.01.1897. u Dobri, Bjelovar. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Bjelovar po ZPND čl.3.t.14. na 10 god. zatvora.

839. DABIĆ, Dragica (Dragan) - rođ. 04.02.1910. u Dabić, Dvor. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda 4. Vojne oblasti po UVS čl.13. na 10 god. zatvora.

840. DABRO, Mara (Blaž) - rođ. 01.01.1922. u Kljaka. Osuđ. 1946. presudom Okružnog narodnog suda Šibenik po ZPND čl.3.t.14. na 18 mjes. zatvora.

841. DAKOUPIL, Ivanka (Petar) - rođ. 08.01.1918. u Karlovacu. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Karlovac po ZPND čl.3.t.14. na 1 god. zatvora.

842. DAMBIĆ, Ljerka (Mladen) - rođ. 05.09.1924. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom V. S. Komande Grada Zagreba po ZPND čl.3.t.11. na 15 god. zatvora.

843. DANČEK, Slavica (Janko) - rođ. 09.09.1927. u Katalencima. Osuđ. 1946. presudom O.N.S. Bjelovar po ZPND čl. 8. t. 1. na 18 mjes. zatvora.

844. DAPOTER, Danica (Stjepan) - rođ. 14.06.1927. u Bukovju, Sl.Brod. Osuđ. 14.06.1946. presudom D. V. S. Osijek po ZPND, čl. 9. t. 1. na 3 god. zatvora.

845. DAROGA, Jaga (Ivan) - rođ. 16.01.1918. u Fakoševcu. Osuđ. 22.04.1947. presudom Okružnog Narodni suda Bjelovar po ZPND čl.3.t.14. na 4 god. zatvora.

846. DAVORIJAŽLEND, Božena (Stevo) - rođ. 21.12.1931. u Petrinji. Osuđ. 1946. presudom Okružnog suda Sisak po ZPND čl.3.t.7. na zatvor "do punoljetnosti".

847. DE CARLO, Ana (Vjekoslav) - rođ. 07.02.1925. u Zagrebu. Osuđ. 1953. presudom Okr.suda Zagreb po KZ čl. 169, 170. i 303. na 3 god. zatvora.

848. DEBELJAK, Štefanija (Franjo) - rođ. 10.07.1903. u Višnjici, Voćin. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl. 14. na 10 god. zatvora.

849. DEBMEĆIĆ, Elizabeta (Janoš) - rođ. 01.01.1910. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Okružnoga narodnog suda Zagreb po ZPND čl.3.t.3. na 14 mjes. zatvora.

850. DEISINGER, Mira (Stjepan) - rođ. 27.08.1918. u Sisku. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Petrinja po UVS čl. 14. na 2 god. zatvora.

851. DEKLIMAN, Ljuba (Josip) - rođ. 01.01.1911. u Šartovačkoj Slatini. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar zbog "potpomaganje odmetnika" na 5 god. zatvora.

852 DELAČ, Franca (Alojz) - rođ. 15.08.1912. u Zahincu, Čazma. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Bjelovar po ZPND čl.3.t.14. na 3 god. zatvora.

853. DELAČ, Josip (Stjepan) - rođ. 08.10.1953. u Sibinju. Osuđ. 1972. presudom Opć. suda Sl. Brod po KZ 119/3 na 2 mjes. i 15 dana zatvora.

854. DELIĆ, Mara (Ivan) - rođ. 01.01.1910. u Bečevci (Lećevici?), Split. Osuđ. 1948. presudom Okr. suda Split po ZPND čl. 3. t. 14. na 1 god.i 4 mjes. zatvora.

855. DELIĆ, Marija (Mijo) - rođ. 01.01.1902. u Zagreb. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zabreb po UVS čl.13,14. na 10 god. zatvora.

- 856. DELIJA, Anbela (Juraj)** - rođ. 12.02.1924. u Delnice. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Varaždin po ZPND čl.3.t.14. na 1 god. zatvora.
- 857. DELIJA, Vera (Janko)** - rođ. 29.06.1929. u Belcu, Zlatar. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Varaždin po ZPND čl.3.t.14. na 1 god. zatvora.
- 858. DERGEZ, Tona (Frane)** - rođ. 01.01.1918. u Bjelovaru. Osuđ. 1945. presudom Okr. Narodnog suda Bjelovar po ZPND čl.3.t.7. na 20 god. zatvora.
- 859. DERGIĆ, Ljubica (Oto)** - rođ. 01.01.1922. u Maloj Gorici. Osuđ. 1948. presudom Okružnog suda Sisak po ZPND čl. 3. t. 7. I 14. na 12 god. zatvora.
- 860. DERKOS, Marija (Mato)** - rođ. 05.08.1904. u Karlovcu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Karlovac po ZPND čl. 3. t. 3. na 10 god. zatvora.
- 861. DEVČIĆ, Mara (Đuro)** - rođ. 05.08.1923. u Hercegovcu. Osuđ. 1945. presudom O.N.S. Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 3. na 8 god. zatvora.
- 862. DEVČIĆ, Ruža (Grga)** - rođ. 01.01.1916. u Smiljanu. Osuđ. 1945. presudom suda Za Zaštitu Časti Hrvata i Srba po čl. 1. i 2. t. 2,4.i 9. na 2. god. 6.mjes. zatvora.
- 863. DEVČIĆ, Zora (Marko)** - rođ. 01.01.1927. u Gospiću. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda II. Korp. Oblasti po UVS čl. 10. na 4 god. zatvora.
- 864. DEVEĐIJA, Kata (Tomo)** - rođ. 01.01.1900. u Čazmi. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Bjelovar po ZPND čl.3.t.14. na 10 god. zatvora.
- 865. DEVIĆ, Kristina (Andrija)** - rođ. 15.08.1890. u Strizivojni. Osuđ. 1945. presudom Div. Vojnog Suda Požega po ZPND čl. 11 na 2 god. zatvora.
- 866. DEŽIĆ, Sabina (Ana)** - rođ. 01.01.1913. u Beljevini. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Osijek po ZPND čl. 3. t. 14. na 8 god. zatvora.
- 867. DIKLIC, Dara (Stevo)** - rođ. 21.11.1919. u Ponori. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda IV. Vojne oblasti po UVS čl.14. na 6 god. zatvora.
- 868. DILEO, Franjo (Nikola)** - rođ. 04.06.1912. u Dubrovniku. Osuđ. 1949. presudom Okružnog suda Dubrovnik po na 5 god. zatvora.
- 869. DIRJANOVIĆ, Manda (Pavo)** - rođ. 01.01.1926. u D. Hotičini, Našice. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda 12. Udar. Divizije po ZPND čl. 4., 8. i 11. na 10 god. zatvora.
- 870. DIVKOVIĆ, Ana (Ilija)** - rođ. 01.01.1920. u Gunji, Županija. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda za Oblast Slavoniju po UVS čl. 14. na 2 god. 8 mjes. zatvora.
- 871. DIVKOVIĆ, Ana (Ilija)** - rođ. 01.01.1926. u Gunji, Županija. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda za Oblaast Slavoniju po UVS čl. 14. na 4 god. zatvora.
- 872. DJETLIĆ, Angela (Ivan)** - rođ. 01.01.1929. u Kostajnici. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda 4. Vojne oblasti Banija po UVS čl. 13. na 10 god. zatvora.
- 873. DOBRIĆ, Milica (Pavko)** - rođ. 01.01.1896. u Dalju. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Osijek po ZPND čl.3.t.14. na 10 god. zatvora.
- 874. DOBRINIĆ, Kata (Tomo)** - rođ. u Glini. Osuđena, bila na izdržavanju kazne i amnestirana 18.08.1945.
- 875. DOBROVEC, Marija (Mate)** - rođ. 08.11.1926. u Rovinju. Osuđ. 1951. presudom Kot. suda Rovinj po KZ čl.303/1. na kaznu zatvora od 20 mjeseci.
- 876. DOBUČEVIĆ, Marija (Mijo)** - rođ. 30.11.1923. u Feričancima, Našice. Osuđ. 1945. presudom Kot. Bjelovarskog Voj. Pod. po ZPND čl. 11. na 2 god. zatvora.
- 877. DOČKAL, Olga (Albert)** - rođ. 16.11.1914. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po ZPND čl. 9. toč. 1. i čl. 11. na 3 god. zatvora.
- 878. DODIG, Filip (Marijan)** - rođ. 01.01.1923. u Osijeku. Osuđ. 1972. presudom Općinskog suda Osijek po KZ čl. 119/3. na 9 mjes. i 15 dana zatvora.
- 879. DODLAK, Marija (Josip)** - rođ. 28.01.1899. u Zagrebu. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 6. na 7 god. zatvora.
- 880. DOGIĆ, Anbelka (Janko)** - rođ. 01.01.1916. u Livnu. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Zagreb po ZPND čl. 9. t. 1. na 4 god. zatvora.
- 881. DOKTOR, Brigita (Anton)** - rođ. 15.09.1930. u Beogradu. Osuđ. 1954. presudom Kotarskog suda Radovljica po KZ čl. 303. st. 2. na 7 mjes. zatvora.
- 882. DOLANIĆ, Anica (Ivan)** - rođ. 10.07.1930. u Tornju, Pakrac. Osuđ. 1956. presudom Kot. suda Pakrac po KZ čl. 303. st. 2. na 10 mjes. zatvora.
- 883. DOLENČIĆ, Zdenka (Stjepan)** - rođ. 01.01.1920. u Zagrebu. Osuđ. 04.08.1945. presudom Vojnog suda Komande Grada Zagreba po UVS čl.13. na 10 god. zatvora.
- 884. DOLEŽAL, Ankica (Stjepan)** - rođ. 01.01.1920. u Novom Braču. Osuđ. 1948. presudom Okružnog suda Daruvar po ZPND čl. 3. t. 14. na 1 god. i 6 mjes. zatvora.
- 885. DOLIĆ, Jelka (Ivan)** - rođ. 27.04.1926. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl.14. na 20 god. zatvora.
- 886. DOLIĆ, Zora (Ivan)** - rođ. 05.09.1921. u Livnu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl. 13. i 14. na 2 god. zatvora.
- 887. DOLINAC, Dragica (Antun)** - rođ. 01.01.1914. u Krapini. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Daruvar po ZPND čl. 3. t. 14. na 14 mjes. zatvora.
- 888. DOLJEVAC, Terezija (Stjepan)** - rođ. 17.09.1921. u Križovljanima. Osuđ. 1952. presudom Kot.suda Maribor po čl. 303. na 11 mjes. zatvora.
- 889. DOMAČINOVIĆ, Roza (Đuro)** - rođ. 01.08.1911. u Bošnjacima, Županija. Osuđ. 1946. presudom Div. Vojnog suda Osijek po ZPND čl. 3. t. 14. na 2 god. zatvora.
- 890. DOMAZET, Gina (Tomo)** - rođ. 08.08.1926. u Đakovu. Osuđ. 1945. presudom Okružnog Narodnog suda Sl.Brod po ZPND čl.11. na 1 god. zatvora.
- 891. DOMAZET, Mara (Tomo)** - rođ. 02.02.1924. u Đakovu. Osuđ. 1945. presudom Okružnog narodnog suda Sl. Brod po ZPND čl. 11. na 1 god. zatvora.

ISPRAVAK

U Prilozima za biografski leksikon političkih zatvorenika, objavljenima u br. 121 našeg mjeseca, pod br. 156 netočno je napisano ime Josip Breitenbach. Ni podatak o izrečenoj kazni nije točan. Točno je: "Josip Brajtenbah, osuđen presudom Divizijskog vojnog suda Slavonska Požega na smrt strijeljanjem, rješenjem Vrhovnoga vojnog suda kazna mu je smanjena na 20 godina strogog zatvora, a stvarno izdržao 8 godina i 29 dana zatvora."

(nastaviti će se)

NA ONOME ISTOM KRIŽNOM PUTU...

Stigosmo u okrilju noći, na nepristupačan prostor kojeg su držali četnici i ostala srbovojska. Prikradali smo se skrovito nekih dvjesto do tristo metara, uz granatama oštećenu južnu magistalu. Zastadaosmo šćućureni, duboko i napeto udišući noćni svježi zrak. Čusmo pijane glasove razuzdanih vojničina što brane "otadžbinu". Smjenjivala se pjesma, psovka, vika, pogrdne riječi, uz, svako malo, poznatu psovačku kriлатicu – "ustašku im majku...!", - i tako sve dok pijani ne pozaspase. Potom zavlada grobni mir.

Nastojali smo biti tih, neprimjetni, skamenjeni. Sjene su nam nalikovale na ravnomjerno raspoređene kamene rubnjake uz prometnicu. Još smo neko vrijeme čekali, kako bismo izabrali prave zaklone.

Misli su mi vrludale kroz sjećanja; u jednom trenutku vidim dječaka, rodno bajkovito selo – *u kasno ljetno predvečerje njiše se zibka ispod požutjelog oraha*, onda opet djetinji plać, modro obzorje, duga vrela ljeta, prašnjave ceste što vode daleko u svijet – slike se smjenjuju, a snoviđenje traje...

Ah djede, djede moj! Uzdahnuh. Za Drugog rata djed Mate bijaše u domobranskoj bojni. Ubiše ga crnogorski partizani i ostaviše u vrtači ponad Crvenog jezera. Sve to uradiše bez suda i presude. I otac je za kruh morao preko granice, na novi *Križni put*. A onda tek što je dobio njemačku mirovinu zarađenu po njemačkim bauštelama, u njemačkim bolnicama, umro je mlad, bijel i snen, umoren od tuge i čežnje, od žalosti, od nejasne neke bolesti – tuđeg neba, samotnjaštva, čamotinje...

I konačno, u jednom novom vremenu, kada se više nije moglo trpjeti, nadosmo se na *crti života ili crtiti smrti*. Oči u oči – s onima, koji

Piše:

Vladislav PERIĆ

do jučer bijahu zatvorski batinaši, stražari, zapovjednici, direktori, šefovi kazamata, suci, porotnici i financi; s onima koji su zaposjeli hrvatske njive, hrvatsko more; s onima koji bijahu vladari hrvatske prošlosti i hrvatske budućnosti.

U ovoj mrkloj hrvatskoj noći morali smo sve shvatiti, postaviti sva pitanja i naći sve odgovore. Svima nam je noćas tako, sutra tko zna? Možda će netko od nas pasti, od na boja u smrtnom hropcu mrijeti...

Tu i tamo čulo se zvečkanje metalnih dijelova naoružanja o kameniti krajolik. Noć je postajala sve dublja, tiša, tamnija, skrovitija... Nismo razgovarali, bili smo pripravni i napeti u očekivanju znaka – *točno u tri*. Srbovojska se ukopala na visovima iznad nas. Naoružani i ukopani držali su cijelu prometnicu u dužini od oko pet kilometara. Nitko nije mogao proći. Svi pokušaji završavali su neuspjehom, ranjavanjem i smrću.

Pomno smo isplanirali ovu akciju. Nije nas mnogo, dobro smo naoružani laki oružjima, nadasve, bili smo oboruzani srcem, ljubavlju, smjernim hodom koji nas je vodio samo jednom cilju – pobjedi.

Već je dva – tiho sam izustio, šapat se prenio, svi su budni, napetost je rasla. Brzo smo razmišljali o neprijatelju, o broju bitnica, o topovima, minobacačima, tenkovima...

U sjećanje mi dođe slika starca, kojeg smo par dana prije, dok smo išli u izviđanje, našli obješena o stablo masline ispred kućice u jednoj od uvala nekoliko kilometara dalje. Srbovojnici su cijeli dan lumpovali i napoljetku, kad se banda ponapila,

kad im se oči zakrvaviše, kad im mržnja obuze srce i um – objesiše ga.

Jugo je jačalo, šum valova ispod prometnice postajao je sve jači. Očiju uprtih u visoravan – čekali smo spremni na iznenadni skok.

Još sam jednom u mislima pregledao obiteljski album; *Martina, Ante, mati mi i braća* – jedan na kninskome, a drugi na zadarskom ratištu... Za sve sam molio. Činilo se – Bog je tik ispred nas. Nisam se bojao, osjećao sam kako mi snaga raste. Onda sam sam čuo prvi "*sovin huk*" – prvi znak – još dvije minute za drugi – odbrojavamo u sekundama. U gustišu iza mene svojim velikim žilavim rukama Matan je dohvatio teški mitraljez i čučnuo, Luka i Marko spremno uzeše kutije sa streljivom. Poput britve zasvjetlucala je kaciga na Cezarovoj glavi. On se u tom trenutku uspravio i dao drugi znak – svi smo na nogama, trčimo uz brežuljak prema neprijateljskim bitnicama. Klepetanje oružja i opreme, dahtanje, guranje kamenja ispod nogu, a onda vika – *Napadaju! Napadaju, majku im ustašku!* *Na noge se!*... Zapučasmo iz svih mogućih oružja što smo ih imali; mine, bombe ručne, kašikare, trombloni – parali su noćnu tminu. Milan se uspravio, čvrsto pripravio svoj ručni bacač i kumulativnim punjenjem zapalio bitnicu ispred nas. Začuše se jauci i gromoglasna vika, zapomaganje. Iznenadno šištanje granate zaustavi se desetak metara od lijevog krila naše grupe – odjeknu snažna eksplozija, zatim prasak – pade Ivan, onda grobna tišina, jauci... Poletjesmo na lijevo krilo. Stipan podiže Ivana, noge mu krvare, ne može stajati, ponesoše ga u zaklon.

Više nije bilo povratka, svih devetnaest krenusmo. Matan skoči prvi, za njim Luka, Cesar, Milan, Srećko, Jure, Andrija, Borko, Šime i

ostali. Odjednom pišeći zvuk raspori jutarnje obzorje. Jevnu Tešku granata pade, ~inilo se da se ruši cijeli briješ, - *To su Tigrovi!* – dovinke Matan muklim glasom, - *tuku iz Imotice i Čepikuća*. Onda pade sljedeća, pa opet nova granata, sve velikog kalibra. Nasta opća trka razbijene srboarmade. Neprijateljski se tenk pokušao okrenuti, a onda opet nova granata pade kraj makadamske ceste nadomak tenku i gotovo ga, odronom zemlje i kamenja prekrije do polovice.

Nije nas više ništa boljelo, potrčasmo iz sve snage. Čuli su se jauci i bolna zapomaganja. Onako izranjavani, okrvavljeni od raspršenih gelera, osvajali smo svoju rođenu zemlju. Pred nama su bježali i smrtno ranjeni padali neprijateljski pješaci. Prešli smo tako svih sedam brežuljaka i visova, a onda stadosmo i ukopasmo se. Nova je noć padala. Iz daljine bi dolatala pokoja grnata s neprijateljske strane, ali padale su daleko od nas i nasumce. Bio je to znak da smo uistinu zauzeli ove pozicije, da smo protjerali neprijatelja. Put prema jugu, prema Slavonome i Dubrovniku bit će većim dijelom čist.

Oko desete ure, južni je vetar lagano jenjavao, već nas je napuštao zanos pobjede, a svladavao umor. Većina je pala u san naslonivši glave na koljena, uz rijetko stablo, na rukšak..., a onda smo čuli *gangu* i bruanje motora. Stigla je zaslužena smjena; zagrljaji, čestitke, suze radosnice.

No, kao što to uvijek biva, nema pobjede bez žrtve. Tako je i sad bilo. Ivan je iskrvario od bezbrojnih rana što ih je zadobio od gelera i umro na putu do splitske bolnice. Koliko žrtava, koliko još krvi, koliko uksrsnuća – za hrvatski mir i hrvatsku slobodu.

Dva dana poslije, opet smo skupa na jednom od mnogih imotskih grobalja. Suznih očiju, uz zvuke Lijepe naše, prekrivenog trobojnicom, isprácali smo našeg subrata Ivana na posljednju postaju njegovog križnog puta. Onda plotun, jecaji, suze,

zaplakani blizanci i zov – *tata! tata!*, majke u crnini... potom riječi – *Majko Hrvatska, primi još jednog svoga sina, svog viteza što dade svoj mladi život za Slobodnu i Neovisnu*, – gasnuše riječi, stopivši se s plačom i tugom okupljenih.

Predvečerje na groblju ispod čempresa; oblaci se snuždili, sipi sitna proljetna kiša, stoljetna crkva ute-meljena bogumilskim stećcima s okolnih brežuljaka – šuti. Miris tamjana, miris stoljeća i zamagljeni pogled što luta. Krećem se grobljanskom cestom užbrdo. Sve je gotovo nestvarno, misli naviru; *misli o Velikom Petku, o Kristu, o Vukovaru, Škabrnji, Zadru, Golubovu Kamenu, Dunavu, Drini, Trpinjskoj cesti* – o žrtvi, svjetini, kamenovanju, krvavim postajama Križnog puta, o uskrsnuću, o hrvatskoj žrtvenoj krunici u ruci starice što se ispod crkvenog trijema skrovito moli...

Poslije Ivanove smrti, umrijeti – poginuti, više nije bilo strašno – bili smo na to pripravni.

Rat je završio. Zašutjele su bojišnice. Mrtvi vitezovi *uskrsnuće* u svom snu o *Slobodnoj i Neovisnoj*. Pobjedili smo, dobismo Hrvatsku! Nas ostade malo, može se reći „šaćica“, i sve se promijenilo. Promijenio se cijeli naš život. Čini mi se, ponekad, da uglavnom živimo u sjećanju, u onim slikama rata 1991., 1992. i sljedećih... Čini se da smo hrleći dohvati slobodu, izgarali i neprimjetno umirali. Sjećanje i razmišljanje postade nam tako hranom svagdašnjom. Inače se rijetko viđamo, uglavnom na pogrebima i svi negdje žurimo, više nitko nema vremena i sve smo manje veseli, sve teže živimo, sve smo manje ponosni i nismo više u trendu.

Sada su u trendu: globalizacija, integracija, privatizacija..., i da ne nabrajam.

Sve u svemu ostadoše nam; *bol, sjećanja i suze...*, i čini nam se da smo još uvijek na onome istom hrvatskom *Križnom putu* kao nekoć. I čini nam se – da mu nema kraja.

Smrt Petra Svačića

*usnula Petrova žena
zlokoban san:*

*jaši njezin Petar
oznojna konja
kroz vodu krvavu*

*tijelo mu klonulo
na konjski vrat*

*sablja mu iz ruke
ispala*

*možda je to samo privid
ili mu je Hrvatska
u oku ugaslila*

*počela bitka
na Gvozdu*

*usnula Petrova žena
zlokoban san*

Mario Bilić

Uoči Nove...

Sniježak prši.

Zaledena

travka strši.

Uzorana

njiva diše.

Ne čuje se ptičjeg pjeva.

U baršun se noć odijeva.

Zadnja luč se tiho gasi.

*Mladost gine da se spasi
natopljena krvlju zemlja.*

Zora rudi. Nebo plamti.

Usahla se grana njiše.

Zvonkog smijeha nema više.

Blistave se oči mute.

A topovi crni šute.

Višnja Sever

PARTIZANSKI ZLOČINI NAD ZAROBLJENIM HRVATSKIM DOMOBRANIMA PADOM TRAVNIKA 1944.

Partizani su zauzimanjem Travnika u listopadu 1944. izvršili strahovit zločin nad zarobljenim hrvatskim vojnicima od 22. do 28. listopada. Ovaj zločin pravdali su time, što im je travnička obrana (domobrana i ustaša) u tri pokušaja osvajanja grada pričinila više tisuća žrtava, kao i u posljednjem zauzimanju grada pogibiju istaknutih zapovjednika **Šoše Mažara** i **Petra Mećave**. Ubijanje bez sudjenja, ili s prividnim suđenjem, izvršili su nad više od 600 zarobljenika. Ove zločine izveli su na više mjesta oko Trav-

Piše:

Prof. Martin UDOVIČIĆ

današnjem Novom Travniku iznad župne crkve u šumarku zvanom "Rija" ili "Rije". Zašto je izabrano baš ovo mjesto? Postoji kod naroda vjerovanje da su partizani na ovaj način htjeli zastrašiti i osvetiti se hrvatskom puku, jer su znali da je iz ovog sela u ustaške i domobranske jedinice otišlo dobrovoljno više od 100 mladića od kojih se nije vratio njih 60. Partizanski "oslobodioči" ne samo da su pobili sve zarobljene vojnike (domobrane i ustaše), nego su u gradu i po selima ubijali i civile i zarobljene ranjenike u travničkoj bolnici.

Opisi svjedoka

Kako je izvršen zločin nad hrvatskim zarobljenim vojnicima, opisat će nam neki svjedoci sa stratišta.

Jedan od svjedoka je i danas živi Mladen Vidak. Svjedok prvi, **Mladen (Nike) Vidak**, rođen 2. ožujka 1934. u Rankovićima, Novi Travnik:

- Bilo je to u listopadu 1944. kad su partizani drugi put osvojili Travnik. Jedne večeri, ne sjećam se datuma, partizani su dovodili ljudе u kolonama, a to dovođenje trajalo je cijelu noć. Zatvarali su ih u staju mog oca **Nike** - brvnaru pored puta. Staja je bila veličine otprilike 6 x 7 m. Brvna nisu bila čvrsto prikovana - mogla su se pojedinačno izvaditi. Na taj način mogao se napraviti otvor i provući se na strani uz rijeku, na kojoj nije bilo straže i pobjeći neopaženo niz baštu, jer je stražar stajao samo ispred ulaznih vrata na suprotnoj, južnoj strani. Ti zatvoreniци nisu ni mogli slutiti što ih čeka, a kako su se osjećali nedužnima, nisu ni pokušavali bježati.

Kako nisu svi mogli stati u našu staju, zatvorenike su smjestili i u staju **Stipe Kvasine** koga su zvali **Šljako**. Ova je staja bila približno veličine 5 x 6 m, zidana, a nalazila se na zapadnoj strani naše kuće, također uz rijeku Grlonicu. U to vrijeme u našem selu nije bilo električne rasvjete, pa se nije moglo vidjeti što se vani događa, već se to zaključivalo po koracima i govoru koji

Jedna od masovnih grobnica na lokalitetu Rija - Rankovići

Spomenik na lokaciji masovne grobnice Rija - Rankovići

se mogao dobro čuti. Ja sam tada imao 10 godina, a živio sam zajedno s majkom Maricom, bakom Marom, braćom i sestrama, jer su i moj otac Niko i djed Anto ranije umrli. Mi smo za to vrijeme te noći bili svi u jednoj prostoriji, jer su nam tako partizani naredili. Isto tako strogo su naredili da majka otvori, ne samo staju, nego i prostorije na katu, na koji se penjalo drvenim stubama. Partizani su tim stubama dovodili na kat ljudi u jednu od naših soba u kojoj su održavali suđenje. Bili smo preplašeni, jer smo vidjeli da se događa nešto opasno, a nismo bili sigurni da takva opasnost ne prijeti i nama. Stoga smo bili budni cijelu noć, a ipak nismo mogli čuti ni što su pitali ljudi ni što su ovi odgovarali. Nismo smjeli izlaziti iz sobe, jer je i pred našom sobom bila straža.

Nakoliko dana iza toga, slučajno sam išao u šumu zvanu Rija i video sam da je došla **Ane Medić**, majka Ive Margetića, da iskopa sina koji je bio ukopan u ovoj umi, iznad crkve u Rankovićima. S njom su bila još dva ili tri muškarca koje nisam poznavao. Nitko mi od njih nije ništa govorio. Iskopali su leš i stavili u kola s volovskom zapregom.

Dala nam je izjavu i Luca Papić, koja je preživjela ove događaje. Svjedokinja druga, **Luca Papić**, rođena Vrhovac, rođena 1922. u Pobrđanima. Novi Travnik udovica Mate iz Rastovaca.

- Nakon pada Travnika, partizani su išli po selima, kupili ljudi i vodili na Rije gdje su ih ubijali. Oni su u Rijama sve pobili. Ja sam sa svojom majkom **Anicom Vrhovac** išal otkopavati rođake **Niku Vrhovca** i **Stipu Medića**, a majka **Ive Medića** otkopavala je svog sina Ivu. S nama su bili još neki ljudi i mislim da je tada iskopan i četvrti leš, ali se ne sjećam kako se taj čovjek zvao. Otkopavajući leševe, vidjeli smo da su im ruke bile vezane žicom i da su svi bili vezani zajedno. Ruke su im bile tako čvrsto vezane žicom da im se žica usjekla u meso do kosti.

Neka žena od obitelji **Sučić**, koja je u međuvremenu umrla, navodno je pričala kako je čula razgovor partizana u sobi na katu. Oni su sjedili i pili i govorili da će ih ujutro odvesti i poubijati. Otključala je staju (nije rekla koju od dvije), rekla im je što je čula i predložila da bježe. Neki su povjerivali ženi i pobegli su, a neki su ostali pouzdavajući se da će ih partizani pustiti.

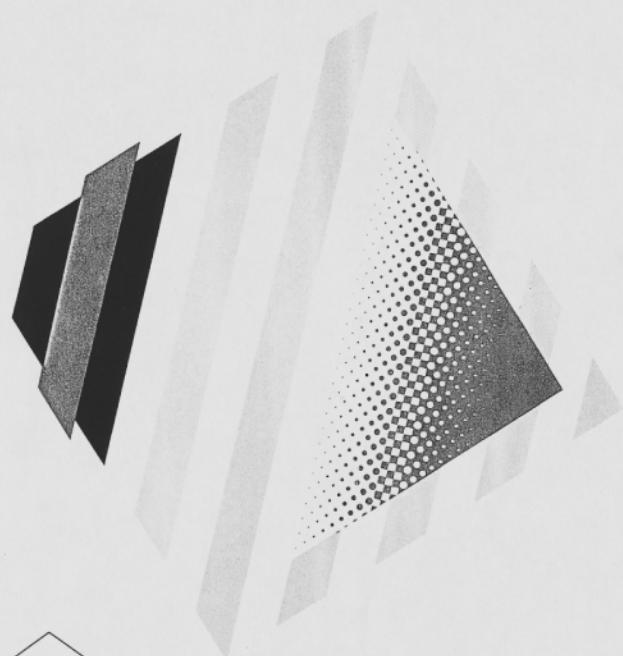
Nažalost, o ovim zločinima se moralno šutjeti pedeset godina. Pastiri su nalazili po šumskim jamama razna obilježja koja su kiše i vjetrovi raznosili čak 500 metara dalje od mjesta tragedije kao: domobranska i ustaška obilježja, diplome vojnih škola, vojne knjižice NDH, novac i slično.

Nakon oslobođenja 1992. i 1993., narod je počeo dolaziti na ovo grobište. HDZ je obilježje označio križem koji je podignut što se vidi iz priloženog snimka. Od križa lijevo i desno još se uvijek naziru duboke jame duge 3, 5 i 10 metara. U svima njima i danas se nalaze leševi možda nekoliko stotina ljudi, koje bi trebalo ekshumirati i istražiti preostale ostatke.

I što na kraju reći o tragediji i zločinima koji su počinjeni nad našim zarobljenim hrvatskim vojnicima od strane srpskih četničkih dobrovoljaca, koji su se priključili partizanima na kraju 2. svjetskog rata. Ovi zločini kao da su bili nagovještaj Bleiburga, odnosno stradanja hrvatskih vojnika i naroda na austrijsko-slovenskoj granici. (I sam pisac ovih redova doživio je Bleiburg i preživio križni put s mnogim šikaniranjem (smrtnom osudom) kroz život).

Aleksandar Stipčević

Cenzura u knjižnicama

Zavod za informacijske studije

Prvi sam se put u životu susreo s pitanjem čišćenja jedne knjižnice od nepoželjnih knjiga kao gimnazijalac kada sam i sam, stjecajem okolnosti, u tome sudjelovao.

Bilo je to prvih mjeseci 1945. godine kada je u Zadru otvorena hrvatska gimnazija za koju je bila namijenjena jedna od rijetkih upotrebljivih zgrada na obali mora. Zgrada je bila sva okružena ruševinama, a i sama je bila oštećena. U jednoj je prostoriji bila smještena bogata knjižnica trgovačke škole koja se tu prije nalazila. Knjige su bile razbacane, pomiješane sa žbukom koja je sa zidova i stropa zajedno s knjigama pala na pod. Prof. Šime Dunatov pozvao je nas nekoliko dečki, "koji znate talijanski", da kako-tako sredimo i očistimo knjižnicu. Nakon nekoliko dana rada knjige su ponovno bile na policama, i prostorija očišćena.

Upravo kada je taj posao bio dovršen, došla je nova direktorica gimnazije, neka "drugarica Ilić", Crnogorka u teškim vojničkim čizmama kojima je marširala hodnicima izazivajući svojim lupetanjem strah ne samo među đacima, nego i među profesorima. Jedna od prvih njezinih naredbi bila je - deložacija knjižnice. Sobi u kojoj se knjižnica nalazila željela je imati za sebe. Naredila je odmah da se knjige na talijanskom jeziku, dakle fašističke prema njezinu procjeni, prenesu u potkrovљe. Kada smo tu naredbu izvršili, stigla je uskoro i druga: "fašističke" knjige idu u stari papir. Opet smo za obavljanje toga zadatka bili angažirani mi "koji znamo talijanski". Naredba je glasila:

CENZURA U KNJIŽNICAMA

sve knjige iz četvrtog kata izbaciti kroz prozor. Dolje je čekao kamion spreman da ukrca sirovину из које ће бити направљен папир за тисање добрих и друштву корисних knjiga. Prof. Dunatov sa suzama u очима гледао је што се дешава с том изванредно vrijedном knjižnicом и потишио нам препоруčио: "Uzmite, дећки, све што можете и понесите куći."

Узео сам неколико "фашистичких" knjiga које и данас чувам, мозда као последње остатке те vrijedне zadarske knjižnice. Tu je Dantova *Božanstvena komedija* у originalu, djela Sofokla, Euripida i Eshila у talijanskom prijevodu, školsko izdanje Tacitove *Agricole* на latinskom jeziku s komentarima на talijansком, različite knjige drugih antičkih pisaca (Ciceron, Livije, Ovidije) и неколико новijih (Kant, Nietzsche).

Други сам пут као уништавател knjiga имао прилике наступити 1955. године у пуковнијској knjižnici у Војводцу у Београду где сам služio војни рок. Убрзо након што сам дошао у ту војарну додјелjen sam na rad u pukovnijsku knjižnicu, а један од првих мојих задатака bio je да је очистим од knjiga Milovana Đilasa, који je тада пao u nemlost. Knjižnica je bila puna Đilasovih брошура и knjiga, како је то и bio red u то vrijeme, а свој сам posao vrlo brzo uspio završiti jer sam s помоћу каталога brzo pronašao njegove knjige i izlučivao ih s polica. Ipak, убрзо су iskrse teškoće na koje sam, s velikim zadovoljstvom, upozorio свога pretpostavljenog, majora KOS-a Miroslavljevića. Bilo je, naime, mnogo knjiga koje su sadржавале Đilaseve радове, ali i радове Josipa Broza Tita, Edvarda Kardelja i drugih тада иtekako važnih ličnosti. Baciti te knjige које су за "vojno političko vaspitanje" vojnika imale одсудну važnost само зato što je у njima bio и по неки Đilasov govor, који je inače sve do jučer bio također nezaobilazan za то "vaspitanje" ali je у novim prilikama постао opasan bar toliko koliko i *Biblja*, nije se moglo ni pomisliti. "Što uraditi s tim knjigama, druže majore?"

Majoru je taj problem bio толико težak да се у први мањији usudio "zauzeti stav", па mi je војнички naredio да све такве knjige stavim nastranu i čekam daljnje naredbe. Nakon nekoliko dana major je дошао s rješenjem: "Sa žiletom izreži Đilaseve priloge, a knjigu nakon тога vratи na policu." Bilo je тих knjiga poprilično па sam имао иtekako mnogo posla тих dana. Valjalo je, naime, vrlo pažljivo izrezivati Đilaseve članke, а да се притом ни najmanje не оштете ostale stranice jer bi svako oštećenje moglo biti protumačeno kao namjerna sabotaža.

Piše:

**Prof. dr. Aleksandar
STIPČEVIĆ**

Kad je ta "operacija" била obavljena, iskrsla je još jedna neprilika за majora KOS-a. Otkrio sam, naime, da u pojedinim knjigama има фотографија на којима je Đilas u društvu са највишим

partijskim и državnim rukovodiocima, и то најчешће са самим предсједником Titom. Zabrinuta lica pokazao sam majoru te slike i upozorio га на nezgodne primisli које bi one mogle izazvati u главама војника kad ugledaju тога народног neprijatelja nasmiješena покрај Tita, и затражио да mi kaže што trebam uraditi. Idućeg jutra, očigledно nakon што se posavjetovao s pretpostavljenima, naredio mi je da žiletom pažljivo odstranim s тих слика Đilasovu главу...

(Auktorova uvodna bilješka u knjigu
CENZURA U KNJIŽNICAMA,
Zagreb, 1992.)

M. Đilas - naslov koji govorи sam за себе

STRADANJE ŽITELJA OPĆINE CESTICA (KRIŽOVLJAN – CESTICA) U RATNO I PORATNO DOBA

U pograničnom području Varaždinske županije, uz granicu s Republikom Slovenijom, smjestila se općina Cestica (nekad Križovljani – Cestica) koja sa 5600 stanovnika i površinom od 46 četvrtinih kilometara spada u red srednje velikih općina Županije. Većina stanovnika živi u naseljima središnjeg dijela općine koja su se formirala uz magistralnu cestu D-2, koja Varaždin i Hrvatsku preko međunarodnoga graničnog prijelaza Dubrava Križovljanska povezuje sa susjedima i ostalim srednjeeuropskim i zapadnoeuropskim zemljama.

S južne strane magistralne ceste proteže se brežuljkasti dio općine poznat po kvalitetnim vinima i uzorno obrađenim vinogradima u kojima se ističe vinorodni vrh smješten oko crkve Svetе Barbare u Natkrižovljjanu, a prema sjeveru nalazi se ravničarski dio općine pretežno pjeskovita tla kojim dominira rijeka Drava kao najniži dio tog područja. S istočnu stranu općine Cestica nalazi se susjedna općina Petrijanec, s jugoistočne smjestila se Vinica, a na južnom, brdovitom dijelu, nalazi se općina Donja Voća. Ostalo granično područje pokriva državna granica s Republikom Slovenijom, na zapadu je općina Zavrč, a sjeverno grad i istoimena općina Ormož, prema kojem je promet moguć preko međudržavnoga graničnog prijelaza Otok Virje-Ormož.

Život je na ovim prostorima postojao još u doba Rimljana, a središnjim dijelom općine prolazila je rimska cesta uz koju su se razvila i prva naselja. Prvi pisani trag o novijoj hrvatskoj povijesti ovog kraja nalazimo u 1334. godini, kada se župa Svetog Križa spominje u Statutu zagrebačkog kaptola što ga je sastavio arhiđakon Ivan.

Od kulturno-povijesnih spomenika graditeljske baštine najznačajnije mjesto zauzimaju djela crkvene arhitekture, kapela Sv. Lovre (građena u 17. i 18. stoljeću) u Lovrečanu, župna crkva Uzvišenja sv. Križa u Radovcu iz 1753. godine, crkva Sv Barbare (iz 1775. godine) u Natkrižovljjanu, kao i kapela Majke Božje u Križanču nastala sedamdesetih godina 19. stoljeća. Od crkvenog graditeljstva novijeg datuma najznačajnija je kapela posvećena hrvatskom blaženiku, kardinalu Alojziju

Piše:

Franjo TALAN

Stepincu u Virje Otku koju je 2000. blagoslovio varaždinski biskup mons. **Marko Culej**, a podignuta je u spomen na žrtve «križnog puta» poubijane u lipnju 1945. na grobištu Pancerica, nedaleko naselja.

Drugi svjetski rat, »okupacija« i »oslobodenje«

Živopisni krajolik ispresjecan šumarcima i poljima u nizinskom dijelu te vinogradima i voćnjacima, šumama i livadama koje u brdovitom dijelu nadopunjaju pješačke staze i bistri potoci upotpunjuju ljepotu ovoga pitomog kraja. Stanovništvo se uglavnom bavilo poljoprivredom od koje se živjelo skromno, a pretpostavlja se da je rodni dom, zbog bijede i siromaštva, u posljednjih pedeset godina napustilo više od pet tisuća stanovnika. U kraj se malo ulagalo, a zbog ratnih okolnosti kao i zbog poratnog učvršćivanja vlasti, Drugi svjetski rat odnio je preko 180 života.

Prve žrtve stradale su 10. travnja 1941. godine kod ulaska njemačke vojske na područje općine. Naime, ostaci kraljevske vojske postavili su zasjedu nadolazećoj njemačkoj sili, te su u zametnutoj bitci stradali vojnici na obje strane: ubijen je jedan vojnik Nijemac, a stradala su i trojica kralju odanih vojnika koja su pokopana na cestičkom groblju. U raciji koju su sproveli Nijemci ubijen je križovljanski župnik **Ivan Mađarić**, a od civila ubijeni su **Antonija Špernjak, Marija Leskovar, Franjo Roškar** i 69-godišnji **Antun Horvat** i sin mu **Mijo**.

Uskoro je uređena granica novouspostavljene Nezavisne Države Hrvatske i Njemačke, a dio cestičke općine direktno je priključen pod njemačku vlast te su svi iz zaposjednutog dijela, koji nisu željeli živjeti pod Hitlerom, morali iseliti. Tako su naselja Križovljangrad, Virje, Brezje, Lovrečan i Dubrava Križovljanska ostala s druge strane granice. Iz lovrečanske škole morali su otići hrvatski učitelji, a nastavu je preuzeila njemačka učiteljica.

Službeni jezik bio je njemački, a iz susjedne župe Zavrč protjeran je i slovenski svećenik **Konrad Jarh** koji je dobio utočište u hrvatskoj župi Kamneica. Poznato je da su protjerani katolički svećenici prihvaćeni u Zagrebačkoj nadbiskupiji gdje su po raznim župama bili na pomoći domaćim svećenicima sve do završetka rata. Tako je za duhovnog pomoćnika u župu Križovljjan došao i slovenski svećenik **Alojz Ostrec**.

Mladići iz NDH uključili su se u hrvatsku vojsku, a iz zaposjednutog dijela Hrvatske mladići su upućeni prvo na obuku i nakon toga na bojište te je većina završila na istočnom bojištu. Zahuktavanjem rata sve više mladića pozivano je u rat, a prestankom rata nevolje stanovnika nisu se smanjile.

Mnogi koji se živi vratile su se preživješe »oslobodenje«, a u brojnim kolonama smrti koje su trasirane u tek »oslobđenoj« zemlji mnogima se

*Mijo Ivančić iz Gornjeg Vratna
dobro se sjeća šikaniranja i progona
»narodne« vlasti*

zameo svaki trag. Kosti ostaviše uz put, u grabi, rijeci, ili kakvoj »pancerici«, gdje ih nakon ubojstva pobacaše njihovi »osloboditelji«. Cestom koja danas spaja i povezuje Hrvatsku sa zemljama zapadne Europe kretale su se nakon rata »kolone smrti«, izmučeni i izmrcvareni hrvatski vojnici koje vratile Englezi. Cestom se kretala kolona, a Dravom plivaše leševi ubijenih i u rijeku pobacanih hrvatskih sinova. Mnoge kuće oplakivale svoje mrtve, a progoni i maltretiranje ne mimođoše ni udovice, up-

lakane i neutješene žene, djecu i roditelje koji iščekivaju muževe, očeve i sinove. Osobe koje su se duge godine vodile kao nestale posljednji put su viđeni negdje u koloni, u logoru, na Varteksovom stadionu, a mnoge je jednostavno "pojela noć".

Grobovi i kosti stradalih leže na brojnim frontama i ratištima Europe, od Staljingrada i Rusije do Bosne, Češke i Francuske, a prestankom rata ubojstva i stradanja stanovništva nisu se smanjila. Poslije rata ubijen je i rimokatolički svećenik **Antun Klasić**, rođen u Cestici 1914., vojni kapelan. Prema izjavama svjedoka prošao je "križni put", a kasnije je najvjerojatnije likvidiran od strane vlasti Jugoslavije u šumi Lug nedaleko Bjelovara, nakon što je jedno vrijeme 1945. proveo u bjelovarskom zatvoru. Osim velikog broja stradalih s područja naselja današnje općine Cestica na području općine, postoje i dva masovna grobišta, a kod ograda na lovrečanskom groblju pokopan je jedan stradali sudionik križnog puta, ubijen prethodno na "Bendešovi" livadi u Brezju.

Grobište "Pancerica" kraj Virje Otoka nastalo je sredinom lipnja 1945. Tu je protutenkovski rov preostao nakon povlačenja Nijemaca nova vlast popunila tijelima ubijenih stradalnika koji su u noćnim satima kamionima dovoženi iz smjera Varaždina i tu likvidirani. Tijela žrtava pokopana su na dva mesta u Pancerici, a 12 mladića svoj grob dobilo je na mjestu starog bunkera udaljenog 500 metara od Pancerice. Na grobištu je povodom blagdana Svih svetih 1994. postavljen spomen-križ, u spomen na stradale svake se godine tu služi i misa za žrtve, a 18 lipnja 2000. godine kraj grobišta blagoslovljena je novopodignuta kapela posvećena hrvatskom blaženiku, kardinalu Alojziju Stepincu. Osim mise za stradale, u kapelici se misa služi najmanje svake posljednje nedjelje u mjesecu, a kod spomen-križa polažu se vijenci povodom 15. svibnja i za blagdan Svih svetih.

Drugo grobište nastalo je djelovanjem Udbe, a žrtve su bili nevini stanovnici koje je tajna policija organizirala u "križare". Grobište je smješteno s desne strane ceste Varaždin – Dubrava Križovljanska, neposredno iza naselja s desne strane. Grobište je nastalo nakon ubojstva "križara" koje se dogodilo u

U spomen na poubijane žrtve Bleiburga i «križnog puta» kraj grobišta Pancerica u Virje Otoku izgrađena je spomen-kapelica blaženoga kardinala Alojzija

noći s 22. na 23. srpnja 1946. Ubijeni **Stanko Dobrotić** iz Lovrečan Otoka otpremljen je kući i kasnije pokopan na lovrečanskom groblju, a ostali poubijani pokopani su kod rijeke Drave. U znak sjećanja na poubijane žrtve kasnije je podignut spomen križ, a izaslanstvo općine svake godine povodom blagdana Svih svetih uz križ položi vijenac i zapali svijeće. Spomen križ blagoslovio je 26. srpnja 1998. godine **vlč Ivan Košić**.

S područja naselja općine Cestica, blagodat komunističke vlasti osjetilo je na svojoj koži više desetaka ljudi, a zbog progona i šikaniranja mnogi su završili i u zatvorima. O tome smo porazgovarali s **Mijom Ivančićem** (1927.) iz Gornjeg Vratna, koji je na svojoj koži osjetio dio blagodati najboljeg društvenog poretka koji je ikad postojao.

Mijo nam je rekao:

- U siječnju mjesecu 2002. upitao me jedan kolega, bih li mu mogao kazati gdje se izgubila njegova majka **Nežika Pongračić** 1947. Majka mu je, naime, uhićena 7. travnja 1947., a te su se godine dogodila masovna hapšenja u Gornjem Vratnu i okolicu. Zbog pomoći "teroristu", kako su udbaši nazvali **Miju Bregoviću** iz Gornjeg Vratna, koji je pobjegao, dezertirao iz Jugoslavenske vojske. Pod optužbom pomaganja i organiziranja protudržavne djelatnosti uhićeno su 22 osobe, 17 iz Gornjeg Vratna, a ostali su bili iz okolice.

Od 22 osobe nestale su, tj. odmah su ubijene (bez suda) 4 osobe, dvije iz Slovenije (Nežika i **Rozika**), **Franjo Ivančić** iz Gornjeg Vratna i **Ivan Pšag** iz Križovljana, kojeg je na Silvestrovo 1946., kao vojnog bjegunci, ubio udbaš **Ivica Gretić**. Nakon što je mladića nastrijelio, ranjenog je prihvatile majka. Udbaš mu je u majčinu krilu u glavu ispalio metak, a službene vlasti nisu dopustile normalan pokop ubijenoga, već mu je tijelo pokopano uz ogradu cestičkog groblja. Od uhićenika na smrt je osuđen i strijeljan u Novoj Vesi u Zagrebu 1950. Mijo Bregović. Mi ostali suđeni smo na vremenske kazne i to od 1 do 8 godina zatvora – rekao je vidno uzbudjen Mijo Ivančić i nastavio - Uhićenici su bili u rasponu od 17 godina (**Antun Bregović**), a najstariji je bio **Mijo Bregović**, djed Antunov koji je rođen 1873. u Radovcu. Ja sam bio uhićen iza ponoći, te su me otpremili kod Bregovića u podrum gdje su se već nalazili neki uhićenici, Ivan Ivančić, Mijo Bregović (stariji) i **Josip Korotaj**. U to doba radio sam u Mariboru u građevnom poduzeću ^ac Škerlavaj u Sloveniji te sam za Uskrs posjetio roditelje, a udbaši su to iskoristili kako bi nas lišili slobode i strpali u zatvor. U ekipi za uhićenje bilo je 16 ljudi, akciju su vodili udbaši iz Varaždina, a hapšenju su morali prisustrovati i domaći ljudi.

(nastaviti će se)

PREDĆIRILOMETODSKO PODRIJETLO GLAGOLJICE I GLAGOLJSKOGA BOGOSLUŽJA (23.)

HRVATSKA JERONIMSKA PREDAJA

Ako ćemo "saborske budalaštine" na Saboru u Splitu god. 925.-928. "priznati kao suho historijsko zlato", onda bismo morali priznati, da se u samih četrdeset godina koliko je proteklo od smrti sv. Metoda do Splitskoga sabora "glagolica, bez škola, bez štampe" u Hrvata toliko razširila, "da izazove kod biskupa romanskih gradova toliki bijes, i to na svečanom saboru održavanom u hrvatskoj zemlji, u srcu naroda i države hrvatske, u naznočnosti hrvatskoga kralja i velikaša naših narodnih... Može li zdrav razum priznati, da su bila dovoljna nepuna četiri decenija, da se glagolica kod Hrvata toliko raširi, bez štampe, bez mogućnosti uspješne propagande, da je mogla izazvati sve ono što se priča o tobožnjem splitskom saboru pod kraljem Tomislavom."

U prilog mišljenju, da je glagolsku abzuku izumio sv. Jeronim, Poparić navodi ove dokaze:

1. Godine 1562. poljski kardinal **Stanislav Hosius**, legat Sv. Stolice na Tridentskom Saboru i predsjedatelj istoga na XXI. i XXII. sjednici, na kojima se razpravljalo o Žrtvi sv. Mise, predložio je: "Akoprem mi sami svoje volimo, ipak priznajemo, da je hrvatski ili dalmatinski jezik elegantniji od našega (poljskoga), pa ako treba prevesti molitve i sveta štenja na pučki jezik, treba ih prevesti na onaj, iz kojega je potekao naš (poljski) i koji se odlikuje nad drugima svojom elegancijom, **pogotovo što je poznato, da je sv. Jeronim preveo svete knjige na jezik koji se govori u Dalmaciji.**"

2. U **Martyrologiju rimskomu** iz god. 1585., gdje se govori o boravku Ćirila i Metoda u Moravskoj, "**o svetim knjigama i glagoljici nema spomena**".

3. God. 1248. na 29. ožujka papa Inocent IV. ovlašćuje biskupa senjskoga Filipa, budući da je bio zaredjen za latinsku službu božju, neka se drži običaja, koji vrijedi "u Hrvatskoj, u kojoj postoji posebno pismo, za koje svećenstvo one zemlje tvrdi, da ga je primilo od blaženoga Jeronima, i upotrebljava ga u bogoslužju". Isti papa, 26. siječnja 1252., piše krčkomu biskupu Fructuosu,

Piše:

Mato MARČINKO

da dopušta opatu i redovnicima samostana sv. Benedikta u Omišlu "**buduća su oni Hrvati i imadu svoje hrvatsko pismo** (sclavicas litteras), ... da mogu upotrebljavati to hrvatsko pismo u vršenju službe božje po obredu Rimske Crkve". Papa Inocent X., u veljači 1648., potvrđujući novi glagolski Brevijar, veli da su Hrvati (ilirski narodi) ... imali čak **od doba sv. Jeronima**, kako nam jamči pradavna tradicija, ili barem od doba Pape Ivana VIII., napisane svete knjige na jeziku hrvatskom (slavonico), ali **slovima općenito nazvanim Sv. Jeronima...** to mi, slijedeći stope predhodnika našega Pape Urbana VIII., koji je naredio da se tiska Misal **pismom Jeronimovim**, jezikom hrvatskim ... Papa Benedikt IV. god. 1749. u jednoj konstituciji govori o **pismu Jeronimskom**. Isti papa Benedikt XIV., 15. kolovoza 1754. naređuje svima koji se služe u bogoslužju hrvatskim jezikom, neka pridrže taj jezik s **Jeronimovim slovima**, i neka rabe Misale, Brevijare i Table, koje je tiskala Kongregacija Propagande **Jeronimovom abzukom**. Papa Pio VI. odobrava 11. ožujka 1791. treće izdanje glagolskoga Brevijara, za kojega veli, da je složen po obredu rimskom, a napisan **slovima općenito nazvanim Jeronimskim**.

4. God. 1632. na 22. studenoga, u Kongregaciji Propagande pročitano je pismo jednoga Dubrovčanina nastanjena u Rimu, koji preporuča, da se tiska novi hrvatski Evandjelistar, što ga je predložio dubrovački nadbiskup u prigodi svoga posjeta "ad Limina" (ad limina apostolorum - na apostolske pravove), **premda nije napisan pismom Sv. Jeronima**. Prije toga dne 17. prosinca 1627. bila je skupština Kongregacije Propagande, koja je trebala odlučiti hoće li se novi hrvatski Misali i Brevijari tiskati glagolicom ili cirilicom. Mišljenja su bila podijeljena. Tomko Marnavić je dokazivao, da, kad bi se te knjige tiskale cirilicom, **slova**

Sv. Jeronima prešla bi u zaborav, a to bi bila velika uvreda za toga najvećega crkvenoga načitelja. Stoga je odlučeno, da se rješenje prepusti Papi. Kongregacija Propagande 29. rujna 1804. piše osorskemu biskupu Franji Petru Rakamariću i kori ga, što u njegovoj diecezi svećenici zanemaruju glagolsko-rimsku liturgiju i porabu knjiga tiskanih **slovima Sv. Jeronima**.

5. Njemački car Karlo IV. i kralj Češki poveljom od 21. studenoga 1347. osniva u Pragu samostan, u kojemu će se služba božja obavljati samo hrvatski (**lingua slavonica**, a nije rečeno **slavica**) poradi štovanja i uspomene preslavnoga i **Blaženoga Jeronima** odličnoga Naučitelja iz Stridona i prevoditelja, te **divnoga tumača Svetoga Pisma iz hebrejskoga na latinski i hrvatski jezik**, iz kojega je hrvatskoga (slavonica) jezika govor našega kraljevstva češkoga potekao i razvio se... Samostanci pak da moraju, obslužujući pravilo (regulu) i noseći odjeću sv. Benedikta, uzdržati sjajnost i ures jezikom hrvatskim za sva vremena, poradi uspomene i štovanja **Preblaženoga Jeronima**, da on bude za sva vremena slavan u kraljevstvu češkomu koliko je u svomu narodu i u svojoj domovini...

Veliki kancelar kraljice Marije Terezije grof Franjo Esterhazy obratio se 26. kolovoza 1773. kardinalu Viscontiu, nunciju papinskemu u Beču s molbom, da kongregacija Propagande dostavi nekoliko primjeraka hrvatskih bogoslužnih knjiga, kako bi se iste prilagodile za grkokatolike. Tajnik Propagande, šaljući u Beč te knjige, za glagolski **Misal** veli, da je taj od **zadnjega izdanja Jeronimovim slovima**.

6. Godine 1447. Fridrik grof Celjski, ban Hrvatske i Slavonije, zbog osobite pobožnosti, koju on i ostali kršćani onih strana izkazuju blaženom Jeronimu, dao je sagraditi u Štrigovi, zagrebačke dieceze, crkvu u blizini očinske kuće **Sv. Jeronima** i predao je nekim redovnicima **glagolašima**.

7. Dneva 8. ožujka 1627. papinski nuncij u Veneciji predlaže sv. Kongregaciji Propagande, neka se dade pripomoći od 500 dukata tipografu Marku Ginami

za knjigu pisaniu **Jeronimovom glagolicom.**

8. Na 3. prosinca 1510. mletački patrijarh Antonio Contareno, rješavajući pritužbu hrvatske bratovštine u Veneciji protiv priora Templarskoga Reda glede glagolske službe božje u templarskoj crkvi, smatra da je **Sv. Jeronim preveo svete knjige na dalmatinski jezik**, i dopušta bratovštini našoj, da, s obzirom na pradavni običaj, može, ne samo u templarskoj crkvi, nego i u onoj župe sv. Antonina svake nedjelje i blagdana dati služiti misu ili na latinskom, ili na **dalmatinskom** (=hrvatskom) jeziku.

Jednako dopuštenje je izdao na 10. siječnja 1514. i veliki meštar Templarskoga Reda Fabricij de Caretto, koji je stolovao na otoku Rhodosu, budući da on smatra, da je jednak **obred dalmatinski** i latinski, i da se razlikuje samo u jeziku.

Nu još prije, god. 1511., hrvatska je bratovština u Veneciji uložila utok kod Svetе Stolice glede slobodnoga obavljanja službe božje **po obredu Sv. Jeronima** (secundum Divi Hieronymi Ritum atque institutionem) te moli Svetu Stolicu, da joj odobri i potvrди taj sveti, davni, starinski i pohvalni običaj. (Tu se očito azbuka uzima za obred).

9. God. 1461.-1470. "Mikula božej volji i Stola Apostolskoga milostju biskup Modruški i Krbavski i. t. d. pišem kapitulu i kleru Crkve Modruške... A navodna je sveta rimska crikva vse nauke i naredbe svih svetih, navlastito presvetih četiri doktorov svojih časno prijati i prijamši stanovito braniti... A po tom otcu, budući skupljeni v koncili ... narediše, da vsaki svoje crikve običaje ima svršeno obdržavati ... kakono je crikva od istoka svoje običaje i svoje služenje uzdržala, ča je mnogo različito od crikve zapadne, i kakono v Galiciji mnoga osebujna jesu dopušćenja, tako je u Jermaniji, ča se govore Nimci, i Panoniji, Iberiji i Angliji, toliko je v mnogih inih vladanjih nik crikve vlastite službe i običaje crikvene vele različno držu **preza vsakih bul i pisama i potvrjenja stola apostoskoga**, i kakono rimska crikav raduje se o narejenji svetoga Grgura ... i tako raduje se mediolanska crikav o narejenji svetoga Ambrožija ... ča mnogo jest različno od crikve rimske; i tako je mnogim crikvam po HRVATIH i DALMACIJI običaje i uredbe od svetoga Jeronima narejene sveta mati

rimска crikav jest vele časno prijela ... ča je on, **od svetih doktori poglaviti...**

God. 1623. koparski biskup Rusca u izvještu Apostolskom nunciju u Beču piše: "U selima naseljenim Hrvatima (Schiavi, Slavi-Schiavo, Slavo, Illirico može se prevesti samo s Hrvat i hrvatski) ima svećenika onoga naroda i jezika, koji obavljaju službu božju i Sv. Misu u jeziku hrvatskomu **po prijevodu Sv. Jeronima.**"

God. 1624. biskup senjski Ivan Krstitelj nastoji, da se tiskaju nove bogoslužne knjige glagolsko-rimske, a za **glagolsku azbuku** veli, da je zovu takodjer **jeronomskom.**

God. 1626. pater Franjo Glavinić, na 11. siječnja, piše kardinalu prefektu sv. Kongregacije de Propaganda Fide o preuredbi Misala i Brevijara, koji nisu bili izpravljeni već 96 godina. Predlaže, da se u novim izdanjima **Jeronimova glagolica** ne zabaci kao što bi neki rado.

God. 1627. zadarski nadbiskup Oktavijan Garzadoro 14. srpnja šalje u Rim odgovore hrvatskih biskupa, imaju li se nove bogoslužne knjige tiskati **slovima Sv. Jeronima** ili slovima sv. Ćirila (in caratteri di San Girolamo o di San Cirillo).

God. 1627. provincijal fra Ambroz Luciceo piše iz Splita 24. kolovoza nadbiskupu zadarskomu Oktavijanu Garzadoru, da je sin pok. doktora Albert-a već preveo **slovima hrvatskim, to jest svetoga Jeronima**, najveći dio Misala i Brevijara.

Ljubljanski biskup Ivan Tautscher, koji je zaredio Andriju Linga, na službovanju kod kaptola zagrebačkoga, svjedoči, da je taj Ling dovoljno izvježban "de missa croatico idiomate legenda".

Hvarski biskup Ivan Cedolin, rodom iz Zadra, 15. svibnja 1592. čestita Klementu VIII. na izboru za Papu, preporuča mu Dalmaciju, koja je dala dva rimska cara i više rimskih papa, ali koja se osobito diči, što je domovina **Divi Hieronymi.**

Rabski biskup Teodor piše 15. srpnja 1627. nadbiskupu zadarskom Oktavijanu Garzadoru i u pismu kaže, da u Novalji župnik obavlja službu božju u **"ilirskom jeziku Sv. Jeronima,** a u istomu jeziku da služe i fratri Trećoredci".

Krčki biskup Alojzije Lippomano 16. ožujka 1627. piše istomu zadarskomu nadbiskupu Oktavijanu Garzadoru i

veseli se, što se tiska Misal i Brevijar u **jeziku i slovima Sv. Jeronima.**

Zadarski nadbiskup Oktavijan Garzadoro 23. travnja 1627. piše prefektu sv. Kongregacije za Propagandu i veli, da se priređuje prijevod onoga, što manjka katekizmu **slovima svetoga Jeronima.**

Isti zadarski nadbiskup piše 19. lipnja 1627. prefektu Kongregacije za Propagandu, da bi bilo uputnije, da se tiskaju bogoslužne knjige **slovima Sv. Jeronima.** Dodaje, **da se to pismo ne smije napustiti s obzirom na tako velikoga Svetca, kao što je Sv. Jeronim.** Bilo bi pak i opasno, da se sad glagoljašima mijenja azbuka, koju oni rabe već toliko stoljeća.

Splitski nadbiskup Sforza-Ponzoni piše 28. lipnja 1627. zadarskomu nadbiskupu Oktavijanu Garzadoru i veli, da se u Dalmaciji rabe najviše **slova Sv. Jeronima.** Kad bi se bogoslužne knjige tiskale cirilicom, **slovâ Sv. Jeronima** bi nestalo.

Ninski biskup Blaž piše 29. lipnja 1627. nadbiskupu zadarskomu Oktavijanu Garzadoru i veli, da ne stoji, da se **slova Sv. Jeronima** rabe samo u Dalmaciji, nego i u najvećemu dijelu Istre, u Koruškoj, Štajerskoj i Kranjskoj, sve do Zagreba.

Rabski biskup Teodor piše 7. lipnja 1627. nadbiskupu Garzadoru i veli, neka se bogoslužne knjige tiskaju i cirilicom i **slovima Sv. Jeronima.**

Krčki biskup piše 12. srpnja 1627. nadbiskupu Garzadoru izvješćujući ga, da je u njegovoj biskupiji u porabi samo **azbuka Sv. Jeronima**, dočim se cirilsko pismo nije u njegovoj biskupiji nikada rabilo.

God. 1783. Lelius Cippico, nadbiskup splitski, primas Dalmacije i čitave Hrvatske razpisom preporuča svećenstvu nauke i znanje, i to **kako je napisao u svojim knjigama Sv. Jeronim.**

Ad god. 1358. - U ljetopisu Ivana de Thurocz (Schwandtner i Scriptores rerum hungaricarum, str. 196.), gdje se govori o katolicima Lipne, čita se, "da su im katolički svećenici podijeljivali sakramente **po prijevodu Sv. Jeronima**, naučitelja sv. Matere Crkve.

God. 1570. - Zagreb. - U redu za obdržavanje Sinoda u stolnoj crkvi zagrebačkoj, za drugi dan stoji odredjeno: "Missa de patrono huius ecclesiae **croatica lingua cantabitur**".

(nastavit će se)

U spomen našim supatnicama

U subotu 25. siječnja o.g. oprostili smo se na Varaždinskom groblju od naše sugrađanke i supatnice **Božice Sabolović rođ. Kreš.**

Rođena je 16. studenoga 1924. u Varaždinu u mnogobrojnoj građanskoj obitelji. Nakon završetka srednje škole radila je kao knjigovoda u svome rodnom gradu. U svibnju 1945. s ostalim dijelom hrvatskog naroda i vojske prošla je tragičan križni put preko Slovenije do Austrije. Tu je doživjela sramotnu predaju Hrvata partizanima. Odmah nakon povratka u Varaždin, 16. lipnja 1945. uslijedio je njezin drugi križni put po zatvorima i kazamatima komunističke Hrvatske. Presudom Vojnog suda Vojne oblasti Zagrebačke J. A. od 18. srpnja 1945. Božica je bila osuđena na zatvor od 2. god. Kaznu je izdržavala u logorima Maruševec - Kalinovec, Šaulovec, Stara Gradiška i Požega. 5. lipnja 1946. uvjetno je otpuštena iz logora i vratila se u Varaždin. No kao politički zatvorenik nije mogla dobiti namještenje u rodnom gradu, pa je otišla u Zagreb gdje je živjela i radila 33 godine do svoga umirovljenja. Božica je bila jednostavan, tih i samozatajan čovjek. Svoja razočaranja i svoju bol nosila je u svojem srcu, sama je znala trpjeti i nikoga nije time opterećivala. Jedina joj je zadovoljština bila da je na kraju svog životnog puta doživjela ostvarenje svojih snova i idealja za koje je toliko trpjela.

U trenutcima kad smo se s tugom oprštali od naše pokojne Božice, misli su nam odlutale i k onima koji su pred nekoliko godina otišli do svog vječnog počivališta, a nitko ih tada nije ni spomenuo.

Pred nama je uspomena na pokojnu **Ljerku Seku Loušin rođ. Mesić**, varaždinsku gimnazijalku koja je također robijala u logoru Požegi. Poslije toga završila je rudarski fakultet, radila je u Raši i Zagrebu, a nakon umirovljenja i osamostaljenja hrvatske države angažirala se svojim radom u podružnici Društva političkih zatvorenika u Masarykovoj ul. u Zagrebu. Ljerka je bila veliki čovjek i rodoljub, prava Hrvatica, predana svojem poslu i ljubavi prema Domovini. Proganjana i ponižavana i u najtežim trenucima života znala je sačuvati vedrinu i vjeru u Hrvatsku. Uspomenu na takvu Ljerku uvijek ćemo nositi u svome srcu.

Božica i Ljerka strpljivo i dostojanstveno nosile su svoj životni križ.

Počivale u miru Božjem i neka im je laka hrvatska zemlja.

U SPOMEN

IVAN VLAŠIĆ

preminuo u 82. godini života.
Laka mu bila hrvatska zemlja.

U SPOMEN

ANKA MATIJEVIĆ

1925.-2002.

Laka joj bila hrvatska zemlja.
HDPZ - Podružnica Zagreb.

U SPOMEN

PETAR RUKAVINA

1921.-2002.

Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ - Podružnica Požega.

U SPOMEN

VLADIMIR GAZDIĆ

1929.-2003.

Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ Podružnica Varaždin.

U SPOMEN

BOŽO KOPRIČANEĆ

1922.-2002.

Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ - Podružnica Požega.

U SPOMEN

DRAGUTIN PETRAN

1925.-2002.

Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ Podružnica Varaždin.

U SPOMEN

ERNEST FUIS

1924.-2002.

Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ - Podružnica Požega.

U SPOMEN

**BOŽICA SABOLOVIĆ,
rođ. Kreš**

1924.-2003.

Laka joj bila hrvatska zemlja.
HDPZ Podružnica Varaždin.

U SPOMEN

MILAN NIKŠIĆ

1914.-2002.

Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ - Podružnica Požega.

U SPOMEN

IVAN BAJIĆ

1923.-2002.

Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ - Podružnica Požega.

MARIJA KOROTAJ

1927.-2003.

Laka joj bila hrvatska zemlja.
HDPZ Podružnica Varaždin.

IN THIS ISSUE

In addition to a bibliography of texts published in our monthly that was prepared by **Ms. Zorka Zane**, in this issue we have published a series of articles about the activities of the Croatian Association of Political Prisoners (HDPZ) and the International Association of Former Political Prisoners and Victims of Communism (INTERASSO). The HDPZ is involved with several associations that have suggested that a museum be founded in Croatia in honour of those who fell for the Homeland. On the international scene, INTERASSO has warned NATO that the neo-communist government in Croatia is unfortunately violating the human rights of former political prisoners and in fact penetrating into the right of compensation that they managed to gain. **Dagmar Živković** warns that streets in Zagreb still carry the names of notorious personalities. Her own street is named after **Vlado Ranogajec**, a renown Stalinist official in the state prosecutor's office and one of the cruellest oppressors at the end of World War II, of anything that was Croatian.

* * *

Recently Croatia has won several huge successes on the international sporting scene. Croatia's ski champions, **Janica & Ivica Kostelić** are at the top of the world scale in that sport. While the majority of Croatia is celebrating their success, certain power centres are attempting to demise it through the media. Claims have been made that these latest events are being exploited by Rightist extremist options. Ivica Kostelić was surprisingly and without reason accused of pro-Fascist tensions. Croatia's handball team was accused of expressing their nationalism at a celebration upon their return to the country following their victory. Several of our associates write about the ill-intentions of these demising accusations. Their common

conclusion is that the intention is not inspired by any particular hate for individual sportsmen and women but hate towards Croatia. Keeping in mind that success in any field strengthens the self-consciousness of one's nation and raises optimism amongst the people, the true objective of the media campaign against Croatia's ski representatives and handball players is their Croatian national pride.

* * *

Just how national pride is protected in other cases is shown by the example of world know actor, **Sean Connery** which is reflected upon by our editor-in-chief **Tomislav Jonjić**. Commenting on an interview given by Canadian Premier **Jean Chrétien**, late January 2003 and published by the reputable *Financial Times*, Jonjić describes Chrétien's explanation of his un-destined meeting with Connery in the Bahamas. The Canadian Pre-

Connery for a game of golf. He was convinced that Connery would be flattered that we was invited by the Premier of Canada. Connery, however, known for his Scottish nationalism and support for Scotland's independence refused to meet Chrétien, not wishing to have anything to do with anyone who opposed state independence, even if they be a premier or...

* * *

The slaughter in October 1944 of Croatian soldiers and civilians in Travnik, central Bosnia conducted by Communist Partisans is described by Professor **Martin Udovičić**. This was just one incident in a series that were committed over the Croatian people towards the end of the war and that compelled Croats to flee towards Anglo-American forces. Nevertheless, instead of offering protection, British forces handed the Croats over to the jaws of Communist murderers. Like the hundreds of other graves

Mirogoj, Zagreb's central cemetery

mier's origins come from Quebec. He is known for his opposition to the independence of that region which is officially a part of Canada. During a stay in the Bahamas, Chrétien happened to find out that Connery was staying there as well and so Chrétien invited

around the country, the mass grave near Travnik remained unmarked for more than half a century and any attempt to approach it or commemorate the dead always resulted in Draconic punishment.

IN DIESEM HEFT

Ausser der Bibliographie der veröffentlichten Artikel in der Monatszeitschrift im vorigem Jahr, vorbereitet von **Mag. Zorka Zane**, veröffentlichen wir in diesem Heft eine Reihe von Artikeln über Aktivitäten der Kroatischen Gesellschaft ehemaliger politischer Häftlinge (HDPZ) und der Internationalen Assoziation ehemaliger politischer Gefangener und Opfer des Kommunismus (INTER-ASSO). In Kroatien ist die HDPZ eine der Initiatoren des Gedankens, dass endlich ein Museum für Opfer für das Vaterland Gefallenen errichtet wird. Auf internationalem Gebiet, hat die INTER-ASSO die NATO auf die Verletzung der Menschenrechte ehemaliger politischer Häftlinge, wie es leider der Fall mit der neokommunistischen Regierung in Kroatien ist, die in ihre erworbene Rechte auf Entschädigung eingreift, hingewiesen. **Dagmar Živković** weist auf die Benennung einer Straße in Zagreb, die den Name eines bekannten Funktionärs in stalinistischer Staatsanwaltschaft, **Vlado Ranogajec** trägt, und der einer der brutalsten Verfolger allem kroatischem, am Ende des Zweiten Weltkrieges gewesen ist.

* * *

Auf internationalem Sport erntete Kroatien in letzter Zeit große Erfolge. Die kroatischen Skifahrer **Janica und Ivica Kostelić** sind in der Weltspitze und kroatische Handballer erzielten auf der Weltmeisterschaft in Portugal den ersten Platz. Während sich die große Mehrheit der Kroaten über diese Erfolge freut, versuchen bestimmte Zentren der Mächte diese Errungenchaften durch Behauptung, dass diese Erfolge durch rechtsextremistische Zwecke ausgenutzt werden, desavouieren. Ivica Kostelic wird plötzlich und grundlos für profaschistische Gefühle beschuldigt und kroatische Handballer, sollen während der Siegesfeier ihren Nationalismus gezeigt haben. Über durchschaubare böse An-

sichten dieser Denunzianten schreiben in diesem Heft mehrere Mitarbeiter. Die gemeinsame Beurteilung aller ist, dass hinter diesen Pamphleten nicht der Hass auf die Sportler, sondern auf Kroatien dahintersteckt. Mit der Hinsicht, dass Erfolge auf jeglichem Gebiet Selbstbewußtsein und Optimismus der Nation stärken, ist das wahre Ziel dieser Medientreibjagd gegen kroatische Skifahrer und Handballer der kroatische Nationalstolz.

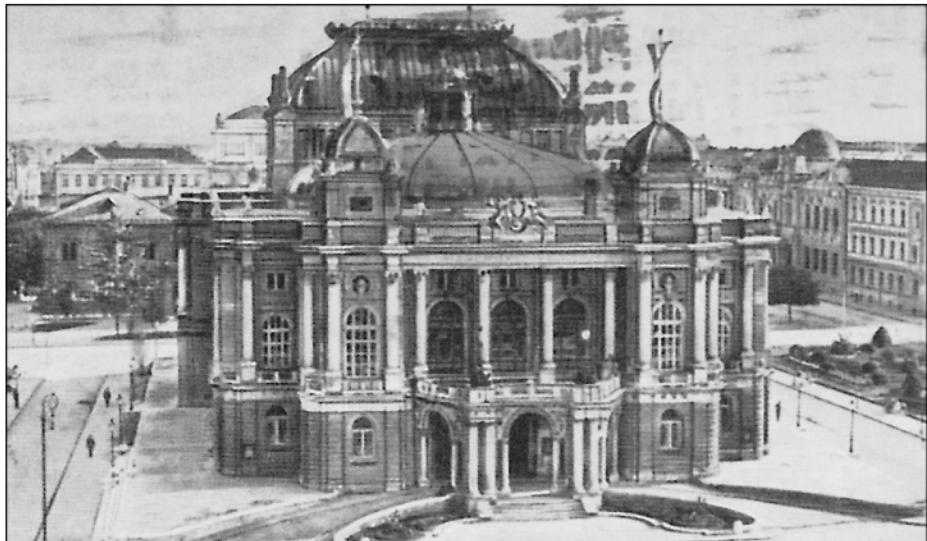
* * *

Wie einige andere ihren Nationalstolz hüten, zeigt der Chefredakteur **Tomislav Jonjić** am Beispiel des planetar populären Schauspielers **Sean Connery**. Er kommentiert das Interview mit dem kanadischen Premierminister **Jean Chrétien**, veröf-

mit Connery zuspielen. Er war überzeugt, dass sich Connery mit dem Angebot des kanadischen Premier beeindruckt fühlen wird. Doch, Connery, bekannt durch seinen schottischen Nationalismus und dem Einsatz für die Selbständigkeit Schottlands, wies Chrétien mit der Bemerkung, dass er mit Gegnern der Eigenständigkeit ihres eigenen Volkes, auch wenn es Premiers wären, als unerwünscht, kalt ab.

* * *

Über, von Seiten kommunistischer Partisanen, verübten Massenmorde an kroatischen Zivilisten und Soldaten in Travnik, Mittleres Bosnien, im Oktober 1944, schreibt **Prof. Martin Udočić**. Das ist nur eines in der Reihe von Massenmorden, wegen welchen sich die kroatische Bevölke-

Kroatisches Nationaltheater in Zagreb (1895)

fentlich Ende Januar 2003 im angesehenen *Financial Times* und betont wie Chrétien ein nicht zu Stande kommendes Treffen mit Connery auf den Bahamas beschreibt. Der kanadische Premier, mit Herkunft aus Quebec ist, ein bekannter Gegner der Verselbständigung dieser Provinz, die sich in Kanada befindet. Als er sich einmal während des Urlaubs zur gleichen Zeit wie Connery auf den Bahamas befand, wünschte er diesen kennenzulernen und eine Golfpartie

zum Kriegsende zu den Angloamerikanern ins Exil bewegte. Anstatt Schutz zu gewähren, lieferten englische Soldaten sie in den Rachen der kommunistischen Henker zurück. Wie Hunderte und Hunderte anderer, blieben auch diese Massengräber bei Travnik ein halbes Jahrhundert ohne Bezeichnung und jeder Versuch der Annäherung oder Kommemorierung der Gefallenen, wurde drakonisch bestraft.

NAČELSTVO SREZA TRAVNIČKOG.
Str.Pov.br.140/39 god.

9. oktobra 1939 god.
Travnik.

Predmet: Politička situacija
na području sreza travničkog.

ISPOSTAVI BANSKE VLASTI

S P L I T . -

Na tamošnje naređenje II Str.Pov.br.137/39 od t.m.
čast mi je dostaviti slijedeći izvještaj:

Na području sreza imade 43.000 stanovnika.Od ovoga broja imade 22.000 Hrvata-katolika, 18.000 muslimana i 3000 Srba.Po političkim partijama svi Hrvati-katolici pripadaju H.S.S., od muslimana pripada H.S.S. 20%, a od Srba 5%. Ostali muslimani 85% pripadaju J.R.Z partiji, a ostatak J.N.S.i grupi Ace Stanojevića.Srba ostatak pripadaju J.N.S. stranci i grupi Ace Stanojevića.Dakle kako je razvidno u političkom pogledu u glavnom postoji dvije jake grupe i to: H.S.S. i J.R.Z.Nakon sporazuma primjećeno je, da mnogi od muslimana pristaše J.R.Z.prelaze u H.S.S.i taj će se broj vjerovatno povećati jer se muslimani u 90% smatraju Hrvatima.

Do potpisivanja sporazuma i ppipajanja ovoga sreza Banovini Hrvatskoj stanje u političkom pogledu nije bilo zadovoljavajuće.S jedne strane pristalice J.R.Z.prigrabili su svu vlast u svoje ruke i radili samo interesu partije ne birajući nikakva sredstva i ne prezauči ni pred čime.Pristalice H.S.S., koje su u ovome srezu u velikoj većini uvjek su bili složni i vjerovali su tvrdo u pravilno riješenje hrvatskoga pitanja te su ravnodušno i sa strpljenjem podnosili sve nepravde i proganjanja.Ostale bivše opozicione stranke nemaju mnogo pristaša i do sporazuma držali su se čitavo vrijeme po strani.Po sporazumu medju pristašama H.S.S.nastalo je veliko oduševljenje, medju pristašama osobito vodećim ličnostima razočaranje, a medju ostalim grupacijama zadovoljstvo.Medju samim Hrvatima sa sela vlasta velika disciplinovanost i apsolutna pokornost vodjama, a u samome gradu odmah nakon sporazuma došlo je do manjih trzavica, no zahvaljujući vodećim ličnostima i te su sretovatno da će biti i u buduće ali bez većega značaja.

Sve partije bez razlike danas ne vode nikakve naročite akcije, nego mirno očekuju uređenje Banovine Hrvatske.Odmah po potpisivanju sporazuma tu i tamo medju pojedincima pojavili su se izvjesni nagoni osvete, ali preuzetim hitnim potrebnim mjerama u tome pravcu ni na jednom mjestu nije došlo ni do najmanjega incidenta i sve je prošlo u najvećem redu i miru.

Što se tiče lica proturežimskih, protudržavnih i komunizmu sklonih, ovakvih van samoga grada Travnika uopće nema ili bar se do danas nisu pojavili.U samome Travniku vodi se spisak, u koji je zavedeno 50 osoba, koji su okvalifikovani kao protudržavni i komunizmu skloni, interesantno je da su to u velikom procentu muslimani i listom se pokazuju kao pristaše H.S.S.Da kako da ovaj spisak se radilo tano i po savjeti nego partijski.Što se tiče komunista nikakva akcija.Obaveštajna služba u tome pravcu organizovana je preko poverljivih osoba i organa javne sigurnosti.

Općenito stanje zadovoljavajuće je.

Sreski načelnik,

Bošnjak

JAVNO TUŽIŠTVO
HRVATSKE

K.1930-745
11.V.1946.⁹⁴

JAVNO TUŽIŠTVO
Sudjel. Četvrtak
Dne 15/5/46.

JAVNOM TUŽIŠTVU OKRUG LIKA

G O S P I Ć

U krvavičnom predmetu protiv okr.Biljan Tome zbog djela iz čl.3.zakona o kriv.djelima protiv naroda i države vraćam predmet K-677/45 na nadopunj s izvješćem Odjela uprave državne sigurnosti za grad Zagreb od 6.V.1946.br.5778/46 na nadležni postupak.Sudjenje treba održati u Gospiću, a ne u Perušiću, jer bi održanjem sudjenja u Perušiću danas značilo pogrešno mobiliranje mase.

Smršt fašizmu-Sloboda narodu!

Po ovlaštenju J.T.NR.Hrvatske
u.z.Pomoćnika

Krawst Božidar
M. Krawst

Prilog: spis